

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

HURUFAT DEFTERLERİ IŞIĞINDA ESKİ-İL KAZASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL

Hazırlayan
Derya KARAKAYA

KONYA – 2011

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	DERYA KARAKAYA	
	Numarası	084214031007	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tezin Adı	HURUFAT DEFTERLERİ İŞİĞİNDA ESKİ-İL KAZASI	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

(İmza)

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	DERYA KARAKAYA
	Numarası	084214031007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL
Tezin Adı	HURUFAT DEFTERLERİ İŞİĞİNDA ESKİ-İL KAZASI	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan HURUFAT DEFTERLERİ İŞİĞİNDA ESKİ-İL KAZASI başlıklı bu çalışma 16/06/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ		
Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL		
Yrd. Doç. Dr. Razvan BOZJİĞİT		

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	DERYA KARAKAYA
	Numarası	084214031007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL
Tezin Adı		HURUFAT DEFTERLERİ IŞIĞINDA ESKİ-İL KAZASI

ÖZET

Sınırları çok geniş bir coğrafyaya ulaşmış olan Osmanlı Devleti sadece toprak kazanmakla kalmamış, bu topraklardaki milletleri de uzun yıllar bir arada tutabilmiştir. Devletlerin uzun ömürlü olmalarının arkasında yalnızca askeri nedenler değil; sosyal ve kültürel gelişmeler ile eğitim ve öğretim alanında yapmış olduğu hizmetler de bulunmaktadır. Bu politikayı çok iyi bilen Osmanlı Devleti de yönetiminde bulunan en küçük birime kadar her bölgeyi cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle; mektep, zaviye, tekke ve medrese gibi eğitim kurumları ile donatmış ve bu kurumların işleyişini de takip edebilmiştir. Günümüzde Osmanlı'nın bu kurumları hakkındaki bir takım bilgilere Hurufat Defterleri sayesinde ulaşmak mümkündür. Tezin konusu Konya İline bağlı Karapınar ilçesinin yüzyıllarda sosyal, kültürel, eğitim öğretim ve ekonomik hayatının incelenmesidir.

Osmanlı Türkçesine olan ilginin azlığı ve bunun yanında şehir tarihçiliğine verilen önemde artması bizi böyle bir araştırma yapmaya sevk etmiştir. Bu düşünce Konya-Eski-il kazasını araştırma konusu olarak belirledik. Karapınar'ın sosyal tarihi üzerine açıklamalar yapılırken hurufat defterleri ışığında yörenin dini görevlileri ve eğitimcileri üzerinde durularak vakıf görevlilerine de değinilecektir.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	DERYA KARAKAYA
	Numarası	084214031007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL
Tezin Adı		HURUFAT DEFTERLERİ İŞİĞİNDA ESKİ-İL KAZASI

SUMMARY

Ottoman state, whose borders reached so large geographical lands, not only gained lands from other nations but also kept together these people on the same land so many years. To have the long life fort he states, there are not only military reasons but also social and cultural developments and facilities or ministrations on the area of education. Ottoman state, which knows this politics very well, constructed everywhere of its land from the city centres to the small governing points with so many social recreational facilities and educational institutions such as mosques, masjids, Hans, Hammams and mekteps, madrasahs, zaviyes, tekkes and also supervened or arranged these constructions working. Today, it is possible to reach the some informations about these Ottoman's institutions thanks to hurufat notebooks. The thesis subject is studying social, cultural, educational and economical life of Karapınar dictrict of Konya City in the centuries XVII-XIX.

Because of the shortfall interest to Ottoman Turkish and the increasing importance to the city historiography, we decided to study on the history of Konya, Karapınar with this kind of subject. Meanwhile the explanations are being given on the social history of Karapınar, thanks to hurufat notebooks, the informations are going to be given not only on the religious officials and the educators but also Wagf officials.

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti çok geniş bir coğrafyada hüküm sürmüş ve pek çok milleti bir arada uzun yıllar barış içinde yaşatmıştır. Devletlerin uzun soluklu olmalarının temelinde, orduların güçlü olması değil, eğitim- öğretim, sosyal ve kültürel alanda yapmış olduğu hizmetler görülmektedir.

Kente ve kentleşmeye büyük önem veren Osmanlı Devleti yönetiminde bulunan en küçük yerleşme birimine kadar her bölgeyi cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle; mektep, medrese, tekke ve zaviye gibi eğitim kurumları ile donatmış ve bu kurumların işleyişini de sıkı takip altına almıştır.

Son zamanlarda şehir tarihi üzerine yapılan araştırmalara her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Bunun yanı sıra Osmanlı Türkçesine olan ilginin azlığı, cihan devleti olan Osmanlı'nın raflarda bugün incelenmeyi bekleyen yüzlerce eserinin olması bizi böyle bir araştırma yapmaya sevk etmiştir. Bu düşünce ile Konya- Eski-il Kazası'nı araştırma konusu olarak belirledik. *Hurufât Defterleri* ışığında H. 1102- M.1690 / H. 1241 – M. 1825 tarihleri arasındaki kayıtları gözden geçirdik. 530 numaralı defterden başlayarak 1159 numaralı deftere kadar on dokuz defter ve yirmi dört varakta Eski-il'e ait kayıtlara rastladık. Bazı kaynaklarda da Eski-il'deki mahalle ve köy isimlerine rastlamak mümkün oldu.

Tezin alan olarak sınırlarını çizerken Eski-il Kazası merkezi ve köy ve kasabalar temel alınmıştır. Araştırma sırasında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki *Hurufât Defterleri* esas alındığından araştırmaya “*Hurufât Defterleri Işığında Eski-il*” adı konulması uygun görülmüştür. Ancak konunun zenginleştirilmesi için Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden de faydalanılmıştır.

Tez, önsöz, içindikiler ve girişten sonra altı bölüm ve sonuç, bibliyografya ve eklerden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde kaynakların kritiği yapılmıştır. Birinci bölümde; Eski-il Kazası'nın coğrafi konumu, iklimi ve tarihçesi mahalle ve köyleri ile burada bulunan kurumlar, ikinci bölümde; Eski-il Kazası'nda vakıflar ve vakıf görevlileri, üçüncü bölümde; eğitim kurumları, dördüncü bölümde kaza merkezindeki ibadethaneler, beşinci bölümde; köylerdeki ibadethaneler ve son olarak altıncı bölümde; Eski-il Mahkemesi incelenmiştir. Sonuç bölümünde genel bir

değerlendirme yapılmış bibliyografya kısmında çalışmamızda yararlanılan kaynaklar verilmiştir.

Bu çalışmaya beni yönlendiren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL'e ve arşivi ve belgeleri tanımamıza vesile olan, belgelerin transkripsiyonunda yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ'a ve araştırmam sırasında her türlü desteğini benden esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Derya KARAKAYA

KISALTMALAR

BOA.	:Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bk.	:bakınız
Çev.	:Çeviren
DAGM	:Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
DİA.	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DN	:Dosya No
Ed.	:Editör
GN	:Gömlek No
H	:Hicri
Haz.	:Hazırlayan
Hz.	:Hazreti
İA.	:İslam Ansiklopedisi,, MEB Yayını
İSAM	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
M	:Miladi
M	:metre
Mah.	:Mahalle
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ.	:Milattan Önce
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
SÜ	:Selçuk Üniversitesi
SÜSBE	:Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
TTK	:Türk Tarih Kurumu Yayınları
VD	:Vakıflar Dergisi
VAD.	:Vakıflar genel Müdürlüğü Arşiv Defteri
VGM	:Vakıflar Genel Müdürlüğü
Vr.	:Varak
Yay.	:Yayınlayan

TABLOLAR

- Tablo-1. :Padişahların saltanat yılları ve beratların düzenlenme yılları, s.24
- Tablo-2. :Hankapılı Mahallesi Ahmed Ağa Camii Görevlileri, s.42
- Tablo-3. :Çetmi Mahallesi Mescidi Görevlileri, s. 46
- Tablo-4. :Ayinegazi Köyü Camii Görevlileri, s.50
- Tablo-5. : Ahmet Efendi Camii Görevlileri, s.53
- Tablo-6. :Akviran Köyü Camii Görevlileri, s.53
- Tablo-7. : Hacı Cabir Camii Görevlileri, s.54
- Tablo-8. : Akçeşar Köyü Camii Görevlileri, s.55
- Tablo-9. : Sultan Selim Camii Görevlileri (Akçaşehir Köyü) , s.56
- Tablo-10. : Beyviran Köyü Cami Görevlileri, s.56
- Tablo-11. : Hacı Osman Camii Görevlileri, s.58
- Tablo-12 : Çoğlu Köyü Cami Görevlileris.59
- Tablo-13. : Eğin Köyü Cami Görevlileri, s.60
- Tablo-14. : Kuzviran Köyü Camii Görevlileri, s.66
- Tablo-15. : Karaviran Köyü Camii Görevlileri, s.66
- Tablo-16. : Kutuviran Köyü Camii Görevlileri, s.69
- Tablo-17. : Hacı İbri Camii Görevlileri, s.70
- Tablo-18. : Hacı Salih Camii Görevlileri, s.71
- Tablo-19. : Mirkadı Köyü Camii Görevlileri, s.72
- Tablo-20. : İbrahim paşa Camii Görevlileri, s.73
- Tablo-21. : Suğur Köyü Camii Görevlileri, s. 74
- Tablo-22. : Hasanla Köyü Ak/Ak Hasan/Ağçeşar Mescidi Görevlileri, s.76
- Tablo-23. : Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi Görevlileri, s.81
- Tablo-24. : Mehmet / Mahmut Mescidi Görevlileri, s.83
- Tablo-25. : Tobaş Himmet Mescidi Görevlileri, s.84
- Tablo-26. : Eski-il Kazası Mahkeme Görevliler, s.88

FOTOĞRAFLAR - ÇİZİMLER

Fotoğraf 1. İrakeyn Seferinde Karapınar Tasviri

Fotoğraf 2. Karapınar Genel Görünümü

Fotoğraf 3. Karapınar Sultan Selim Külliyesi

Fotoğraf 4. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Çeşmesi

Fotoğraf 5. Karapınar Sultan Selim Camii

Fotoğraf 6. Karapınar Arısama Köyü Camii

Fotoğraf 7. Emirgazi Türbesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
KISALTMALAR.....	iii
TABLolar	iv
FOTOĞRAFLAR - ÇİZİMLER	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
I. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	2
II. Araştırmanın Yöntemi.....	2
III. Araştırmanın Kaynakları.....	2
III.I. Eski-il Kazası Hurufât Defterleri	2
III.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NIN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ

I.I. COĞRAFİ KONUMU	5
I.I.I.Coğrafi Konumu	5
I.I.II. İklimi	6
I.II. TARİHÇESİ	6
I.II.I. Tarihçesi	6
I.II.II. Karapınar'ın Eski-il'in Kaza Merkezi Olması.....	7
I.II.III. Osmanlı Döneminde Karapınar	8
I.III. MAHALLELERİ	9
I.IV. Köyler	11

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NDA VAKIFLAR VE VAKIF GÖREVLİLERİ

II.I. Eski-il Kazası'nda Vakıflar	20
II.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı	22
II.I.II. Bektutiye Medresesi Vakfı.....	23
II.I.III. Haret Salış Zaviyesi Vakfı.....	23
II.I.IV. Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı.....	23
II.I.V. İkikuyu Vakfı.....	23

II.II. Vakıf Görevlileri	24
II.II.I. Vakıf Yöneticileri	25
II.II.I.I. Kadı.....	25
II.II.I.II. Naip	26
II.II.I.III. Müteveli	27
II.II.I.IV. Nazır.....	27
II.II.I.V. Voyvoda	28
II.II.II. Din Hizmetlerinde Çalışanlar	28
II.II.II.I. İmam	28
II.II.II.II. Hatip	29
II.II.II.III. Şeyh.....	30
II.II.II.IV. Vaiz	30
II.II.II.V. Müezzin	31
II.II.II.VI. Kayyım.....	31
II.II.II.VII. Ferraş	32
II.II.II.VIII. Çerağdar	32
II.II.II.IX. Zaviyedar.....	32
II.II.II.X. Duâ-gû	33
II.II.III. Eğitimle İlgilene Görevliler	33
II.II.III.I. Mallim-i Sıbyan.....	33
II.II.IV. Tarım Ve Toprak İşi İle Uğraşan Görevliler.....	33
II.II.IV.I. Mezradar.....	33
II.II.IV.II. Anbardar.....	34
II.II.IV.III. Bend- Kulu.....	34
II.II.IV.IV. Âb-Râh.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NDAKİ EĞİTİM KURUMLARI

MEKTEP, MEDRESELER VE ZAVİYELER	35
III.I. Mektepler	35
III.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Mektebi	35
III.I.II. Kutuviran Köyü Mektebi.....	36

III.II. Medreseler	36
III.II.I. Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi	37
III.II.II. Bektutiye Medresesi	38
III.III. Zaviyeler.....	38
III.III.I. Sarı Saltuk Zaviyesi.....	38
III.III.II. Armut-pınarı ve Nufurin Zaviyesi	39
III.III.III. Haret Salış Zaviyesi.....	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZA MERKEZİNDEKİ İBADETHANELER

IV.I. Camiler.....	40
IV.I.I. Eski-il Kaza Merkezindeki Camiler	41
IV.I.I.II. Abdurrahman Efendi Camii.....	41
IV.I.II. Karapınar'ın Merkezindeki Camiler.....	42
IV.I.II.I. Ahmed Ağa Camii	42
IV.I.II.II. Veli Ağa Camii.....	43
IV.I.II.III. Sultan Selim Camii	43
IV.II. Mescitler	44
IV.II.I. Eski-il'in Merkezindeki Mescitler.....	45
IV.II.I.I. Alaca Mescit	45
IV.II.I.II. Tuşhan Müslime Hatun Mescidi	45
IV.II.I.III. Toki Mescidi	46
IV.II.II. Karapınar Merkezi'ndeki Mescitler	46
IV.II.II.I. Hacı Himmet Mescidi.....	46
IV.II.II.II. Çetmi Mahallesi Mescidi	46
IV.II.II.III. Cebeni Mahallesi Mescidi	47
IV.II.II.IV. Hacı Ömer Mescidi.....	47
IV.II.II.V. Hatci Mahallesi Mescidi	47
IV.II.II.VI. Ahmed Ağa Mescidi.....	47
IV.II.II.VII. Hacı Osman Mescidi	47
IV.II.II.VIII.Hüsnü Mahallesi Mescidi	48
IV.II.II.IX. Hacı İbrahim Ağa Mescidi	48

IV.II.II.X. Pir Ali Yazıcı Mescidi 48

IV.II.II.XI. Hacı Süleyman Mescidi 48

BEŞİNCİ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NA BAĞLI KÖYLERDEKİ İBADETHANELER

V.I. KÖYLERDEKİ CAMİLER	50
V.I.I. Ayinegazi Köyü Camii.....	50
V.I.II. Hacı Sıddık Camii.....	52
V.I.III. Hacı Hindi Camii.....	52
V.I.IV. Mevlüd Ağa Camii	52 <u>2</u>
V.I.V. Arısama Köyü Camii	52 <u>2</u>
V.I.VI. Ahmet Efendi Camii.....	52 <u>2</u>
V.I.VII. Akviran Köyü Camii.....	53 <u>3</u>
V.I.VIII. Hacı Cabir Camii	54 <u>4</u>
V.I.IX. Akçeşar Köyü Camii	55
V.I.X. Sultan Selim Camii	56
V.I.XI. Beyviran Köyü Camii.....	56
V.I.XII. Eski Camii.....	57 <u>7</u>
V.I.XIII. İbrahim Camii.....	57 <u>7</u>
V.I.XIV. Mevlüd Camii.....	57 <u>7</u>
V.I.XV. Bahçekayası Köyü Burnaz Camii.....	57
V.I.XVI. Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii	58
V.I. XVII. Safer Osman Camii	58
V.I.XVIII. Büyükviran Köyü Camii.....	59 <u>9</u>
V.I.XIX. Çoğla Köyü Camii.....	59 <u>9</u>
V.I.XX. Eğin Köyü Camii	60 <u>6</u>
V.I.XXI. Hacı İbrahim Camii	61
V.I.XXII. Emirgazi Köyü Camii	61
V.I.XXIII. Çalab-virdi Camii	61
V.I.XXIV. Hacı Halil Camii.....	62
V.I.XXV. Hacı Mehmet Camii.....	62
V.I.XXVI. Hacı Hüseyin Camii	62

V.I.XXXVII. Enik Köyü Camii.....	63
V.I.XXXVIII. Gene Köyü Camii	63
V.I.XXXIX. Şeyh Abdurrahman Camii	63
V.I.XXX. Abdulkadir Camii	63
V.I.XXXI. Günya Köyü Camii.....	63
V.I. XXXII. Gicen Köyü Camii.....	64
V.I. XXXIII. Hacı İsa Camii	64
V.I.XXXIV. Göçü Köyü Hacı İbrahim Camii	64
V.I.XXXV. Göğçer Köyü Camii.....	64
V.I.XXXVI. Giçikışla Köyü Camii	65
V.I.XXXVII. Göre Köyü Camii	65
V.I.XXXVIII. Küllü Köyü Ali Ağa Camii	65
V. I.XXXIX. Karaca Köyü Hacı İbri Camii	65
V.I.XL. Kuzviran Köyü Camii	66
V.I.XLI. Kırtız Köyü Camii	66
V.I.XLII. Karaviran Köyü Camii	66
V.I.XLIII. Hortı Derbendi Camii.....	67
V.I.XLIV. Mebni Camii	68
V.I.XLV. Hasanlar Köyü Camii	68
V.I.XLVI. Keyceba Köyü Camii.....	68
V.I.XLVII. Kemer Köyü Camii.....	68
V.I.XLVIII. Kara Cafer Camii	68
V.I.XLIX. Süleyman Dede Camii	69
V.I.L.Kaşpınarı Köyü Camii	69
V.I.LI. Kutuviran Köyü Camii	69
V.I.LII. Muradca Köyü Camii	70
V.I.LIII. Hacı İn Bey Camii.....	70
V.I.LIV. Hacı İbri Camii	70
V.I.LV. Kadı Mahmut Camii.....	71
V.I.LVI. Hacı Salih Camii.....	71
V.I.LVII. Hacı Ayine Bey Camii.....	72
V.I.LVIII. Mesihli Köyü Ali Ağa Camii	72

V.I.LIX. Mirkadı Köyü Camii.....	72
V.I.LX. Keçiyarı Köyü Camii.....	73
V.I.LXI. Salur Köyü Camii	73
V.I.LXII. İbrahim Paşa Camii	73
V.I.LXIII. Suğur Köyü Camii.....	74
V.I.LXIV. Hotamış Molla Abdullah Camii.....	75
V.I.LXV. Seyyid Monla İbiş Camii.....	75
V.I.LXVI. Taşpınar Mahallesi Camii	75
V.I.LXVII. Çavuş Camii	76
V.I.LXVIII. Tobaş Himmet Camii	76
V.I.LXIX. Seyviye Köyü Camii	76
V.I.LM. Suğlu Köyü Camii	77
V.I.LMI. Yağma Kayası Köyü Camii	77
V.I.LMII. Boznaz Camii.....	78
V.I.LMIII. Burnesoğlu Camii.....	78
V.II. Köylerdeki Mescitler	79
V.II.I. Beyviran Köyü Mescidi.....	79
V.II.II. Bağlıca Köyü Hacı Dürri Mescidi.....	79
V.II.III. hacı Ulvan Mescidi	79
V.II.IV. Emirli Mescidi	80
V.II.V. Fatma Hatun Mescidi	80
V.II.VI. Hacce Hüri Hatun Mescidi.....	80
V.II.VII. Eğin Köyü Abdurrezzak Mescidi.....	80
V.II.VIII. Hacı İbrahim Mescidi.....	80
V.II.IX. Mehmet Mescidi	80
V.II.X. Musa Çelebi Mescidi.....	81
V.II.XI. Yunus Mescidi	81
V.II.XII. Cafer Mescidi	81
V.II.XIII. Carullah Mescidi	81
V.II.XIV. Hacı Osman Mescidi.....	82
V.II.XV. Hasanlar Köyü Mescidi.....	82
V.II.XVI. Hasanlar Köyü Ak/Ak Hasan/Ağçeşar Mescidi.....	82

V.II.XVII. Hacı Ali Mescidi.....	83
V.II.XVIII. Hacı Selim Mescidi	83
V.II.XIX. Abdullah Mescidi.....	84
V.II.XX. Muradca Köyü Hacı İbrahim Mescidi.....	84
V.II.XXI. Hacı Ali Mescidi	84
V.II.XXI. Hacı Murad Mescidi.....	84
V.II.XXII. Hacı Abdurrahman Mescidi.....	84
V.II.XXIII. Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi	84
V.II.XXIV. Hacı Kademli Mescidi.....	85
V.II.XXV. Mehmet/Mahmut Mescidi	86
V.II.XXVI. Abdulgani Mescidi	86
V.II.XXVII. Arap Hacı Mescidi	86
V.II.XXVIII. Kuzviran Köyü Mescidi	87
V.II.XXIX. Küpe Köyü Mescidi	87
V.II.XXX. Halil Beşe Mescidi	87
V.II.XXXI. Gicen Köyü Mescidi	87
V.II.XXXII. Hacı Hindi Mescidi.....	87
V.II.XXXIII. Salur Köyü Mescidi.....	87
V.II.XXXIV. Sırçalı Köyü Mescidi.....	88
V.II.XXXV. Tobaş Himmet Mescidi	88
V.II.XXXVI. Veys Mescidi.....	88
V.II.XXXVII. Kurt Köyü Mescidi	89
V.II.XXXVIII. Yunus Çelebi Mescidi	89

ALTINCI BÖLÜM
ESKİ-İL KAZASI MAHKEMESİ VE GÖREVLİLERİ

VI.I. Mahkeme Görevlileri	86
VI.I.I. Kadı.....	90
VI.I.II. Naip	91
VI.I.III. Katip.....	92
VI.I.IV. Muhzır.....	92
SONUÇ.....	93
BİBLİYOGRAFYA.....	95

GİRİŞ

Eski-il Kazası'nın Osmanlı Döneminde şehir tarihi ve sosyal yaşantısının tespit edilmesi için hazırlanan bu tez, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri temel alınarak kaleme alınmıştır. Eski-il kazasının tarihi ve coğrafi özelliklerinin yanı sıra sosyo-ekonomik yapısı, vakıf kurumları ve burada çalışanlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eski-il kazası tarihi olarak Osmanlı Döneminde kurulan ve gelişen bir yerleşim merkezidir. Osmanlı Devleti'nden önce ki dönemlerde de bir yerleşim merkezi olmasa da hac ve kervan yolu üzerinde olduğu için Müslim ve Gayrimüslimler için geçit olmuştur.

Osmanlı vakıf tarihine önemli bir kaynak teşkil eden Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan ve her kazanın alfabetik sıraya göre yazıldığı Hurufât Defterleri H.1102 / M. 1690 yılında tutulmaya başlanmış ve H.1255 / M. 1839 yılına kadar devam ettirilmiştir (Akıncı, 2007:1 ; Özdemir, 2005:1). Buna göre XVIII. yüzyılın buhranlı dönemlerinde insanların vakıflara iş için müracaatta bulunması ve bazı zamanlar merkezi yanılta beyanlara engel olma ve atamaların düzenli yapılması için Hurufât Defterleri'ne kaydetme geleneği başlatılmış olmalıdır. Bu kayıtlar kazanın adı, kasaba, köy ve mahallenin adı , atanın görevlinin ücreti, kişinin atanacağı görev , görevin boş kalma nedeni, atanın kişinin adı, atayacak kişinin unvanı ve adı en sonunda da atama tarihi yazılarak yapılmaktadır.

Eski-il Kazası'nda kayıtlar da diğer kazalarda olduğu gibi bu usül ile yapılmıştır. Tayinler padişah değişikliği, görevlinin kendi isteği ile çekilmesi ya da görevi terk etmesi, merkez tarafından azledilmesi veya ölmesi sonucu verilen berat ile olurdu. Eski-il kazasına ait incelenen Hurufât Defterleri ile kaza içerisinde yer alan köylerin isimleri ile birlikte kazada görev yapan kadı ve naiplerin kimler olduğunun yanı sıra , birer vakıf kurumu olan cami, mescit, tekke, zaviye, mektep, medrese ve han gibi bir çok hayır müessesesi ile burada görev yapan kişilerin görev süreleri, aldıkları ücretler kaydedilmiştir.

I. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Osmanlı Devleti'nin uzun süre geniş bir bölgede farklı ulusları bir arada tutabilmesi her zaman merak konusu olmuştur. Bu başarıyı askeri ve siyasi yapıya dayandıranlar günümüzde sosyal ve kültürel düzenin aslında etken olduğunu görmüşlerdir. Bundan dolayı Osmanlı Devletini daha iyi anlamak için bu yönde çalışmalar hız kazanmış, vakıflar ve vakıf eserleri inceleme alanı olmuştur.

Çalışma konusunu oluşturan Eski-il Kazası, ilk çağlardan beri yerleşim yeri olmuştur. Dolayısıyla bu yerleşim yeri ile ilgili özellikle arşiv kaynaklarının taranarak Osmanlı döneminden kalan sosyal içerikli eserleri tespit etmek ve toplumun yaşayış biçimini belgelere dayanarak aydınlatmak amaçlanmaktadır. Ayrıca şehir tarihçiliğinin günümüzde giderek önem kazanması nedeniyle yerel tarihçiliğe katkı sağlamak istenmektedir.

II. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan Hurufât Defterleri'nde mevcut olan vakıf kayıtları ışığında yapılmıştır. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bazı vakıf belgeleri de tespit edilerek ilgili bölümlerde kullanılmıştır. Daha sonra Eski-il Kazası ile ilgili telif eserler incelenmiştir.

Özellikle Hurufât Defterleri'nde Eski-il Kazası'nda bulunan ancak birçoğu günümüze kadar ulaşamayan medrese, cami ve mescit gibi vakıf eserler ve burada çalışan görevliler ile ilgili belgelere ulaşılmıştır. Bu belgeler tasnif edilerek ilgili kurumların çalışanları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca mahalle ve köy isimlerinin birçoğunun değişmeden günümüze kadar geldiği tespit edilmiştir.

III. Araştırmanın Kaynakları

III.I. Eski-il Kazası Hurufât Defterleri

Kelime olarak Hurufât harf kelimesinin çoğulunu oluşturan türemiş bir kelimedir. Osmanlı döneminde kazaların alfabetik sıraya göre yerleştirildiğini göstermektedir. Bu işlem Arap alfabesine göre yapılmaktadır.

Vakıf kurumlarında çalışan görevliler görevinden feragat ederse, azledilirse ya da ölürse yerlerine yeni atamalar yapılır, bunların özetleri Hurufât Defterleri'ne kaydedilirdi. Ayrıca her padişah değişikliğinde beratlar yenilenir ve yine bu defterlere özetleri yazılırdı. Hurufât Defterleri'nde kazaya ait hemen bütün vakıf eserleri, bunların banileri ile tamir ettirenleri, nelerin tamir veya ilave edildiği, atama ve vakıf problemleri kayıt altına alınmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde “ E Harfi Anadolu” defterlerinin adedinde Eski-il Hurufâtları yer almaktadır. Bu kayıtlar H. 1102 – H. 1241 / M. 1690 – M.1825 tarihleri arasında tutulmuştur. 1159 nolu defterden başlanarak 535 nolu deftere kadar 19 defter incelenmiş, kalan 533, 1138, 1140 nolu defterler bulunamamış ve bir defter numarası ise hiç okunamamıştır. Ayrıca belgeler içerisinde Eskişehir'e ait bir de berat özeti yer almaktadır.

III.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Hatt-ı Hümayûn, Cevdet Evkaf, Muallim Cevdet Maarif ve Muaalim Cevdet Belediye tasnifleri incelenmiştir.

Muallim Cevdet (C.): Muallim Cevdet'in başkanlığında 8 Ekim 1932 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararıyla yeni bir tasnif heyeti oluşturulmuş, Muallim Cevdet 1935 yılında istifa ederek ayrılmasına rağmen tasnif 1937 yılına kadar sürdürülmüştür. “Cevdet Tasnifi ” olarak adlandırılan bu çalışmada belgeler Evkaf, Maarif ve Belediye gibi konulara ayrılarak tasnif edilmiştir. Bu tasnif 17 ana bölüm altında H. 960 – 1322 / M. 1553 – 1904 tarihleri arasındaki kayıtları içeren 216.572 adet belgeden oluşmaktadır. (Komisyon, Başbakanlık *Osmanlı Arşivi Rehberi*: 411-412).

Cevdet Belediye Tasnifi: belediye ile ilgili belgelerin kronolojik olmayan tasniflerinin bulunduğu katalogdur. H. 1067-1295 / M. 1656-1878 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır.

Cevdet Evkaf Tasnifi: Vakıflar ile ilgili belgelerin kronolojik sıraya tutulmaksızın yer aldığı katalogdur. H. 1004-1291 / M. 1595-1874 yılları arasında kapsamaktadır.

Cevdet Maarif Tasnifi: eğitimle ilgili bilgilerin herhangi bir kronolojiye tabi tutulmaksızın yer aldığı katalogdur. Bu tasnifde H. 989-1304 / M. 1581-1886 tarihleri arasındaki kayıtlar mevcuttur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NIN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ

I.I. COĞRAFİ KONUMU

I.I.I.Coğrafi Konumu

Kaza idaresi, Osmanlı İdari yapılanmasında, kadının yetki alanını ifade eden, ticari ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idari bir birliktir. Özellikle XVII. Yüzyıldan itibaren kazaların coğrafi bir bütünlüğe sahip idari bölge haline gelişi belirginleşmiştir. Osmanlı öncesinde Selçuklular döneminde bu ad altında idari bir birim bulunmamaktadır. Bu nedenle kazanın tamamen Osmanlılara has bir yapılanma biçimi olduğu kabul edilebilir (Baykara, 2002:119).

Kazalar etrafındaki köyleri iktisadi, kültürel ve hatta coğrafi bakımlardan kendisine bağlamış, köyler topluluğunun tabii merkezi durumuna gelmiştir. Kendisine bağlı olan köylerin, mahallelerin adli ve idari işlerini çeviren hükümet merkezi haline gelmişlerdir. Buralara daha sonra medreseler, imarethaneler, tekkeler, han, hamam, cami, türbe gibi inşası ile bölge şenlenmiş ve büyük bir kalabalığa da sahip olmuşlardır (Akdağ, 1979:401). Bir çok Osmanlı belgesinde kazalar, doğrudan merkeze bağlı bağımsız birimler olduğu için eyalet veya sancak adı zikredilmeden belgelerde yer almaktadır. Nitekim Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki "*Hurufât Defterleri*"nde kazaların vilayet zikredilmeden müstakil olarak kaydedilmeleri buna güzel bir örnektir.

Kaza idaresi eyalet bölünmesinden farklı olarak, ayrı ayrı ve birbirine bağlı olmayan Divan-ı Hümayun'a karşı sorumlu, başında kadıların bulunduğu eyaletin veya sancağın adı ve niteliği önem arz etmezdi (Akdağ, 1979:82). Bu nedenle hep kendi isimleriyle zikredilmiş; hatta şöhretli olmayan kazaların nerede olduğunu bulmak güçleşmiştir (Baykara, 1990:5). Kazanın, 1864 idari yapılanması sonucu bugünkü idari teşkilatta ilçenin karşılığı olarak kabul edildiği söylenebilir. Ancak işlev olarak tamamen farklı bir özelliğe sahiptir.

Eski-il Kazası'nın bulunduğu yerin coğrafi konumu, çevresindeki kentlerle sınır durumu, iklimi, kapladığı alan ve bitki örtüsü önem arz etmektedir. Bu sebeple aşağıda kazanın coğrafi konumu incelenecektir.

Eskil, kaza merkezi olarak Konya Sancağı'nın sınırları içinde yer alıyordu. Karaman Eyaleti'nin merkez sancağı olan Konya Sancağı'nın bir kazası olarak gözükmektedir. Aksaray ile Emirgazi arasında yer alan Eskil kuzeyden güneye 70, batıdan doğuya 15 kilometredir. Tuz Gölü'nün güneyinde ve ona sınırdır. doğuda Emirgazi, batıda Aksaray, güneyde ise Karapınar ile komşudur. Günümüzde Aksaray iline bağlı bulunmaktadır.

I.I.II. İklimi

Coğrafi konumu itibariyle İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde yer alan Eskil, bölgenin genelinde görülen karasal iklimin hakimiyeti altındadır. İklimin gereği bozkır bitki örtüsü hakimdir. Bölge fazla yağış almadığı gibi yazlar sıcak ve kurak; kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 10 – 15 C derece arasında değişmektedir. Ortalama yağış miktarı ise 300 mm. civarındadır.

I.II. TARİHÇESİ

I.II.I. Tarihçesi

Eski-il Kazası doğuda Ereğli, batıda Konya, güneyde Karaman ve kuzeyde Obruk Platosu ile çevrilidir. Bugün Aksaray il sınırları içerisinde yer alan Eskil Türkler tarafından fethedilmiştir. Tarihin eski yolları bu kasaba içerisinden geçmektedir. Daha önce Gavuröreni denilen yerde olan Eskil'in yeri rivayete göre Aksaray'ı kuran II. Kılıçarslan değiştirilmiş, buraya Türk boyları yerleştirilmiştir. Kasabanın sınırları içerisinde höyükler, açık hava tiyatro yerleri, İslamiyet'ten önceki devirlerin bu topraklardan gelip geçen Hitiler, Kapatokyalılar, Frigyalılar ve İranlılar gibi kavimlerin, devletlerin mimari döküntüleri ve mezar kalıntıları bulunmaktadır. Eskil'in sınırlarından ilah, ilahe heykelleri çıkmaktadır. Bu sahaya giren Ortakuyu, Çukuryurt, Hacıevadlı, Mutlu, Çulfa, Sağsak, Köşk ve Tosun yaylaları ve höyükler eski eserler, mimari abide döküntüleriyle doludur. Frigyalılar'ın Gordiyom'dan Arhelais'e (Aksaray) giden tarihi yol da buradan geçirdi. Burada birçok Türk cemaat oturmaktaydı. Bizanslılar'ın çöküntü ve dağılma

zamanlarında buralardaki abide mahiyetindeki eserler harap durumdaydı. Bir çok kilise, manastır ve türbe harap haldedir. Selçuklular bu toprakları Türkleştirirken ve Müslümanlaştırırken bu binalardan istifade etmişlerdir. bunları birer taşocağı gibi kullanmışlardır (Konyalı, 1974:1889-1890-1895).

I.II.II. Karapınar’ın Eski-il’in Kaza Merkezi Olması

Karapınar Osmanlı döneminde Eski-il Kazası sınırları içerisinde yer alan bir kasaba idi. 1563’te kuruluşu tamamlanınca, çevre köylerle rahat bağlantının kurulabileceği, köylünün bir çok ihtiyacını karşılayabileceği bir kasaba haline geldi. Karapınar’ın Eski-il Kazası’nın merkez kasabası haline getirilmesi, külliyein tamamlanmasından hemen sonra yani 1563’te olmalıdır. Ancak Karapınar’ın kaza merkezi olduğuna dair kayıtlar daha sonra olup, bunlardan biri H. 3 Safer 979 / M. 28 Mayıs 1571; diğeri H. 17 Muharrem 979 / M. 11 Haziran 1571 tarihli iki hükümdür. Her iki belge de “Sultaniye Kadısı’na” hitaben yazılmıştır. Karapınar’ın Eski-il Kazası’nın merkezi olduğunu gösteren belge ve kaynaklar ise daha çok XVII. Yüzyıl başlarına aittir. IV. Murad’ın 27 Temmuz 1612 – 8 Şubat 1640 yıllarında Bağdat Seferi sırasında Karapınar’a uğradığını anlatan Naîmâ , Sultaniye’nin Eski-il’in kasabası olduğuna işaret etmiş, Evliya Çelebi de Karapınar’a Konya Kazası sınırında “*hakimliktir*” demektedir (Küçükdağ, 2001:13-14).

Karapınar’a merkezden gönderilen resmi yazıların büyük çoğunluğunun Eski-il Kadısı’na hitaben yazıldığı görülmektedir. Ayrıca XVII. Yüzyıldan sonraki bazı belgelerde Eski-il Kadısı’ndan bahsedilmeksizin doğrudan “*Karapınar Kadısı’na*” yazıldığı olmuştur. Nitekim H. Evail-i Recep 1051 / M. Ekim ortaları 1641 tarihli bir hükümde “*Karapınar Kazası*” olarak geçmekte; H. 25 Ramazan 1067 / M. 7 Temmuz 1657 tarihli hükümde “*Karapınar Kadısı’na*” gönderilmektedir (Küçükdağ, 2001:14). Bunun yanı sıra Eski-il mahkemesinin Karapınar’da bulunması buranın Eski-il’in kaza merkezi olduğunu kanıtlamaktadır (VAD.No:1069, vr.33; VAD.No:1137, vr.31b).

Osmanlı Devleti’nin idari yapısı içinde Karaman Eyaleti’nin merkezi ve aynı zamanda Paşa Sancağı Konya’dır. Konya bu konumunu 1867 yılına kadar sürdürmüştür. Karaman Eyaleti’nin merkez sancağı olan Konya’nın kazaları H.1264

/ M. 1847 tarihli Sâlname-i Devlet-i Osmaniyye'de: Konya, Larende, Karapınar, Ereğli, Gafferiyat, Divle, Tabii, Esp-Keşan, Alatağ, Belviran, Hadim, Saideli, Beyşehir, Seydişehir, Ilgın, Doğanhisar, Argıthanı, Turgut, Sarıkeçeli, insuyu ve Eskiil olarak verilmektedir. İne H.1272 / M. 1856 tarihli Sâlname-i Devlet-i Osmaniyye'de Konya sancağının kazaları verilmiş, Karapınar kazası bu salnamede “*Karapınar maa Sultaniye*” olarak belirtilmiştir (Konyalı, 1970:49 ; Akandere, 2001:27). Görüldüğü gibi daha önce Eski-il Kazası'nın merkezi olan Karapınar bahsedilen yıllarda salnamelerde ayrı bir kaza birimi olarak zikredilmektedir.

I.II.III. Osmanlı Döneminde Karapınar

Osmanlı Devleti XVI. yüzyıldan itibaren tehlikeli geçit yerlerine devlet eliyle derbent köyleri kurmuş, geçitlerin güvenliğini buraya yerleştirilen ve derbentçi adı verilen kişilerle sağlanmaya çalışmıştır. Ancak yaşam şartlarının zor olduğu bazı derbentlerde köy halkı buldukları yerleri terk edince, anayollar üzerindeki yerlerin güvenliğini sağlamada zorluk çeken devlet bu köylere iskanı özendirmek ve bu bölgede ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmak maksadıyla külliye inşaat etmiştir. İşte Karapınar bu iskan metodu sonucu XVI. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Küçükdağ, 2001:8-9).

Sosyal ve ekonomik hayat bakımından cazip bir yerleşim merkezi olmayan Karapınar'ın en önemli özelliği İstanbul'u Çukurova ve Suriye'ye bağlayan yollar üzerinde bulunmasıdır. Bu aynı zamanda hacıların geçit yoludur. Bu nedenle I.Selim Çaldıran Seferi (1514) dönüşünde burada bir derbent köyü kurulmasını emretmiş ve etrafı surlarla çevrili Karapınar Köyü kısa zamanda, muhtemelen 1515'te inşa edilerek derbentçiler yerleştirilmiştir (Küçükdağ, 2001:9 ; Gümüşçü ve Yılmaz, 2001:60). Ancak köye iskan o kadar da kolay olmamıştır. Zira buraya yerleştirilenler kısa bir süre sonra “nakl-i hane etmiş” başka yerlere yerleşmişlerdir (BOA.C.DH.83/4128). Kaçan köylülerin yeniden yerlerine dönmeleri için çeşitli önlemler alınmıştır. Avarız-ı divaniye ve tekalif-i örfiyeden muaf tutulmuşlardır. Bunların eski yerlerine dönmeleri için Karaman valisine emirler yazıldıysa da pek etkili olmamıştır (BOA. C.EV.393/19933 ; C.BLD. 65/3227). Bu nedenle köy 1530 yıllarında harabe durumunda idi. Şehzade II. Selim'in Konya valiliği sırasında terk edilmiş derbent köyünde bir külliye inşa edilerek Sultaniye adıyla yeniden inşa

edilmeye başlanmıştır (Küçükdağ,1997:9-10). Bu amaç doğrultusunda I. Süleyman külliyesinin inşası sürerken 1562’de bir temlikname ile oğlu II.Selim’e Konya ovasında köy, mezra ve yaylağı imarete vakfetmek üzere vermiştir. Karapınar’a 120 hanenin iskan edilmesine dair H. 24 Recep 967 / M. 20 Nisan 1560 tarihinde bir amir çıkartılarak Karapınar’ın kurulması sağlanmıştır.

Özellikle II. Selim döneminde Karapınar’ı bölgenin önemli bir yerleşim yeri haline getirmek için bir takım tedbirler alınmıştır. İlk olarak bölgeye iskanı özendirmek için halkın bazı vergilerden muaf tutulmuştur. Devletin amacı Karapınar’ı Orta Anadolu’nun önemli şehirlerinden biri haline getirmektir. Zira belgelerde buraya iskan için vasıflı insanların yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bunun için 2 Eylül 1579 tarihli bir hükümlerle Niğde ve Aksaray kadılarında Karapınar’a nalbant, kasap, bakkal, ekmekçi, demirci, terzi ve paçacı esnafının gönderilmesini istemiştir. Fakat Karapınar’a iskan konusuyla devlet yakından ilgilenmesine rağmen istenilen sonuç alınamamıştır.

I.III. MAHALLELERİ

I.III.I. Eski-il Kazası’ndaki Mahalleleri

Karapınar kasabası XVI. ve XIX. yüzyıllar arasında cami, mescit, medrese ve külliyesiyle tam bir Türk yerleşim merkezi özelliği göstermektedir.

Karapınar’da Obruk,Hanönü,Hankapısı, Apak, Hüsni, Cebeni, Derviş Mehmed,Hatci, Öyük, Hantimurlu ve Çetmi mahallelerinde birden fazla cami,mescit ve medrese bulunmaktadır. Bu kurumların varlığındaan da anlaşılacağı üzere adı geçen mahalleler kasabanın sosyal ve kültür merkezini oluşturmaktadır. Aşağıda Karapınar mahalleleri hakkında bilgi verilirken bu durum gözetilecektir.

I.III.I.I. Hankapı Mahallesi: Karapınar’ın eski mahallelerinden olan Hankapısı mahallesinin adını ne zaman aldığına dair herhangi bir bilgi bulunmaktadır. Yalnız rivayet edildiğine göre II. Selim’in yaptırdığı külliyedeki hanın kuzeydoğusuna yerleşen halk burayı isimlendirirken “kapı önü ” anlamına gelen mana ile isimlendirmiştir. Günümüzde hala bu isimle anılan mahalle Fatih, Kale, Yeni ve Zafer mahalleleriyle sınırdır. (Gündüz, 1980: 260). *Hurufât Defterleri* kayıtlarında da bu mahalle Hanönü mahallesi olarak da kaydedilmiştir. Mahallede

Ahmet Ağa Camii (VAD.No:1069, vr. 33), Ahmet Ağa Mescidi (VAD.No:1069,vr.33), Hacı Ahmet Mescidi (VAD.No:1062,vr.76a), Hacı Ömer Mescidi (VAD.No: 1055, vr.80b), Hacı Osman Mescidi (VAD.No: 530, vr.83b), Hacı İbrahim Ağa Mescidi (VAD.No:535, vr. 91a) adlı ibadethaneler yer almaktadır.

I.III.I.II. Apak Mahallesi: Apak mahallesi adını “Apak Öreni ” denilen obadan gelip yerleşen halktan almıştır. H. 980 / M. 1572 yılında Kara-kışla köyünden Kul Hamza sülalesi, Osmancık ve Develer köylerinden birçok kimse 1570-1571 yılında Kıbrıs’ın fethinden sonra Kıbrıs’a sürgün olmaktan kurtulmak için bu mahalleyi kurup buraya yerleştikleri rivayet edilmektedir. (Gündüz, 1980:261). Günümüzde hala mahalle bu adla anılmaktadır.

Bu mahalle İsmet Paşa, Hacı Ömerli, Adalet ve Alaaddin Mahalleleri ile çevrilidir. *Hurufât Defterleri* kayıtlarında bu mahallede Hacı Himmet Mescidi (VAD.No:1069, vr.33) bulunmaktadır.

I.III.I.III. Çetmi Mahallesi: Oğuzların 24 boyundan biri de Çepni boyudur. 16. yüzyılda Anadolu’da Çepnilere ait 43 yer adı bulunmakta olup Yavuz Sultan Selim devrinde Eski-il kazasında da Çepni adına At-çeken oymakları içerisinde rastlanmaktadır. Çetmi Köyü bu boyun adını taşımaktadır. Yavuz Sultan Selim Karapınar köyünün kurulmasını emrettikten sonra vergiden muaf olmak isteyen Çetmi Köyü halkı da gelip buraya yerleşmiş ve yerleştikleri mahalleye Çetmi adını vermişlerdir. Bu gün hala varlık gösteren mahalle Yeni Mahalle, Selimiye ve Pınarbaşı Mahalleleri ile çevrilidir. (Gündüz, 1980:263).

Hurufât Defterleri kayıtlarına göre bu Çepni Mahallesi olarak da adlandırılmaktadır. Mahallede Çetmi Mahallesi Mescidi (VAD.No:1055, vr.80b). yer almaktadır.

I.III.I.IV. Hatci Mahallesi: Hatci Mahallesi Mescidi (VAD.No: 534, vr.62b).

I.III.I.V. Öyük mahallesi: Pir Ali Yazıcı Mescidi (VAD.No: 1073, vr.85b).

I.III.I.VI. Derviş Mehmet Mahallesi: Hacı Süleyman Mescidi (VAD.No: 1070, vr.61b).

I.III.I.VII. Han-Timurlu Mahallesi: Hacı Ömer Mescidi (VAD.No:531, vr.104b).

I.III.I.VIII. Hüsni Mahallesi: Hüsni Mahallesi Mescid

I.III.II. Karabaş Mahallesi: Alaca Mescit (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV. Köyler

Köyler Osmanlı döneminde kazaların etrafında kurulan yerleşim merkezleridir. *Hurufât Defterleri'nden* tespit edilen köyler şunlardır;

I.IV.I. Arısama Köyü: Karapınar-Aksaray karayolu üzerinde olup Karapınar'a 45 km uzaklıkta bulunmaktadır. Köy Aksaray, Ereğli, Bor ve Karapınar çok geniş toprakları olan bir yerleşim yeridir. Batısında Arısama Dağı, güneyde Karacadağ, doğuda Hasan Dağı bulunmaktadır.

Arısama Hitilerin yarı bağımsız köy ve şehir devletleri içerisinde Tyana (Kemerhisar) Krallığı'nda Ardistama olarak geçmektedir. Hititlerden kalma örenler üzerine kurulan şehir o dönemden bu yana varlığını korumuştur . Nitekim W. M. Ramsay Likonya haritasında Arısama'yı Ardistama olarak göstermiş ve "Ardistema'nın eski ismini hala Arısama şeklinde muhafaza eden şehir" şeklinde kaydetmiştir (W.M. Ramsay, 1960: 381). 1071 yılından sonra Anadolu'ya Orta Asya'dan Oğuz Türkleri geldiği, Arısama'nın da bu yerleşmelerden nasibini aldığı görülmektedir (Üçer ve Koman, 1945: 2). Köyde Osmanlı döneminde iki cami bulunmakta idi. Bunlar Arısama Köyü Camii (VAD.No: 1159, vr.94a), ve Ahmed Efendi Camii (VAD.No: 1143, vr.42b)'dir.

I.IV.II. Apak Köyü: Yukarıda bahsedilen Apak Mahallesi'ni kurmuşlardır. "Apak Öreni" olarak da adlandırılan köy halkı Karapınar'a giderek oraya yerleşmiştir. Osmanlı döneminde köyde Tobaş Himmet Camii (VAD.No: 534, vr.62b) ve Tobaş Himmet Mescidi (VAD.No: 1072, vr.104a) bulunmaktadır.

I.IV.III. Akviran Köyü: Türkler renkleri yön olarak kullanmışlardır. Kara renk kuzey, kırmızı renk güney, gök renk doğuyu temsil etmektedir. Akviran'ın adını aldığı Ak ise batıyı göstermektedir. Romalıların zulmünden kaçan yerli halk ve Hristiyanlar Karacadağ çevresinde toplanarak eski bir ören yerine yerleşmişlerdir.

Ören anlamına gelen Viran ile Ak kelimesinin birleşimiyle köy adını almıştır. Köyün halkını Şeyh Ömer Cemaati ve Burnaz Kor Cemaatleri oluşturmaktadır. Başvekalet Arşivi'nde 465 numarada kayıtlı Kanuni devrine ait İl Yazıcı Defteri'nin 260-326 numaralı sayfaları arasında Karaman Vilayeti'nin Ereğli Kazası'na ait kayıtlar bulunmaktadır. Tarihi bilinmeyen bu defterde Akviran Köyü Karacadağ nahiyesine bağlı bir köy olarak gösterilmekte, nüfusu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Konyalı, 1970: 402-408).

Akviran Köyü'nün doğusunda Oymalı, batısında Kesmez, güneyinde Karapınar ve Hortu, kuzeyinde ise Kıçıkışla ve Bağdaylı köyleri yer almaktadır. Osmanlı döneminde köyde Akviran Köyü Camii (BOA. HAT. 1619/18), Hacı Cabir Camii (VAD.No:1070, vr.61b) ve Hacı Abdulkadiroğlu Camii (BOA. HAT. 1610/3) bulunmaktadır.

I.IV.IV. Salur Köyü: Tarihi kaynaklara göre Salur, Oğuz Mitolojisi'nde Oğuz Han'ın oğlu Dağhan'ın oğullarından birinin adıdır. Bu nensilden gelenlere ve Salur tarafından idare edilen kabilelere Salur denmiştir. Karamanoğulları Beyliği'nin kurucusu olan Salurlar M. 1227 / 1228 yıllarında Karaman kabileleri ile Anadolu'ya gelerek Ermenek civarına yerleşmişlerdir (Ünal, 1957: 10- 19). Osmanlı Devleti zamanında da II. Bayezit (1481 – 1512) ve H. 924 / M. 1518 yılında Yavuz Sultan Selim (1512 – 1520) zamanında Karacadağ yöresinde Salurların yaşadığına dair kaynaklar mevcuttur (Konyalı, 1970: 374-375; Sümer, 1972: 50-51). Akviran Köyü'nde olduğu gibi Karacadağ Nahiyesi'ne bağlı olarak gösterilen Salur'un nüfusu 144 kişi olarak kaydedilmiştir (Konyalı, 1970:407).

Karapınar'ın en eski köylerinden biri olan Salur, doğuda Gökkaya, batıda Karapınar Bataklığı, güneyde Kesmez Köyü ve Acıgöl, kuzeyde de Sırçalı Köy ile sınırdır. Bu hala varlık gösteren köyde Osmanlı dönemi *Hurufât Defterleri'nde* Salur Köyü Camii (VAD.No:1159, vr.76a), İbrahim Paşa Camii (VAD.No:1069, vr.33b) ve Salur Köyü Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b) bulunmaktadır.

I.IV.V. Kıçıkışla Köyü: köyün kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1518yılında Yavuz Sultan Selim ve oğlu Kanuni Sultan Süleyman zamanlarında yapılan tahrirlerde Karaman Eyaleti, Ereğli İlçesi, Karacadağ

Nahiyesi'ne bağılı bir köy olarak isminden söz edilmektedir. Kanuni devri İl yazıcı Defterleri'nde Karacadağ Nahiyesine Bağılı bir köy durumunda ve nüfusu 89 kişi olarak verilmektedir (Konyalı, 1970: 409).

Günümüze kadar gelen köyün kuzeyinde Kayalı ve Öbektaş Köyleri, güneyinde Bağdaylı, doğusunda Gicen ve Akviran, batısında ise Karapınar ile komşudur. Karapınar'a 23 km uzaklıkta yer almaktadır. Osmanlı döneminde *Hurufât Defterleri* kayıtlarına göre Hüdavirdi Camii (VAD.No:1069, vr:33) ve Abdullah Mescidi (VAD.No:1137, vr:31b) yer almaktadır.

I.IV.VI. Gicen Köyü: Kaynaklarda Oymalı olarak da geçen köy Doğu Romalılar ve Bizanslılardan kalma eski harabeler ve yerleşim kalıntıları üzerine kurulmuştur (Gündüz, 1980: 514). Oyma mağaralarda oturdukları için bu adı aldığı rivayet edilen köy, doğuda Beyören, güneyde Hortu, batıda Akören, kuzeyde Ekizli ve Öbektaş ile çevrilidir. Bu gün hala varlığını korumaktadır.

Hurufât Defterleri kayıtlarına göre Gicen Köyü'nde Gicen Köyü Camii (VAD.No: 534, vr.62b), Hacı İsa Camii (VAD.No:1069, vr.33), Hacı Osman Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b) ve Gicen Köyü Mescidi (VAD.No:1143, vr.42b) yer almaktadır.

I.IV.VII. Akçe-şehir Köyü: "Akçe-şar" olarak da geçmektedir. Tarih-i Naima'da IV. Murat'ın (1623 – 1640) Bağdat Seferi'ne giderken Karapınar'a uğradığı ve Akçe-şehir köyünden geçtiği kaydedilmektedir (Gündüz, 1980:35). Kanuni devri İl Yazıcı Defterleri'nde Ereğli Kazası'nın Karacadağ Nahiyesi'ne bağılı bir köydür. Defterde Cemaat-i Ermeni adı ile anılan bir cemaatin burada oturduğu ve nüfusun 13 kişi olduğu kaydedilmektedir (Konyalı, 1970:410).

Hurufât Defterleri'ne göre Akçe-şehir Köyü Camii (VAD.No:532, vr. 89b) ve Sultan Selim Camii (VAD.No:1069, vr.33) köyün başlıca ibadethaneleridir.

I.IV.VIII. Karaviran Köyü: Köyün adının kaynağına bakıldığında Ceyhun ırmağının sol kıyısında oturan Türkmenlerden Er Sarı boyunun bir oymağının adının kara olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Danişmendoğullarına karışmış olan 10 boyda birinin adı da Karalı'dır (Üçer ve Koman,1945:36). Karaviran isminin de bu boy ve boyun uzantılarından geldiği sanılmaktadır. Karaviran Köyü Kanuni

döneminde Ereğli Kazası Karacadağ Nahiyesi köylerinden biridir. Dönemin il yazıcı defterlerinde 34 kişilik nüfusu ve “*An cemaati, megul. Tabi-i cemaati Günay*” notu kaydedilmektedir. Aynı defterde başka bir kayıta nüfusu 162 kişi olarak gösterilmekte, burada Ovacık Yaylağı, Senemek-Ağıl Karanlu Kuyu, Enikli Kuyu, Kızılca Köpek gibi kuyuların bu köy halkının sulakları olduğu kaydedilmektedir (Konyalı, 1970:408-409).

Köy doğuda Gölören ve Kökmenlik Deresi, güneyde Hacat Tepe, Gicen Kalesi, batıda Işıklar ve Ekizli Köyleri, kuzeyde ise Emirgazi ve Meşeli köyleri ile çevrilidir. Karapınar’a 33 km uzaklıkta yer almaktadır. Günümüzde varlığını sürdüren köyde Osmanlı döneminde Karaviran Köyü Camii (VAD.No:1159, vr.94a), Hacı Ali Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b) adlı ibadethaneler mevcut bulunmaktadır.

I.IV.IX. Emirgazi Köyü: Kaynaklara göre köy adını Oğuzların 24 boyundan biri olan Afşarlardan almaktadır. İran Afşarlarının 10 boya ayrıldığı ve bunlardan birinin adının “Emirli” olduğu görülmektedir (Üçer ve Koman, 1945:16). Nitekim Emirgazi İran Afşarı’nın Emirli Boyu ve bölüntüsünden meydana gelmiş bir aşiretten gelme olduğu ihtimaldir. Ancak köyün iki kilometre güneydoğusunda Emrullah Gazi Türbesinin varlığı köyün ismini buradan aldığını göstermektedir (Gündüz, 1980: 531). Köy Kanuni dönemi İl Yazıcı Defterleri’ne göre Ereğli Kazası Karacadağ Nahiyesi’ne bağlıdır. Bu köyde 84 kişi yaşamaktadır. Bu halktan Şeyh Ömer ve başkalarından mükellef kişi Gencik’te oturuyordu, bunların sayısı da 43 idi. Eski-il’e bağlı Kobanoyruğu mezrasında Şirin Işık cemaatinden 15 kişi ve Kor diğer adıyla Burnaz cemaati de burada oturuyordu (Konyalı, 1970:408).

Kanuni zamanında yapılan tahrirde Ereğli İlçesi’nin Karacadağ Nahiyesi’ne bağlı bir köy olarak ismine rastlanmaktadır (Konyalı, 1970:408). Köy halkının kimi zamanlar ekonomik kimi zamanlardan eşkiyalar yüzünden köyü terk ettikleri olmuştur. nitekim “ Karapınar’da Sultan Selim Camii ve imareti evkafı köylerinden Emirgazi ve sair köyler ahalisinin Niğde ve Aksaray tarafına dağılması vakıf için zararlı olduğundan bunların eski yerlerine iadesi için Karaman valisi ve mutasarrıflara” emirler yazılmıştır (BOA.C.EV. 393/19935). Aynı şekilde “Haremeyn evkafından ve Karapınar Sultaniye mukataası köylerinden Emirgazi

Köyü ahalsinin ekseri levent ve delil eşkiyasının tasallutları sebebi ile başka taraflara nakl-i hane etmiş oldukları” görülmüştür (BOA. C.BLD. 65/3227).

Köy kuzeyde Arısama Dağı, güneyde Karacadağ, batıda Işıklar ve Yamaç Köyü, doğuda Belkaya ile sınırdır. Bu gün kasaba durumunda olan köyde Osmanlı döneminde Hacı Halil Camii (VAD.No:1055, vr.80b), Emirgazi Köyü camii (VAD.No:1073, vr.85b), ÇalabVirdi Camii (VAD.No:1070, vr.61b), Hacı Mehmet Camii (VAD.No:1062, vr.76b) ve Hacı Hüseyin Camii (VAD.No:1062, vr.76a) bulunmaktadır.

I.IV.X. Hotamış Köyü: XVII. yüzyılın sonu ve XVIII. yüzyılın başlarında Rakka’dan kalkarak Adana üzerinden Anadolu’ya gelen Halep Türkmenlerinin oluşturduğu bir köydür. İstanbul – Bağdat yolunun uzun bir bölümünde bulunan Hotamış toprakları haç kabileleri, seyyah gurupları ve Osmanlı postalarının kullandığı önemli bir yerdir. Eşkiyalar tarafından yolun kesilmesi üzerine Taşpınar Köyü’nden getirilerek yerleştirilen halk köyü kurmuştur (Orhonlu, 1967:107). Suğur Derbendi olarak da geçen köy H. 1295 / M. 1878 tarihli Devlet-i Osmaniye Salnamesi’nde Konya Sancağı’nın kazaları ve nahiyeleri anlatılırken Karapınar Kazası’na bağlı Hotamış adlı bir nahiyenin olduğunu yazmaktadır (Gündüz, 1980:498).

Köy güneyde İslık, kuzeyde Akçayazı ve Karapınar, doğuda Kesmez Köyü batıda ise ortaoba ile çevrilidir. Osmanlı döneminde *Hurufât Defterleri* kayıtlarına göre Suğur Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33), Bağyani Mahallesi Seyyid Monla İbiş Camii (VAD.No:534, vr.62b), Taşpınar Mahallesi Camii (VAD.No:534, vr.62b), Çavuş Camii (VAD.No:1069, vr.33b) , Molla Abdullah Camii (VAD.No:535, vr.91a), Hacı Abdulkadiroğlu Camii (BOA. HAT. 1610/3) ve Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi (VAD.No:1058, vr.46a) ibadethaneleri bulunmaktadır.

I.IV.XI. Bağlıca Köyü: Safer Osman Camii (VAD.No:1159, vr.94b), Hacı Osman Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Seyyid Süleyman Ağa Camii (VAD.No:530, vr.83b), Emirli Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Hacı Dürri Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Hacı Ulvan Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XII. Beyviran Köyü: Eski Camii (VAD.No:1069, vr.33), Beyviran Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33), İbrahim Camii (VAD.No:1137, vr.31b), Mevlüd Camii (VAD.No:1069, vr.33), İbrahim Mescidi (VAD.No:1062, vr.76a).

I.IV.XIII. Bahçe-kayası Köyü: Burnaz Camii (VAD.No:1073, vr.85b).

I.IV.XIV. Büyükviran Köyü: Büyükviran Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33).

I.IV.XV. Bekurah Köyü: Eski Camii (VAD.No:1069, vr.33).

I.IV.XVI. Çoğla Köyü: Çoğla Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33).

I.IV.XVII. Enek Köyü: Enek Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33), Cafer Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Mehmet Sudi Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XVIII. Eğen Köyü: Eğen Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Hacı İbrahim Camii (VAD.No:1073, vr.85b), Seyyid Süleyman Ağa Camii (VAD.No:530, vr.83b), Abdurrezzak Mescidi (VAD.No:1144, vr.36b), Hacı İbrahim Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Musa Çelebi Mescidi (VAD.No:1159, vr.94a), Yunus-Beşe Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b), Yunus Mescidi (VAD.No:1159, vr.94a), Mehmet Dede Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Seyyid musa Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XIX. Göçi Köyü: Hacı İbrahim Camii (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XX. Göğeri Köyü: Göğeri Köyü Camii (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XXI. Gene Köyü: Abdulkadir Camii (VAD.No:1073, vr.85b), Gene Köyü Camii (VAD.No:534, vr.62b), Şeyh Abdurrahman Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Seyyid Süleyman Ağa Camii (VAD.No:530, vr.83b).

I.IV.XXII. Göre Köyü: Göre Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b).

I.IV.XXIII. Günye Köyü: Günye Köyü Camii (VAD.No:1144, vr.36b), Carullah Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b).

I.IV.XXIV. Hortu Köyü: padişah III. Ahmet devrinde Anadolu'da bulunan han ve derbentlere yeni bir düzenleme getirilerek onarılmış ve her birine Orta Anadolu şehirlerindeki başı boş ahali ile konar-göçer aşiret mensubu insanlar

yerleştirilmiştir. 1721 yılında inşaatları biten Ereğli civarında bulunan Ulukışla ile Karapınar arasındaki Hortu Hanı'na Halep Türkmenleri soyundan olan Kara Beğdil Oymağı mensubu 131 hane iskan edilmiştir (Orhonlu, 1987;111). Bu yüzden bu bölge çoğunun Maraş'tan geldiği söylenen göçmenlerden oluşmaktadır. Ereğli'nin 3 km kuzeydoğusunda bulunan bu köyün şimdiki adı Sazgeçit'tir. Köy tarih sayfalarında Sultan Cem'in kaçış yolları ile yer almıştır (Konyalı, 1970;891). Hortu Derbendi Camii (BOA.HAT.1593/6), Mebni Camii (VAD.No:1070, vr.61b).

I.IV.XXV. Hasanlar Köyü: Hasanlar Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33), Hasanlar Köyü Mescidi (VAD.No:1069, vr.33), Ak Hasan Mescidi (VAD.No:1065, vr.59a), Ağçe-şar Mescidi (VAD.No:530, vr.83b), Ak Mescid (VAD.No:1143, vr.42b), Ağçe Hasan Mescidi (VAD.No:1070, vr.61b).

I.IV.XXVI. Keyceba Köyü: Keyceba Köyü Camii (VAD.No:1143, vr.42b).

I.IV.XXVII. Kemer Köyü: Kemer Köyü Camii (VAD.No:1073, vr.89b), Kara Cafer Camii (VAD.No:1070, vr.61b), Süleyman Dede Camii (VAD.No:1143, vr.42b).

I.IV.XXVIII. Keçiyan Köyü: Keçiyan Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b).

I.IV.XXIX. Kara-ayran Köyü: Kara-ayran Köyü Camii (BOA. HAT. 1601/92).

I.IV.XXX. Karaca Köyü: Hacı İbri Camii (VAD.No:1159, vr.94a).

I.IV.XXXI. Kaşpınarı Köyü: Kaşpınarı Köyü Camii (VAD.No:1159, vr.94a).

I.IV.XXXII. Kutuviran Köyü: Kutuviran Köyü Camii (VAD.No:1144, vr.36b), Hacı Selim Mescidi (VAD.No:1062, vr.76a).

I.IV.XXXIII. Kırtız Köyü (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XXXIV. Küllü Köyü: Ali Ağa Camii (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XXXV.Kuzviran Köyü: Kuzviran Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Kuzviran Köyü Mescidi (VAD.No:1143, vr.42b).

I.IV.XXXVI. Mirkadı Köyü: Mirkadı Köyü Camii (BOA. C.EV. 59/2933).

I.IV.XXXVII. Muradca Köyü: Hacı Ayine Bey Camii (VAD.No:1069, vr.33), Muradca Hacı Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Kadı Mahmud Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Muradca Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b), hacı İbri Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Hacı Salih Camii (VAD.No:1059, vr.73a), Hacı İn Bey Camii (VAD.No:1159, vr.94a), Hacı İbriz Camii (VAD.No:1159, vr.94b), Mehmet Dede Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Hacı Kademli Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Pençik Hacı Mehmet Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Mehmet Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b), Mahmud kadı Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b), Arap Hacı Mescidi (VAD.No:1069, vr.33), Hacı İbrahim Mescidi (VAD.No:1069, vr.33), Abdulgani Mescidi (VAD.No:1069, vr.33), Hacı Ali Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b), Hacı Murat Mescidi (VAD.No:1069, vr.33b), Hacı Abdurrahman Mescidi (VAD.No:1069, vr.33b).

I.IV.XXXVIII. Mesihli Köyü: Ali Ağa Camii (VAD.No:1073, vr.85b).

I.IV.XXXIX. Obruk Köyü: Veli Ağa Camii (VAD.No:534, vr.62b).

I.IV.XL.Seyviye Köyü: Seyviye Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b).

I.IV.XLI. Suğlu Köyü: Suğlu Köyü Camii (VAD.No:1062, vr.76a).

I.IV.XLII. Sungurlu Köyü: Sungurlu Köyü Camii (VAD.No:530, vr.83b).

I.IV.XLIII. Taşpınar Köyü: Taşpınar Köyü Camii (VAD.No:1069, vr.33b).

I.IV.XLIV. Yağma-kayası Köyü: Yağma-kayası Köyü Camii (VAD.No:1062, vr.76a), Burnesoğlu Camii (VAD.No:1069, vr.33b), Boznaz Camii (VAD.No:1070, vr.61b).

I.IV.XLV. Yağlıca Köyü: Hacce Huri hatun Mescidi (VAD.No:1069, vr.33), Fatma Hatun Mescidi (VAD.No:1159, vr.94a).

I.IV.XLVI. Yaylak Köyü: Halil Beşe Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.XLVII. Ayak Köyü: Tobaş Himmet Mescidi (VAD.No:532, vr.89b).

I.IV.XLVIII. Görden Kasabası: Yunus Çelebi Mescidi (VAD.No:1073, vr.85b).

I.IV.XLIX. İnekadınlı Köyü: Halil Hindi Mescidi (VAD.No:1143, vr.42b).

I.IV.L. Kurt Köyü: Kurt Köyü Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.LI. Küpe Köyü: Küpe Köyü Mescidi (VAD.No:1159, vr.94b).

I.IV.LII. Nalince Köyü: Fatıma Hatun Mescidi (VAD.No:1069, vrç.33b).

I.IV.LIII. Sırçalı Köyü: Sırçalı Köyü Mescidi: (VAD.No:534, vr.62b).

I.IV.LIV. Viran Köyü: Hacı Selim Mescidi (VAD.No:1062, vr.76a).

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NDA VAKIFLAR VE VAKIF GÖREVLİLERİ

II.I. Eski-il Kazası'nda Vakıflar

Çok geniş sınırlara ulaşan Osmanlı Devleti'nde toplumu ayakta tutan en önemli müesseselerden biri olan vakıflar toplumun sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak hedefine yöneliktir (Bülbül, 2009:181). Türklerin Anadolu ve Rumelide fethettikleri şehirlerin yeniden teşkilatlandırılmasına olduğu kadar ıssız kervan yolu geçitlerinde ve önemli tutunma yerlerinde yeni yerleşim merkezlerinin kurulmasını sağlamıştır (Yediyıldız, 1982:5 ; Öztürk, 2002:436). Öyle ki bu dönemde birçok köy ve kazanın vakıf eserlerinin etrafında kurulduğu hatta bazılarının bu eserlerin adıyla anıldığı dikkat çekmektedir.

Osmanlı Devleti kuruluş yıllarında her şehrin fethinden sonra devlet adamlarının ve ileri gelenlerinin bu şehirlerde vakıf olarak dini ve eğitim veren medrese, cami, mescit, tekke, zaviye gibi kurumlar yapmalarına izin vermiştir. Böylece bir yandan şehrin fiziki görüntüsü değişiyor, yeni bir kültür aşılanıyor, bir yandan bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması sağlanıyor, diğer yandan ise Osmanlı merkezi yönetim sistemi bu bölgelerde daha rahat uygulanıyordu.

Vakıf kelime olarak bir malın veya mülkün satılmamak kaydıyla, toplumun menfaati için ebedi olarak bağışlanması anlamında kullanılmaktadır (Pakalın, 1971:577; Dvellioglu, 2007:1134). Vakıflar sunduğu hizmete göre iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi kendisinden istifade edilen vakıflardır ki, bunlara “*müessesât-ı hayriye*” denilmektedir. Mabetler, mektepler, medreseler, imaretler, zaviyeler, kütüphaneler, misafirhaneler, köprüler, hastaneler, çeşmeler ve sebiller bu guruba dahil olmaktadır. İkincisi ise birinci kısımda ifade edilen yapıların sürekli ve düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayan bina, arazi, para ve bunların benzeri gelir kaynaklarını teşkil eden vakıflardır. Bu vakıflara da “*asl-ı vakf*” adı verilmektedir (Sak, 2005:2).

Türkler kurdukları her devlet teşkilatında yardımlaşma, dayanışma ve paylaşmaya büyük öneme vermiş, sosyal devlet olma özeliğine özen göstermiştir. Osmanlı döneminde sosyal devlet anlayışını en iyi yansıtan kurum vakıflar olmuştur.

bu nedenledir ki kuruluş yıllarından yıkılışa kadar varlık gösteren vakıflar devletin gücü oranında artmış ve yükselme döneminde zirveye ulaşmıştır. Muhakkak ki devlet altı yüzyıl gibi uzun bir süre farklı din, mezhep ve milletten insanı bu kurum sayesinde birarada tutabilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde padişah ve devlet ileri gelenleri tarafından vakıfların kurulduğuna bakılırsa, kurumun daha çok maddi yönden güçlü kişilerce var edildiği sonucuna varılabilir. Nitekim Eski-il Kazası'nda da Yavuz Sultan Selim tarafından kurulan vakıflar bulunmaktadır (BOA. C.EV. 393/19933).

Vakıfların iyi bir şekilde hizmete verilebilmesi ve varlığını uzun süre koruyabilmesi için birtakım tedbirler alındığı görülmektedir. Gerekli şartlar ve vakfa tahsis edilecek mallar vakfiyelere kaydedilmiştir. Ayrıca vakıfta çalışacak kişilerin seçimine dikkat edilmiş, işi yapabilecek bilgi ve tecrübeye sahip kişiler atanmıştır. Bu atamalar vakfiyelere not edilmiştir. Vakıf kurucuları tesis ettikleri vakfın iyi yönetilebilmesi için işin niteliğine göre görevlendirdikleri kimselerde belirli vasıflar ve toplumsal normlar aramışlardır (Yüksel, 2002:467). "*Ledel imtihan istihkâkı zâhir ve nümâyân*" olan kişilere görev tevcih edilmiştir (VAD.No:535, vr.91a). ancak bu kural özellikle kırsal kesimde uygulanmamış, görev babadan oğula geçmiştir (VAD.No:534, vr.62b).

İstanbul Osmanlı Devleti'nin siyasi ve kültürel merkezi olduğu gibi Haremeyn yani "*iki kutsal şehir*" olarak tasvir edilen Mekke ve Medine de İslam dünyasının manevi merkezini teşkil etmektedir. Bundan dolayı Türk vakıfları bu yerler yararına vakıflar kurmuştur. Gerçekten XVIII. yüzyılda tanzim edilen vakfiyelerde Mekke ve Medine ile ilgili şartlar bulunmaktadır (Yediyıldız, 1982:3). Nitekim Eski-il kazası'nda da bu vakıflar mevcuttur. "*Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar köyünde evkâf-ı Haremeyn-i Muhteremeyn'den olan Yavuz Sultan Selim Han'ın bina eylediği cami ve imareti evkafı*" bulunmaktadır (VAD.No:531, vr.104b).

Eski-il Kazası merkezinde ve köylerinde bulunan bazı cami, mescit, medrese ve zaviyelerin vakıfları bulunmaktadır. Bu nedenle vakıflarla ilgili bilgiler aşağıda verilecektir.

II.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı

Osmanlı Devleti ana yollar üzerinde bulunan tehlikeli yerlerin güvenliğini sağlamada güçlük çektiği için bu köylere iskanı özendirmek, ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmak amacıyla külliyeler inşa ettirmiştir. Bunun için idari ve mali yönden bağımsız bir kurum konumunda olan arazi vakıfları kurmuş, külliyein bulunduğu kasabayı bölgenin cazibe merkezi haline getirmeye çalışmıştır. İşte Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı bu metot sonucu ortaya çıkmıştır.

Şehzade II. Selim (1566–1574) Konya valisi iken 1560-1563 yılları arasında külliyei inşa ettirmiştir. II. Süleyman (1520-1566) daha külliyein inşası sürerken 1562’de bir temlikname ile oğlu II. Selim’e Konya ovasında çok sayıda köy, mezra ve yaylağı bu imarete vakfetmek üzere vermiştir. Vakıf tahsisine II. Selim’in padişahlığı döneminde de devam edilmiştir. Anlaşıldığı üzere Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı Akşehir ve Yunak’tan başlamak üzere Karaman’a kadar geniş bir alana yayılmıştır. Dolayısıyla vakıf Osmanlı Devleti’nin en zengin ve geliri en çok hayır kurumlarından biri olmuştur. Ayrıca vakıf “*serbest vakıf*” statüsünde olduğundan Karapınar halkının tımar reayasından bir diğer farkı, kendilerine vakıf mütevellisi ve zabiti dışında Karaman Eyaleti Valisi dahil hiçbir taşra yöneticisinin karışma yetkisi yoktu (Küçükdağ, 2001:9-10).

Hurufât Defterleri kayıtlarında Karapınar (Sultaniye) Vakfı olarak da geçen vakıf için vakfedilen köyler: Sırçalı Köyü (VAD. No:1069, vr.33b), Akviran (VAD.No:532, vr.89b), Suğur Derbendi, Apak Köyü (VAD.No:532, vr89b), Keyceba Köyü, Kemer Köyü (VAD.No:1143, vr. 42b), Çoğlu Köyü (VAD.No:1059, vr.73a), Yağmakayası (VAD.No:1070, vr.61b), Emirgazi (VAD.No:1062, vr.72b), Arısama, Salur (VAD.No:1065, vr.59), Gicen, Karaviran, Kuzviran (VAD.No:1073, vr.85b), Gene Köyü (VAD.No:534, vr.62b).

Vakfin geliri ile Eski-il kaza merkezine ve köylerine görevliler tayin edilmiştir. Nitekim Eski-il Kazası’na bağlı Karapınar Köyü’nde Harameyn-i Muhteremeyn’den olan Sultan Selim Han Hazretleri’nin yaptırdığı cami ve imaret evkafından olmak üzere senede üç müdd buğday ve günlüğü üç akçe ile duâ-gû olan halen Medine-i Münevvere’de bulunan hafız Seyyid Mehmed Salih Medine-i

Münevvere naibi Mevlana Mehmed'in arzı üzerine göreve getirilmiştir (VAD.No:531, vr.104b).

II.I.II. Bektutiye Medresesi Vakfı

Eski-il Kazasına bağlı Karapınar ile Ereğli ve karaman arasında Hortu Derbendi'nde yeni camide Bektutiye Medresesi evkafının zevayidinden almak üzere dört akçe ile hatip olan Mustafa adı geçen göreve önem vermemiş ve görevi terk etmiştir. Bu durumun kadı huzurunda haber verilmesiyle Mustafa'da görev alınmış ve naib İsa Efendi'nin arzıyla Aralık 1756 yılında Abdalbaki Halife'ye verilmiştir (VAD.No:1062, vr.76a). Bektutiye Medresesi evkafından dört akçe alarak hatip olan Abdalbaki kendi rızasıyla yarım hisse ile görevi oğlu Ali'ye berat olmadan vermiştir. Ancak Abdalbaki iki akçe ile oğluna verdiği hatiplik görevini Eylül 1764 tarihinde berat olmadan yeniden kendisine almıştır (VAD.No:1070, vr.61b).

II.I.III. Haret Salış Zaviyesi Vakfı

Eski-il'de Ağçeler-ağılı, Bahri-dolusu ve Kösre-taşlı isimli mevzilerde Haret Salış Zaviyesi Vakfı olan bir çiftlik ve mezra hakkına sahip olan Seyyid İsa ölünce oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Mehmed babalarının beratı ile 4 Ocak 1718 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

II.I.IV. Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı

Eski-il Kazası'nda bulunan Larende'de merhum Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı'nın nazırını olmadığından lazımve mühim olan göreve evlad-ı vakıftan Şeyh Ali iki akçe ile getirilmiştir (VAD.No:1137, vr.31b).

II.I.V. İkikuyu Vakfı

Eski-il Kazası'na bağlı Egen Köyü yakınlarında Aktümeç olarak bilinen İkikuyu adlı vakfa ulemadan Seyyid Mustafa ve Şeyh Ahmed Medine-i Konya'da öğrencilere ders vermek şartıyla ortak olarak mutasarrıf olup, yabancı değillerken dışarıdan Ali Adlı kişi müdahale ederek onların elinde bulunan hüccet-i şer'iyyeyi almış ve 24 Ocak 1727'de göreve gelmiştir (VAD.No:1143, vr.42b).

II.II. Vakıf Görevlileri

Vakıf kurucuları vakıfların bakım ve onarımını sağlamak ve her an kullanılabilir durumda bulundurmak için muhtelif görevliler tayin etmişlerdir. Zira vakıf kuruluş aşamasında “müessesât-ı hayriye” dediğimiz hizmet binaları inşaa edildikten sonra vakfiyeler hazırlanmış ve mahkemede tutulan şer’iye kütük defterlerine kaydedilmiştir. Eski-il Kazası’nda karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı başta olmak üzere ilgili vakıflar kurulduktan sonra vakıf şartları bu vakfiyelerde belirlenmiştir. Vakfilerdeki şartları sağlayan kişiler kadı ve mütevellileri arzıyla ilgili oldukları makamlara atanmışlardır.

Vakıflar için hazırlanan vakfiyelerde hangi koşullar çerçevesinde hareket edileceği ve hangi göreve ne kadar ücret ödeneceği kaydedilmiştir. Bu bağlamda değişik kişilerce değişik amaçlar doğrultusunda kurulan vakıfların Eski-il’de önemli bir isdiham ortamı oluşturduğu ve pek çok kişiye iş imkanı sağladığı söylenebilir. Niteki Karapınar kasabasının buraya kurulan külliye ve külliyyede çalışmak üzere görevlendirilen kişilerce kurulduğu görülmektedir.

Osmanlı Devleti’nde resmi görevlilerin görev süresi hizmet yaptıkları padişahın dönemiyle sınırlı tutulmuş, padişah değişikliklerinde atamalar da yeniden yapılmıştır. *Hurufât Defterleri’nde* yapılan atamalarla ilgili kayıtlar incelendiğinde genellikle cülus zamanlarında bütün atamaların yeniden yapıldığı görülmektedir (Kütükoğlu, 1998:136). Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için araştırılan dönemle ilgili olarak yapılan padişah değişiklikleri taplo 1’de verilmiş, ilerleyen bölümlerde de berat yenilemelerine değinilmiştir.

Tablo 1: Padişahların Saltanat Yılları ve Berat Düzenleme Yılları (Öge, 2010:26)

Padişahlar	Saltanat Yılları	
Sultan II. Ahmed	H. 1102 / M. 1691	H. 1106 / M. 1695
Sultan II. Mustafa	H. 1106 / M. 1695	H. 1112 / M. 1703
Sultan III. Ahmed	H. 1112 / M. 1703	H. 1143 / M. 1730
Sultan I. Mahmud	H. 1143 / 1730	H. 1167 / M. 1754
Sultan III. Osman	H. 1167 / M. 1754	H.1171 / M. 1757

Sultan III. Mustafa	H. 1171 / M. 1757	H. 1188 / M. 1774
Sultan I. Abdülhamid	H. 1188 / M. 1774	H. 1203 / M. 1789
Sultan III. Selim	H. 1203 / M. 1789	H. 1222 / M. 1807
Sultan IV. Mustafa	H. 1222 / M. 1807	H. 1223 / M. 1808
Sultan II. Mahmud	H. 1223 / M. 1808	H.1255 / M. 1839

Eski-il Kazası'nda vakıf görevlileri, yöneticiler, din hizmeti ile uğraşanlar, eğitim ile ilgili işlerde çalışanlar ve tarım ve toprak işi ile uğraşanlar olmak üzere guruplandırılmıştır. Aşağıda bu konuya ayrıntılı olarak değinilecektir.

II.II.I. Vakıf Yöneticileri

II.II.I.I. Kadı

Terim olarak *hükmeden, yerine getiren* anlamlarını taşıyan kadı, hukuk işleriyle uğraşan kişidir. İslamiyetin ilk devirlerinden beri varlığını sürdüren kurum bizzat Hz. Peygamber tarafından yürütülmüştür. Hulefa-yı Raşidin'den sonra halifeler hkadılık görevini de yerine getirmiştir (Pakalın, 1971:119). İslamiyeti yönetenlerin ilk dönemlerinde devleti yönetenlerin idarecilik vasıfları yanı sıra kadılık kurumunu da yürüterek yargı ve yürütme yetkilerini kendilerinde birleştirdikleri görülmüştür. Ancak istisnai olan bu durumun aksine İslam hukukunda yargı yönetimden bağımsız olarak yürütülmüştür. Doğrudan padişah veya başkadı tarafından tayin edilen kadılar buldukları bölgede bağımsız olarak görev yapmaktadırlar (Saydam, 1995:224; Akdağ,1955:48). Bu durumda vezirler dahi hukuki işlere müdahale edememişler, kadılar sadece merkeze karşı sorumlu tutulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu ilk dönemden itibaren bu kuruma rastlamak mümkündür. Zira osmanlı fetih geleneğine göre fetedilen yerlere ilk önce hukuku temsilen kadının tayini adettendi (Baykara, 1990:6). Kazanın idari, hukuki, mülki ve beledi işlerinden sorumlu idi. Ayrıca kadı, idaresi altında bulunana kaza halkı ile devlet arasında bağı sağlayan en önemli unsurdu (Ortaylı, 2001:72). Bundan dolayı kadılar seçilirken bazı özellikler aranırdı. Bu görevi yerine getirecek kişinin tam ehliyetli olması şarttı. Kadı olmak için öncelikle medrese eğitimi almak gerekli idi.

Nitekim tahsilsiz sadrazam olunurkenen küçük kazaya bile kadı olmak mümkün değildi (Fendoğlu, 1999:453). Adaletin ülkenin her köşesinde hızla sağlanabilmesi için ne kadar kaza varsa o kadar da kadı atanırdı (Göyünç, 1999:86).

Kaza idaresinin en büyük idari amiri olan kadılar, diğer kurumlar gibi vakıfların da yöneticisi ve müfettişiydi. Bölgedeki vakıf görevlilerinin atanması ve teftişinden sorumlu olup vakıf defterlerinin konturolünü de bizzat kendisi yapmaktaydı. Vakıf müessesesinin işleyişinden sorumlu olan mütevelliden temizlikçiye kadar bütün çalışanların atanmasında arzı aranırdı (BOA. C.MF. 24/1197). Kadıların bu görevlerinin dışında mahkeme başkanlığı görevine ilgili bölümde değinilecektir.

II.II.I.II. Naip

Kelime olarak *vekil*, *kaymakam*, *hakim* gibi anlamlara karşılık gelen naip, *bir makamın sorumluluğunu asıl sahibi yerine geçici bir zaman için yüklenen kimse* demektir (Devellioğlu, 2007:799; İpşirli, 2006:313). Osmanlı yargı sisteminde kadının belli bir süre veya belli bir iş için görevlendirdiği yardımcısıdır. Kadının kaza merkezinden ayrıldığı durumlarda zaruri olma işleri yürütmek için naip kazaya bağlı köylerde görev almaktadır. Bu görevliler kadılar gibi ilmiye sınıfından seçilirdi (Baysun, 1960:50).

Naipler görev yaptıkları yerlerde kadının tam yetkisine sahip olup vakıf görevlilerinin tayin ve azillerini arzla merkeze bildirilerdi (VAD.No:530, vr.83b). Nitekim “Obruk Mahallesi Veli Ağa binası camisinde yarım akçe ile imam ve hatip olan Abdurrahman oğulu Mustafa ölünce göreve kendi oğlu Abdullah naip Seyyid Mustafa Ulvi’nin arzıyla tayin edilmiştir” (VAD.No:532, vr.83b)

Naipler de kadılar gibi iki yıllığına atanmışlardır. Kutuviran Köyü’nde hacı Selim’in bina eylediği mescidde yarım akçe ile imam ve muaallim-i sıbyan olan Abdurrahman ölünce boş kalan görev naip Mevlana Seyyid Mehmet Efendi’nin arzı üzerine Yahya Halife atanmıştır (VAD:No:1062, vr.76a).

II.II.I.III.Mütevelli

Vakfın işlerini vakfiye şartları ve şer’i hükümler çerçevesinde idare etmek üzere görevlendirilen kişiyi ifade etmektedir (Öztürk, 2006: 217). Mütevelli vakfiye şartlarına göre veya kaza kadısının tayini ile göreve başlamaktadır. Tayin bazen doğrudan İstanbul’dan yapılır, görev verilen kişiye berat tevcih edilirdi (Hızlı, 1999:211). Eski-il’de Kurt köyü mescidinin mütevellisi olmadığından bir akçe ile Ebubekir H. 1116 / M. 1774 yılında berat ile göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

Osmanlı Devleti’nde vakfın idaresi hususunda mütevelliyeye büyük önem verilmektedir. Mütevelli varken vakfın işlerine kadının dahi karıştığı görülmemektedir (Pakalın, 1971:640). Bu yüzden kadı gibi mütevelli olacak kişinin de seçimine dikkat edilmiş, adil ve emin olan, vakıf işlerini yürütebilecek bilgi ve tecrübeye sahip kişiler atanmıştır (Öztürk, 2006:218). Görev süreleri ise bir yıl ile sınırlandırılmıştır (Küçükdağ, 1997:115).

Mütevellilerin imam ve hatip gibi görevlilerin atanmasında arzda buldukları görülmektedir. Nitekim “Eski-ğil’de Çoğla Köyü’nde camide günlüğü bir akçe ile imam ve hatip olan Mustafa ölünce oğlu Hüseyin varken dışardan Seyyid İbrahim, Eminüddin-zade Vakfi’nin mütevellisi Seyyid Nasuh’un arzıyla” göreve getirilmiştir (VAD.No:1059, vr.73a).

II.II.I.IV. Nazır

Sözlükte bakan, gözeten, nezaret eden anlamlarına gelen nazır, mütevellinin vakıf işlerini düzgün yürütüp yürütmediğini denetleyen kişiyi ifade eder (Pakalın, 1971:666; Devellioğlu, 207:812). Nazır mütevellinin vakıf şartlarına uymadığını gördüğü zaman onu şikayet eder gerekirse görevden azledilmesini sağlardı.

Osmanlı vakıf sisteminde kişilerin bazen birden fazla vakıf görevini üstlendiği görülebilmektedir. Örneğin “Eski-il’de Sultanhanı olarak bilinen köyde harap olan mescid halk tarafından onarılıp minber inşaa edilerek camiye çevrilmiş ve halkın ileri gelenlerinden Bekir’e hem imasmlık hem de hatiplik vazifesi” verilmiştir (VAD.No:532, vr.89b). fakat nazırlık vazifesinde aynı durum söz konusu değildir. Çünkü kişi denetleyen ve denetlenen konumunda aynı anda bulunamazdı.

Nazırlık vazifesi XVIII. yüzyılda babadan oğula geçen bir kurum olmuştur. Eski-il’de Şeyh Hacı İsmail Mezraası vakfının nazırlık vazifesi iki akçe ile Şeyh Ali’ye babasından kalmıştır (VAD.No:1069, vr.33).

II.II.I.V. Voyvoda

Voyvoda bazı mahallelerin zapt ve idaresi ile memur görevliye verilen ünvardır (Sami, 2006:1502). Kazalara halkın isteği üzerine yerlilerin ileri gelenlerinden tayin edilmiştir (Pakalın, 1971:598).

Voyvodalar Eski-il’de yaptırdıkları camilerle karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Esb-Keşan voyvodası Seyyid Süleyman Ağa hümayun izni ile Eğin, Bağlıca ve Gine köylerinde cami inşaa ettirmiş ve hatipliğe karşılıksız görevliler tayin edilmiştir (VAD.No:530, vr.83b).

II.II.II. Din Hizmetlerinde Çalışanlar

II.II.II.I. İmam

Kelime olarak önde bulunan, ön ayak olan kimse anlamlarına gelen imam (Devellioğlu, 2007:432), cemaatle kılınan namaza önderlik eden kişidir. İslamiyetin ilk dönemlerinde devlet işleriyle birlikte yürütülen imamlık Abbasiler döneminde bir meslek haline gelmiştir (Küçükaşçı, 2000:179).

İmamların tayini vakıf mütevellisinin teklifi veya kaza kadısının arzı üzerine padişah beratı ile yapılmaktadır (Beydilli, 2000:181). “Eski-il’in Beyviran Köyü Eski Cami’de imam olan Osman görevi bırakınca oğlu kadı arzı ile göreve getirilmiştir (VAD.No:1069, vr.33). görüldüğü üzere imamlık özellikle küçük yerleşim birimlerinde ve kırsal kesimde babadan oğula geçen bir meslek olmuştur. Beyviran Köyü İbrahim Mescidi’nde yarım akçe ile imam olan Halil’den boş kalan görev babasının beratıyla oğlu İbrahim’e verilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

Büyük yerleşim merkezlerinde imamlık seçimi adaylar arasında yapılan sınav ile kesinlik kazanmaktadır. Nitekim “Sultaniye Kasabası Sultan Selim Han Camii ve imareti vakıf köylerinden Suğur Köyü’nde Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi’ne halk tarafından minber inşaa edilerek camiye dönüştürülmüş, imam ve

hatip olan Abdulkadir çocuğu olmadan vefat ettiği için sınav ile Şeyh Halil naib Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla göreve getirilmiştir (VAD.No:534, vr.62b).

İmamların kırsal kesimlerde dini hizmetlerinin yanında eğitim ile ilgili hizmetleri de üstlendikleri görülmektedir. Eski-il'de Viran Köyü'nde hacı Selim'in inşaa ettirdiği mescidde yahya halife bir akçe ile hem imamlık hem de muaallim-i sıbyan görevini üstlenmiştir (VAD.No:1062, vr.76b). Fakat vakıf görevi hariç imamın başka bir iş ile uğraşmasına müsaade edilmemiştir. Öyle ki Sultaniye kasabasında Hankapısı Mahallesi Hacı Mehmet Mescidi'nde imam olan Ahmet tüccarlık yaptığı için görevden alınmış ve yerine naip Ali'nin arzıyla H. 1169 / M. 1756 yılında Hasan tayin edilmiştir (VAD.No:1062, vr.76a).

II.II.II.II. Hatip

Hitap eden, söz söyleyen, düzgün konuşan kimse anlamına gelen hatip, Cuma ve bayram namazlarını kıldırان ve hutbe okuyan cami görevlisine verin isimdir. Bu görevliler minberi olan camilerde görev yapmaktadırlar .(Küçükdağ, 1997:118).

Hatiplerin kadı arzı ile göreve geldikleri bilinmektedir. Ancak nadir de olsa bazı atamalarda Şeyhülislam'ın da işaret ettikleri görülmektedir. Nitekim "Eski-il kazası Sultaniye Kasabası'nda Hankapısı Mahallesi Ahmet bey Camii'nde günlüğü ikişer akçe ile hatip ve kürsü şeyhi olan Yakup ölünce Hafız Şeyh Hüseyin kadı Seyyid Ahmet'in arzı ve Şeyhülislam Dürrizade Mustafa Efendi'nin işareti ile H. 19 Recep 1180 / M. 21 Aralık 1766 tarihinde" tayin edilmiştir (VAD.No:1070, vr.61b).

Hatiplik vazifesi de imamlık gibi babadan oğula geçmektedir. Ancak XIX. yüzyılda bu vazifenin iyice bozulmaya başladığı görülmektedir. Örneğin Eski-il Kazası Suğur Derbendi'nde Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi minber yaptırılarak camiye çevrilmiş, hatip olarak atanan Şeyh Halil ölünce iki yaşındaki oğlu Mehmet bu göreve tayin edilmiş. Yalnız görevi yerine getirme yaşına gelen kadar ona vekaleten H. 1238 / M. 1822-1823 yılında Abdullah oğlu Hasan atanmıştır (VAD.No:535, vr.91a).

II.II.II.III. Şeyh

Bir tekke veya zaviyede reislik eden müritleri bulunan kimse anlamına gelen şeyh (Devellioğlu, 2007:995), tekke ve zaviyeden farklı olarak bazı büyük camilerde de görev almaktadır (Küçükdağ, 1997:119).

Eski-il Kazası'nda camilerde şeyh atamalarına rastlamak mümkündür. Bu görevin genellikle imamlık ve hatiplik yapan kişilere verildiği görülmektedir. Öyle ki "Eski-il'de Sultaniye Kasabası Hanönü Mahallesi'nde Ahmet Bey Camii'nde iki akçe ile hatip ve iki akçe ile şeyh olan İshak ölünce kendi oğlu Yakup varken yabancılardan Bektaş Ömer haksızlıkla görevi almış fakat durum anlaşılınca Yakup Halife kadı Hacı Ali'nin arzıyla göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

Şeyh atamalarında da Şeyhülislam işaretleri bulunmaktadır. Eski-il'de Sultaniye Kasabası Hankapısı Mahallesi'nde Ahmet Bey Camii'nde iki akçe ile hatip ve iki akçe ile şeyh olan Şeyh Hüseyin Halife Şeyhülislam işareti ile göreve getirilmiştir (VAD.No:1065, vr.59a).

II.II.II.IV. Vaiz

Vaiz, cami ve mescit gibi ibadet yerlerinde cemaate dini öğütlerde bulunan görevli anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2007:1133). Her gün kürsüye çıkan ve kalabalık dinleyici grupları karşısında nutuk söyleyen vaizler halk üzerinde önemli bir etkiye sahiptiler. Zira Ayasofya vaizi İspirizade III. Ahmet'in (1703 – 1730) saltanattan düşüşü, veziriazam Damat İbrahim Paşa gibi bir çok yüksek devlet görevlisinin katli ve Lale Devri'nin başlamasına neden olan kişilerden biridir (Yediyıldız, 1982:11).

Eski-il Kazası'na vaiz atamalarında Şeyhülislam işaretini görmek mümkündür. "Eski-il Kazası Karapınar Kasabası'nda Çetmi Mahallesi Mescidi'nde cemaat kalabalık olduğundan buraya minber inşa edilmiş lazım gelen hatiplik ve şeyhlik vazifesi için sınav yapılmıştır.Mescidin imamı Hacı Osman oğlu Seyyid Hafız Hüseyin sınavı kazanarak naib İmamzade Seyyid Mehmet Şemseddin'in arzı ve Şeyhülislam Mevlana Seyyid Mehmet Zeynel Abidin Efendi'nin işareti" ile atanmıştır (VAD.No:534, vr.62b).

II.II.II.V. Müezzin

Müezzin, namaz vakitlerinin girdiğini minare şerefesinden veya yüksekçe bir yerden duyurmak, ezan okumak ve namaz aralarında dua okumakla görevli kimse demektir (Parlatır, 2006:1164).

Müezzin tayinlerinde bazı ölçülere dikkat edildiği görülmektedir. Tayin edilecek kişinin dini bilgisinin yanı sıra güzel ses ve musiki bilgisinin de olması gerekmektedir (Küçükaşçı, 2006:494). Ancak görevin kırsal kesimde babadan oğula veya diğer aile fertlerine geçmesi bu kuralın çok da geçerli olmadığını göstermektedir. Örneğin Eski-il’de Eğin Köyü’nde bir akçe ile müezzin olan Abdulkerim ölünce yerine oğlu Abdurrahim uygun görülerek kadı Ali’nin arzıyla atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

Müezzinler genelde hayatlarının sonuna kadar görevlerini sürdürmüşlerdir. Nitekim Eski-il’e yapılan müezzin tayinleri ya ölüm üzerine yapılmakta veya görevde olan kişinin devamı için beratı yenilenmektedir. Eski-il’de Karaviran Köyü camisine müezzin olarak atanan Davut’un H. 1116 / M. 1704 yılında beratı yenilenmiştir.

Müezzinlik görevini yerine getiren kişilerin başka köylere taşınması durumunda yerlerine yeni görevlilerin atandığı dikkat çekmektedir. “Eski-il’de Ayine-gazi Köyü’nün camisinde bir akçe ile müezzin olan Mahmut başka bir köye taşındığı için yerine Halil uygun görülerek H. 1112 / M. 1700 tarihinde” atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

II.II.II.VI. Kayyım

Kayyım, temizlik, lambaların yakılması, suların taşınması gibi işlere bakan; mum, lamba yağı, temizlik malzemesi vb. cami ihtiyaçlarının tespit ve temini ile görevli kişi demektir (Önkal ve Bozkurt, 1993:55).

Eski-il Kazası camilerine de kayyım atamalarının bulunduğunu kayıtlarda görmek mümkündür. Nitekim “Eski-il’de Cami-i Kebir’e kayyım lazım olduğu için Ömer karşılıksız olarak H. 1152 / M. 1739 yılında bu görevi üstlenmiştir (VAD.No:1055, vr.80b).

II.II.II.VII. Ferraş

Kelime olarak Arapça'da “yayıcı, döşeyici, hizmetçi” kelimelerine karşılık gelen ferraş, cami, mescit ve imaret gibi müesseselerin temizliğini yapan, halı, kilim ve hasır vb. mefruşatını yayma hizmetleriyle vazifeli görevli demektir (Pakalın, 1971:608).

Eski-il Kazası merkez ve köylerindeki cami ve mescitlere ferraş atamalarının yapıldığı görülmektedir. “Eski-il’de Karaviran Köyü camisinde ferraş olmadığından Mustafa H. 1116 / M. 1704 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

Bazı durumlarda ferraşlık görevinin müezzinlere verildiği kaydedilmiştir. Öyle ki “Eski-il kazası’na bağlı Karapınar’ın Hankapısı Mahallesi’nde Ahmet Ağa Mescidi’nde ferraşlık görevi aynı zamanda müezzinlik görevi ile H. 1143 / M. 1730 yılında Mehmet’e verilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

II.II.II.VIII. Çerağdar

Çerağ kelime olarak “topraktan veya madenden içine yağ konulup yan tarafındaki deliğe fitil takılarak yakılan yağ kandiline” verilen isimdir. Çerağdar ise tekke ve zaviyelerde bu mumları yakmakla görevli kişinin ünvanıdır (Pakalın, 1970:351-352).

Eski-il Kazası’na çerağdar atamaları yapıldığı görülmektedir. Eski-il’de Karapınar’da Beyviran Köyü camisinde Osman beratsız çerağdar atanmıştır (VAD.No:1069, vr.33). Aynı şekilde Eski-il’de Bağlıca Köyü Hacı Osman Cami’nde bir akçe ile Minhan çerağdar olarak görev yapmaktadır (VAD.No:1159, vr.94b).

II.II.II.IX. Zaviyedar

Zaviyedar, küçük tekke anlamına gelen zaviyelerde oturan şeyh demektir (Parlatır, 2006:1859).

Zaviyedarların belli bir günlük ücret karşılığı atanmalarının yanı sıra bölgenin mahsulünün öşrü karşılığı da bu vazifeyi yerine getirdikleri kaydedilmektedir. Eski-il’de Karapınar’da Armut-pınarı ve Nufurin Zaviyesi’nin zaviyedarı Ali ölünce mahsulün öşrü ile diğer Ali atanmıştır (VAD.No:1069, vr.33).

II.II.II.X. Duâ-gû

Duâ-gû vakfın kurucusu için Allah'a dua ve niyazda bulunan görevlidir. Bu kurum vakıflarda bir çeşit ücret alma aracı olarak ortaya çıkmıştır. Zira XVIII. yüzyılda vakıf gelirlerinin önemli bir bölümünü duâ-gûlar almıştır (Yediyıldız, 1982:4). Bu nedenle merkezden gönderilen emirlerle yeni ortaya çıkan duâ-gûlara itibar edilmemesi vakfın mütevellisinden istenmiştir. Buna rağmen vakıflarda birçok duâ-gû ortaya çıkmıştır (Küçükdağ, 1997:122).

Bu vazife de babadan oğula veya diğer aile fertlerine geçen bir meslek olmuştur. nitekim “Eski-il’de Karapınar’da Sultan Selim Han Camisi evkafından senede üç müdd buğday ile duâ-gû olan Seyyid Mustafa’nın görevi bırakmasıyla yeğeni Seyyid Ahmet berat alarak H. 1123 / M. 1711 yılında tayin edilmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

II.II.III. Eğitimle İlgilenen Görevliler

II.II.III.I. Muallim-i Sıbyan

Muallim-i sıbyan, okula yeni başlayan çocukları okutan eğitimcidir (Küçükdağ, 1997:133).

Muallim-i sıbyanlar cami veya mescitlerin bunun için ayrılan bölümlerinde çocuklara eğitim vermişlerdir. Bu görevi genelde imamların üstlendiği görülmektedir. Öyle ki Eski-il Kazası’na bağlı Sultaniye kasabası’nda Sultan Selim Han’ın kurduğu köylerden Kutuviran Köyü’nde Hacı Selim’in inşaa ettiği mescidde yarım akçe ile imam ve muallim-i sıbyan olan Abrrahman ölünce boş kalan göreve naip Mevlana Seyyid Mehmet Efendi’nin arzı ile Yahya Halife H. 22 Rebiilahir 1170 / M. 14 Ocak 1757 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1062, vr.76a).

II.II.IV. Tarım Ve Toprak İşi İle Uğraşan Görevliler

II.II.IV.I. Mezradar

Mezraa “*ziraat olunacak, ekilecek yer, tarla*” anlamında kullanılan bir kelime olmakla beraber, mezraadar, bu ekim dikim işleriyle uğraşan kişi olmalıdır.

Eski-il Kazası mezraalarına mezraadar atamaları mevcuttur. Nitekim Eğin Köyü yakınlarında Aktümeç Mezraası'nın mezraadarı olmadığından Konya'da ders vermek üzere Seyyid Mustafa bu göreve getirilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

II.II.IV.II. Anbardar

Anbari, anbarcı kelimeleri ile aynı anlama gelen anbardar, imarete arpa, yulaf gibi hububatı muhafaza eden, misafirlerin hayvanlarına anbardan yem ve diğer malzemeyi verip anbar katibine bunları kaydettiren görevli demektir (Küçükdağ, 1997:130).

Eski-il kazası'nda anbarcılarının da görev aldığı bilinmektedir. Karapınar'da vakıflardan iki akçe ve senede on keyl buğday olarak anbardar olan Mehmet ölünce yerine Abdurrahman atanmıştır (VAD.No:1069, vr.33).

II.II.IV.III. Bend- Kulu

Bend halk arasında suyun önünü kesmek için yapılan topraktan yığıntıya verilen isimdir . Bend-kulu ise su yollarının ve bu bendlerin yapım ve onarımından sorumlu görevli olmalıdır.

Eski-il Kazası'nda diğer vakıf görevlilerine nazaran daha yüksek ücretle bend-kulu tayin edildiği görülmektedir. Öyle ki Eski-il'de bulunan Bolkar Suyu'nun yedi akçe ve 10 keyl mahsul ile bend-kulusu olarak Mehmet atanmıştır. H. 1117 / M. 1705 yılında Bolkar Suyu'nun bend-kululuk görevi Ebubekir'e verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

II.II.IV.IV. Âb-Râh

Kelime olarak âb *su*; râh ise *yol* demektir. Âb-râh suyu kaynağından alarak şehire kadar akıtan ve su yollarının bakım ve onarımını yapan teknik eleman anlamına gelmektedir. Bu görevli için su yolcu tabiri de kullanılmaktadır (Küçükdağ, 1997:137).

Eski-il'de âb-râh / su yolcu atamaları da mevcuttur. Karapınar'da Hanönü Mahallesi'nde iki akçe ile ferraş ve âb-râh gerekli olduğundan mehmet tayin edilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NDAKİ EĞİTİM KURUMLARI

MEKTEP VE MEDRESELER

III.I. Mektepler

Osmanlı Devleti'nde yaygın olan ilkokul seviyesindeki okullardır. Müslüman ailelerin 4-7 yaş grubundaki çocuklarına Kurân başta olmak üzere dini bilgilerin öğretildiği eğitim kurumu olan mektep (Küçükdağ, 1997:66), sözlükte “yazmak” anlamındaki “ketb” kökünden türetilmiş mekan ismi olarak kullanılmaktadır (Baltacı,2004:5).

Hemen her mahallede bir tane bulunduğu için halk dilinde “mahalle mektebi” , ve çoğu taştan yapılmış olduğu için de “taş mektep” tabiri kullanılmıştır. Belirli bir teşkilata ve müşterek bir tedris ve terbiye sistemine bağlı olmayan bu mektepler hususi vakıfların gelirleri ile ve bu vakıfta konulmuş olan şartlara göre idare edilirdi (Günyol, 1972:655-656).

Bu mektepler genellikle cami ve mescit yanlarında bulunurdu. Buradaki öğretmenler ise imam, müezzin ve kayyım gibi okuma-yazma bilen kişilerden seçilirdi (Arslan, 1999:43). Öyle ki Eski-il Kazası'na bağlı Sultan Selim evkafı köylerinden Viran Köyü'nde Hacı Selim'in yaptırdığı mescidin imamı aynı zamanda muallim-i sıbyan görevini de yapmaktadır (VAD.No:1062, vr.76a).

Osmanlı döneminde hemen her külliye mekteplerin varlığına rastlanmaktadır. Özellikle padişah yapısı külliyelerde mektepler, daha çok cami ile imaret bölümü arasında yer alır, çocuklar yemeklerini aşevinden parasız yerlerdi (Günyol, 1972:656). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden de anlaşılacağı üzere Karapınar'da Sultan Selim tarafından yaptırılan külliye içerisinde de bir mektep bulunmaktadır (a.g.e. , 1972:27-28).

III.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Mektebi

Yukarıda da değinildiği üzere külliye bir mektebin bulunması aşikardır. Zira Osmanlı döneminde her külliye mektep bulunması gelenektir. Aynı zamanda külliye inşa edilirken bir yandan buraya iskan başlatılmış ve birçok aile buraya

yerleştirilmiştir. Yerleşen ailelerin çocuklarının eğitimi için mekanın da düşünülmüş olması gerekirdi. Öyle ise külliye de bulunan cami, imaret, tabhane ve hanlar gibi mektep de 1560-1563 yılları arasında inşa edilmiştir (Küçükdağ, 1997:67). Anadolu’da incelemeler yapan İngiliz William J. Hamilton 1836-1837 yılında Karapınar’a uğramış, ve “Küçük Asya’da Araştırmalar” adlı eserinde üzeri kurşunlu ve harap bir medrese olduğunu yazmıştır (Gündüz, 1980:287). Ancak onun medrese sandığı bina aslında külliyenin mektebidir (Küçükdağ, 1997:68). Külliyenin mektebi, caminin kuzeybatısında, mutfak, yemek salonu, ambar binalarının bitişiğinde bulunuyordu (Gündüz, 1980:287).

Bu mektepten ziyade H. 1058 / M. 1648 yılında Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde Karapınar’ı anlatırken üç tane sıbyan mektebinden bahsetmektedir (Gündüz, 1980:287). Ancak incelenen belgelerde diğer iki mektebe rastlanmamıştır.

III.I.II. Kutuviran Köyü Mektebi

Hurufât Defterleri kayıtları incelendiğinde H. 1171 / M. 1757 tarihlerinde adı geçen köye muallim-i sıbyan ataması yapıldığı görülmektedir. Öyle ki “Eski-il Kazası’na bağlı Sultaniye Kasabası’nda bulunan Sultan Selim han Hazretleri’nin inşa ettirdiği köylerden Kutuviran adlı köyde Hacı Selim’in bina eylediği mescide yarım akçe ile imam ve muallim-i sıbyan olan Abdurrahman ölünce boş kalan yerine naib Mevlana Seyyid Mehmed Efendi’nin arzı ile Yahya Halife atanmıştır”(VAD.No:1062, vr.76a). Bu atamanın yapılması burada bir mektebin varlığını göstermektedir.

III.II. Medreseler

Kelime olarak “içerisinde dini dersler okutulan yer” anlamına gelen medrese İslam tarihinde eğitim ve öğretim kurumlarının genel adıdır. İlk örneğine Selçuklular döneminde Nişabur’da Alparslan’ın veziri Nizamülmülk tarafından inşa edilen Nizamiye Medresesi ile rastlanmaktadır (Çelebi, 1999:169). Nitekim Selçuklular Anadolu’da bir şehri fethettiklerinde ilk iş olarak burada cami, medrese ve zaviye inşa ederek tüccarları, din adamlarını ve Türk Nüfusunu buraya yerleştirmişlerdir (Bozkurt, 2003:323-325).

Selçuklular ile birlikte Anadolu’da kurulmaya başlanan medrese inşasına Osmanlı döneminde de devam edilmiştir. Devletin kuruluş yıllarında kalifiye eleman ihtiyacı daha ziyade dışarıdan, Anadolu’nun Konya, Kayseri ve Sivas gibi eskiden birer kültür merkezi durumundaki büyük Selçuklu şehirlerinde yetişen alimler tarafından karşılanmıştır. Osmanlı Beyliği’nin sınırlarının genişleyerek bir devlet haline gelmeye başlaması ilk Osmanlı medresesinin de kurulmasını gerekli kılmıştır. Böylece XIV. yüzyılın ilk yarısında 1331 yılında Orhan Bey tarafından İznik’te ilk Osmanlı medresesi *İznik Osmaniyesi* adı ile kurulmuştur (Unan, 1999:149; İpşirli, 2003:327).

Osmanlı Devletinde eğitim-öğretim faaliyetleri devlet tarafından belirli ve kesin kanunlara bağlanmış bir vazife olarak üstlenilmemişti. Bu faaliyetler vakıf sistemi çerçevesinde bir bakıma hususi teşebbüsler denebilecek bir yapılanma içerisinde yürütülmüştür (Unan, 1999:151). Ancak devlet bu kurumlar üzerinde denetim yetkisini de sonuna kadar kullanmıştır. Bütün medreseler önce kazaskere bağlanmış, XVI. yüzyıl sonlarında yüksek dereceli olanlar şeyhülislamın kontrolüne verilmiştir. XIX. yüzyılda görülen şu ki bütün medreseler şeyhülislama bağlanmıştır (İpşirli, 2003:327-330).

Mimari yönden Osmanlı medreseleri, genelde açık avlu çevresinde dizilmiş, kerpiç duvarlı, iki katlı, düz toprak damlı han şeklinde inşa edilmişlerdir. İçinde ekili dikili alanı çeşme veya havuzu, şadırvanı, mescidi kütüphanesi ve misafir binitlerinin barınması için ahır bulunmaktaydı (Küçükdağ, 2004: 354).

Eski-il Kazası’nda mekteplerin yanında eğitim ve öğretim veren bir diğer kurum da medreselerdi. Aşağıda kaza dahilinde bulunan medreselere değinilecektir.

III.II.I. Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi

Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi Eski-il Kaza merkezi olan Karapınar’da bulunmaktadır. Yavuz Sultan Selim’in Karapınar’ın kurarken bir de medrese inşa ettirdiği kaydedilmektedir (Dündar, 1949:18). Karapınar’da XX. Yüzyılda varlığı bilinen iki medrese bulunmaktadır (Küçükdağ, 1997:69). Bunlardan biri hacı İbrahim bey Medrese Dairesi olmalıdır. Nitekim 1789 tarihli berat özetinde “Eski-il Kazası’nda Sultaniye Kasabası’nda hacı İbrahim Bey binası medrese dairesinde

mescidde minber inşa edilmiş ve hatipliğine günlüğü yarım akçe ile naip Mehmed'in arzıyla Seyyid Ali getirilmiştir (VAD.No: 1060, vr.63).

III.II.II. Bektutiye Medresesi

Hurufât Defterleri kayıtları incelendiğinde Bektutiye Medresesi Vakfı'na rastlanmaktadır. Böyle bir vakfın varlığı medresenin varlığını meşru kılmaktadır. Kayıtlarda Karapınar ile Ereğli ve karaman arasında bulunan Hortı Derbendi'nde bulunduğu görülmektedir. Öyle ki vakfın geliriyle 1756 ve 1764 yıllarında hatip atanmıştır (VAD.No:1070, vr.61b; VAD.No:1062, vr.76a).

III.III. Zaviyeler

Zaviye, herhangi bir tarikata mensup dervişlerin, şeyhlerin başkanlığında topluca zikir ve ayin ettikleri, müritlerin ise sürekli kaldıkları tekkelerin küçüğüne verilen addır. Bunlar şehir ve kasabaların ücra yerlerindeki köyler ile derbent ve işlek olmayan yollar üzerinde bulunuyorlardı. Buralarda tarikat mensubu şeyhler, bir şeyhin idaresinde gelip geçen yolculara bedava yiyecek içecek verirler, yatacak yer temin ederlerdi (Küçükdağ ve Arabacı, 1994:286). Eski Türk eğitiminde önemli yerleri olan tekke ve zaviyeler, dini ve tasavvufi bilgilerin verildiği ve uygulamasının yapıldığı bir çeşit halk eğitim merkezleri durumunda idi (Küçükdağ, 2004:147).

Aşağıda Eski-il Kazası merkez ve köylerinde bulunan zaviyeler incelenecektir.

III.III.I. Sarı Saltuk Zaviyesi

Eski-il'de Ağçeler-ağılı, Yemri Çupun ve Kösre Taşlı adlı mevzilerde bulunduğu kaydedilen Sarı Saltuk Zaviyesi'nin (VAD.No:1069, vr.33) adını aldığı Sarı Saltuk, Anadolu ve Balkanlar'ın Türkleşip Müslümanlaşmasındaki etkisiyle adına menkıbeler yazılmış bir alperendir.1293 yılına kadar Dobruca'da yaşamış ve ölümünün ardından Babadağı'ndaki zaviyeye gömülmüştür.

Tarihi kaynaklara göre Sarı Saltuk, Dobruca'ya yerleşmesinden vefatına kadar tebliğ faaliyetlerini sürdürmek amacıyla çeşitli tekke ve zaviyeler açmıştır. Uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan dolayı adına makamlar ve türbeler kurulmuştur. Saltuknâme'ye göre bunlardan başlıcaları, Bulgaristan

Kalliakra, Romanya'da Babadağı, Hersek'te Blagay, Makedonya'da Ohri, Arnavutluk'ta Kruya, İstanbul'da Rumelifeneri, Edirne'de Babaeski, Niğde'de Bor (BOA. C.EV. 4434/89) ve Eski-il gibi merkezlerde olmak üzere pek çok türbesi ve zaviyesi bulunmaktadır (Öge, 2010:58-59).

Eski-il'de Ağçeler-ağılı, Yemri-çupun ve Kösre-taşlı isimli bölgelerde Sarı Saltuk Zaviyesi bir çiftlik mezraya mutasarrıf olan Seyyid Hacı İsmail ölünce yerine Seyyid İsa H. Şaban 1123 / M.14 Eylül 1711 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1069, vr.33).

III.III.II. Armut-pınarı ve Nufurin Zaviyesi

Eski-il'de Armut-pınarı ve Nufurin Zaviyesi'nin zaviyedarı Ali ölünce mahsulün öşrü ile diğer Ali göreve getirilmiştir (VAD.No: 1069, vr.33).

III.III.III. Haret Salış Zaviyesi

Eski-il'de Ağçeler-ağılı, Bahri-dolusu ve Kösre-taşlı adlı mevzilerde Haret Salış Zaviyesi vakfi olan bir çiftlik ve hakk-ı mezraya mutasarrıf olan Seyyid İsa ölünce oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Mehmet babalarının beratı gereğince H. Gurre-i Safer 1130 / M. 4 Ocak 1718 tarihinde yerine atanmışlardır (VAD.No:1069, vr.33).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZA MERKEZİNDEKİ İBADETHANELER

IV.I. Camiler

Kelime olarak cami, Arapça “cem” kökünden türemekte ve “toplayan, bir araya getiren ” anlamlarını taşımaktadır. İslamiyet’in ilk devirlerinde cami ve mescit tabiri birlikte kullanılsa da daha sonra bunun ayırımına gidilmiş, içinde Cuma namazı kılınan ve hatibin hutbe okuması için minber bulunan ibadethaneler cami; minberi bulunmayan yani Cuma namazı kılınmayanlara ise mescit olarak anılmaya başlamıştır. Osmanlı döneminde padişahlar tarafından inşa ettirilen büyük camilere “selatin camileri”, vezirler ve diğer devlet ricali tarafından yaptırılan orta büyüklükteki camilere ise banisine izafeten sadece cami, küçük olanlara da mescit denilmiştir. Mescitlerin Cuma namazı kılınan camiye tahvili ise berat ve izinle mümkün olmuştur (Önkal ve Bozkurt, 1993:46). Bu şekilde Eski-il Kazası’nda Sultan-hanı’nda mevcut bulunan mescit hümayun izni ile minber inşa edilerek camiye çevrilmiştir (VAD.No:532, vr. 89b).

Türklerin İslamiyet’e geçişiyle birlikte cami mimarisinde önemli gelişmeler olmuştur. mimari açıdan Danişmendli, Saltuklu, Artuklu ve Mengücek gibi Türkmen Beylikleriyle hazırlık dönemini tamamlayan cami, Selçuklu ve Osmanlı döneminde zirvesini yaşamıştır (Eravşar, 2002: 865).

Camiler kurulacak olan mahalle ya da şehirler için merkez kabul edilmiş, önce caminin kurulacağı yer belirlenerek mahalle veya şehir bunun etrafında şekillenmiştir. Eski-il Kazası’nda mahalle ve köy adları ile anılan camilerin bulunması bunu kanıtlar niteliktedir (VAD.No:1159, vr.94a). Camilerin bu fonksiyonlarının dışında eğitim ve öğretim mahalli olarak kullanılması geleneği Osmanlılarda başlangıçtan beri benimsenen ve devam ettirilen bir gelenek olmuştur. Şehir, kasaba ve köylerde sıbyan mektebi olmayan yerlerde camilerin çocukların eğitimi için okul olarak kullanılması çok yaygındı (Önkal ve Bozkurt, 1993:51). Eski-il’de cami imamlarına muallim-i sıbyan vazifesinin verilmesi camilerin bu göreve hizmet ettiğini kanıtlamaktadır (VAD.No:1062, vr. 76b).

Banilerinin kurduğu vakıfların mütevellileri tarafından yönetilen camiler genellikle tek başına yapılar olmayıp özellikle Türklerde imaret, külliye ve manzume adları verilen çeşitli vakıf binalarından oluşan bir yapı topluluğunun merkezini teşkil ederlerdi. Böylece camilerin etrafında onlara ek olarak yapılmış arasta, darüşşifa, hamam, hazire, türbe, medrese, sıbyan mektebi, kervansaray, kütüphane , muvakkithane, sebil, tıphane, aşhane gibi yapılar bulunurdu. Osmanlı döneminde şehirler arası ana kervan ve sefer yolları üstünde, özellikle XVI. yüzyılda durak yerlerinde menzil külliyelerinin de inşa edildiği görülür ki bunların da merkezlerini bir cami teşkil eder (Eyice, 1993:57). Bu yerleşim biçiminin en iyi örneklerinden birini Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar kasabası oluşturmaktadır.

Aşağıda Eski-il Kazası'nda bulunan camiler ve buralara atanan görevliler ayrı ayrı başlıklar altında incelenecektir.

IV.I.I. Eski-il Kaza Merkezindeki Camiler

İncelenen dönemde ilk kaza merkezi Eskiil ikinci kaza merkezi Karapınar'da birçok cami ile ilgili bilgiler ve bu bağlamda yapılan atama kayıtları tespit edilmiştir. Bu nedenle ilk olarak Eskiil'de bulunan camiler işlenmiş, daha sonra alfabetik sıra takip edilerek diğer camiler hakkında bilgiler verilmiştir. Bir camide tespit edilen atama kayıtları dört ve dördün üzerine olanlar incelemede kolaylık sağlamak için tablolaştırılarak aktarılacaktır. Tablo hazırlanırken sırayla görevin adı ve çalışanın alacağı maaş, göreve atanan kişini adı, atama tarihi, tayinin ne sebeple olduğuna dair açıklama ve son olarak ilgili belgenin numarası verilmiştir. Aynı sistem mescitler ve mahkeme bölümünde de uygulanacaktır.

IV.I.I.II. Abdurrahman Efendi Camii

Eski-il'de yer alan caminin adına belgelerde pek sık rastlanmamaktadır. Kimi zaman Cami-i Kebir olarak adlandırılan cami ile aynı cami olduğunu gösterir bir kanıt yoktur. Abdurrahman Efendi Camii'ne ilk olarak imam Numan H. Safer 1103 / M. Ekim – Kasım 1691 tarihinde ve daha sonra aynı tarihte kayyım olarak Hacı Ali atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

IV.I.II. Karapınar'ın Merkezindeki Camiler

IV.I.II.I. Ahmed Ağa Camii

Cami Hankapılı/ Hanönü Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu gün varlığına rastlanmayan cami, mevcut değildir. Hurufât Defterleri kayıtlarında sıkça adına rastlanan bir camidir. Genelde kurucularının adını alan camilerde olduğu gibi Ahmed Ağa Camii de bu isimli biri tarafından yaptırılmış olmalıdır. Ne zaman inşa edildiğine dair elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak Eski-il Kazası merkez ve ona bağlı diğer camilere göre burada çalışan görevlilerin daha fazla ücret aldıkları dikkat çekmektedir.

Tablo 2: Hankapılı Mahallesi Ahmed Ağa Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip ve vaiz (2 akçe)	İshak Halife	H. Cemaziyelevvel 1125 M. Mayıs-Haziran 1713	Hatip ve vaiz bulunmaması	(VAD. No:1069, vr.33)
Hatip (2akçe) Kürsü Şeyhi (2akçe)	Hafız Şeyh Hüseyin	H. 19 Recep 1188 M. 25 Eylül 1774	Yakup'un vefat etmesi	(VAD.No:1070, vr.61b)
Hatip (2akçe) Şeyh (2akçe)	Hüseyin Halife	H. Recep 1180 M. Aralık 1766	Yenileme	(VAD.No:1065, vr.59a)
İmam (2akçe)	Seyyid Ali	H. Cemaziyelevvel 1205 M. Ocak-Şubat 1791	İmam olan Süleyman'ın vefat etmesi	(VAD.No:530, vr.83b)
Hatip (2 akçe) Kürsü Şeyhi (2 akçe)	Numan		Seyyid Hasan'ın çocuğu olmadan vefat etmesi	(VAD.No:530, vr.83b)
Müezzin ve ferraş	Mehmet		Yenileme	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam (2 akçe), Hatip (2akçe), Kürsü Şeyhi (2 akçe)	Seyyid Hüseyin	H. Şevval 1230 M. Eylül-Ekim 1815	Seyyid Ali'nin ölümü	(VAD.No:534, vr.62b)
Müezzin (4 akçe)	Seyyid Ömer	H. 8 Muharrem 1222 M. 18 Mart 1807	Seyyid Mustafa'nın ölümü	(VAD.No:532, vr. 89b)
Müezzin (4akçe)	Seyyid Ali	H. Cemaziyelevvel 1147 M. Eylül-Ekim 1734	Mehmet'in ölümü	(VAD.No:1073, vr.85b)

Ferraş ve Ab-raha (2 akçe)	Mehmed	H. Cemaziyelevvel 1125 M. Mayıs-Haziran 1713	İlk atama	(VAD.No:1069, vr.33)
Hatip (2 akçe) Şeyh (2 akçe)	Yakup	H. Rebiülevvel 1161 M. Mart-Nisan 1748	Yenileme	(VAd.No:1062, vr.76a)
Hatip (2 akçe) Şeyh (2 akçe)	Yakup Halife	H. Muharrem 1152 M. Nisan-Mayıs 1739	İshak Halife'nin ölümünden sonra dışarıdan Ömer Bektaş adlı kişinin yolsuzlukla görevi alması, durumun anlaşılması üzerine kadının görevi Yakup halife'ye vermesi	(VAD.No:1073, vr.85b)

IV.I.II.II. Veli Ağa Camii

Obruk Mahallesi'nde Hacı Mehmet'in oğlu Veli Ağa tarafından yaptırılmıştır. Günlük ücreti yarım akçe ile imam ve hatip olan Abdurrahman oğlu Mustafa ölünce boş kalan göreve kendi oğlu Abdullah, naip Seyyid Mustafa Ulvi'nin buyurmasıyla H. 2 Cemaziyelevvel 1222/ M. 8 Temmuz 1807 tarihinde getirilmiştir (VAD.No: 532, vr.83b). camide günlüğü yarım akçe ile imam ve hatip olan Mustafa oğlu Abdullah öldüğünde çocuğu olmadığından görev boş kalmış bunu üzerine imtihanla başarılı olan Mustafa oğlu Ömer naip Seyyid Hacı Mehmet Emin'in arzıyla H. 26 Şaban 1234 / M. 22 haziran 1819 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:534, vr.62b).

IV.I.II.III. Sultan Selim Camii

Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Çaldıran Seferi'ne giderken 11 Mayıs 1514 Salı günü Karapınar konağında askeri ile konaklamıştır (Konyalı, 1974:590). Bu bölgenin boş ve tenha oluşundan dolayı sık sık soygunlar oluyor ve yolcular öldürülüyor, halk ise korku içinde yaşıyordu. Burası aynı zamanda İstanbul'u Çukurova ve Suriye'ye bağlayan güzergah üzerinde hacıların kullandığı en kısa yoldu. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin bu yerin güvenliğini sağlayacak bir teşkilat

kurması gerekiyordu (Küçükdağ, 2001:9). Yavuz Sultan Selim bu amaçla Çaldıran Seferi dönüşünde burada bir derbend köyü kurulmasını emretmiş ve caminin yapılmasını istemiştir. Ancak bölgenin تنها olması buraya yerleştirilen halkın eşkiya zulümleri nedeniyle zarar görmesinden dolayı cami inşaatı tamamlanamamıştır (BOA. C.NF.17/812). Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu II. Selim'in Konya valiliği yaptığı dönemde 1563' te tamamlanarak hizmete girmiştir.

Karapınar Sultan Selim Camii'nin mimarı hakkında kaynaklarda çeşitli isimler zikredilmektedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Karapınar'ı anlatırken Sultan Selim Camii'nden bahsederken Mimar Sinan eseri olarak bahsetmiştir (Gündüz, 1980:16). Yalnız caminin mimarı Sinan değil Halepli Mimar Cemaleddin'dir. Şehzade II. Selim Konya valiliği sırasında Karapınar'a bir cami yaptırılmasını emredince kadiya Karapınar'da bir keşif yaptırmış, aldığı "*ilami*" bir mektupla merkeze göndermiş Halepli Mimar Cemaleddin'in görevlendirilmesini talep etmiştir. Divan-ı Hümayun'da onun bu teklifi görüşülüp, eserin inşasına izin verilmiştir (Küçükdağ, 1997:31-32). Böylece Sultan Selim Camii Halepli Mimar Cemaleddin tarafından inşa edilmiştir.

Osmanlı dönemi camileri ve bunların vakıflarında Mekke ve Medine ile ilgili ifadelere rastlamak mümkündür. Nitekim Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar Köyü'nde Mekke ve Medine şehri evkafından olan Sultan Selim han'ın inşa ettirdiği cami-i şerif ve imareti evkafından günlüğü 3 müdd buğday ve 3 akçe ile duacı olarak görev yapan ve halen Medine'de günü ibadetle geçiren Seyyid Mehmed Bayram oğlu Seyyid Mehmed Salih, Medine naibi Mevlana Mehmed Seyyidi Şeyh Muharrem Hacı Elmas'ın arz etmesiyle göreve getirilmiştir. Berat verilmiştir diye kaydedildiyse de bu yanlış düzeltilmiş ve H. 13 Receb 1215 / M. 30 Kasım 1800 tarihinde ferman çıkartılarak adı geçen kişinin göreve getirildiği kaydedilmiştir (VAD.No:531, vr.104b).

IV.II. Mescitler

Mescit kelimesi Arapça kökenli olup, "*baş eğmek, alnını yere koymak*" anlamlarını içeren bir mekan ismi olmakla birlikte "*ibadet yeri*" anlamına gelmektedir. Camilerden farklı olarak minberi bulunmayan ve Cuma namazı

kılınmayan küçük ibadethanelerdir. Camilerde olduğu gibi İslamiyet'in ilk yıllarında varlığı bilinen mescitler, zamanla Hz. Peygamber'e bağlı, ileri sürdüğü inanç ilkelerini benimseyen, bütün Müslümanları aynı çatı altında toplayan, üstü kapalı, etrafı duvarlarla çevrili bina anlamında kullanılıp bu şekliyle yaygınlaşmaya başlamıştır (Sönmezer ve Seçkin, 2002:139).

İslamiyet'in ilk yıllarından Osmanlı dönemine kadar sürekli bir gelişme gösteren mescit mimarisi Osmanlılarda en küçük köylerde bile varlık göstermiştir. Mescitlerin Cuma nazmı kılınan camiye çevrilmesi için berat ile izin istenmiş ve minber inşa edilerek camiye çevrilenler olmuştur. öyle ki Eski-il Kazası'na bağlı Hotamış'ta hayır sahibi aşiret sakinlerinden Hasan oğlu Molla Abdullah berat ile mevcut camiye minber inşa ettirmiş, imam ve hatip lazım olduğu için de kendisi bu göreve getirilmiştir (VAD.No:535, vr.91a).

Bu bölümde Eski-il Kazası'nda bulunan mescitler camiler bölümünde izlenen yönetime dayanarak incelenecektir.

IV.II.I. Eski-il'in Merkezindeki Mescitler

IV.II.I.I. Alaca Mescit

Eski-il'de bulunan Karabaş Mahallesi sınırlarına dahildir. Alaca Mescit'te günlüğü bir akçe ile imam olan Mehmed kendi rızasıyla görevi bırakınca kadı Mustafa'nın arzı üzerine Süleyman oğlu Abdullah onun yerine imamlığa getirilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

IV.II.I.II. Tuşhan Müslime Hatun Mescidi

Vakıf geleneğinde cami ve mescit yapımında nadir olsa da kadınların varlığına da rastlanmaktadır. Eski-il'de bulunan Tuşhan Müslime Hatun Mescidi de buna örnek teşkil etmektedir. Mescitte yarım akçe ile imam olan İbrahim ölünce yerine naip Mehmet'in arzıyla İbrahim'in oğlu Yusuf H. Cemaziyelahir 1111 / M. Kasım-Aralık 1699 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

IV.II.I.III. Toki Mescidi

Eski-il’de diğ er Toki Mescidi’nde bir akçe karşılığında imamlık yapan Mehmet’in isteğ i üzerine beratı H. Rebiülevvel 1103 / M. Kasım-Aralık 1691 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

IV.II.II. Karapınar Merkezi’ndeki Mescitler

IV.II.II.I. Hacı Himmet Mescidi

Apak Mahallesi’nde bulunmaktadır. Hacı Himmet Mescidi’nde imam olan Yusuf ölünce yerine Ahmet H. Muharrem 1133 / M. Kasım – Aralık 1720 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1069, vr .33).

IV.II.II.II. Çetmi Mahallesi Mescidi

Adından da anlaşılacağı üzere Çetmi Mahallesi’nde bulunmaktadır.

Taplo 3: Çetmi Mahallesi Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Karşılıksız	Mümin Halife	H. Zilkade 1165 M. Eylül – Ekim 1752	İmam Salih’in vefat etmesi	(VAD.No:1055, vr.80b)
İmam (yarım akçe)	Hacı Mehmet	H. 23 Zilkade 1212 M. 9 Mayıs 1798	Hacı Abduladir2in çocuğ u olmadan vefat etmesi	(VAD.No:531, vr.104b)
İmam (Yarım Akçe)	Seyyid Hafız Hüseyin	H. 9 Rebiülevvel 1215 M. 1 Ağustos 1800	Hacı Mehmet’in çocuğ u olmadan vefat etmesi	(VAD.No:531, vr.104b)
Hatip , Vaiz ve Şeyh (karşılıksız)	Seyyid hafız Hüseyin	H. 17 Cemaziyelevvel 1231 M. 16 Nisan 1816	İlk atama	(VAD.No:534, vr.62b)
İmam (Yarım Akçe)	Hafız İbrahim ve Seyyid Osman		Babaları Seyyid Hafız Hüseyin’in vefat etmesi	(VAD.No:534, vr.62b)

IV.II.II.III. Cebeni Mahallesi Mescidi

Eski-il'de Cebeni Mahallesi'nde mescide karşılıksız olarak imamlık yapan Musa Halife'nin görevi H. Şaban 1168 / M. Mayıs- Haziran 1754 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1062, vr.76a).

IV.II.II.IV. Hacı Ömer Mescidi

Bu gün adı ile anılan Hacı Ömerli Mahallesi'nde bulunmaktadır. İncelenen belgelerde Han-Timurlu Mahallesi'nde yer aldığı kaydedilmektedir. Bina kerpiç yapıdır. Minaresi beton kalıp dökmedir. Minber ve mihrabı ahşaptır. Giderleri halkın bağışları ile karşılanmaktadır (Gündüz, 1980:280). Mescit günümüzde cami olarak varlık gösterdiğine göre daha sonra halk tarafından minber yaptırılarak camiye çevrilmiş olmalıdır. Hacı Ömer Mescidi'nde karşılıksız olarak namaz vakitlerinde imamlık yapan Mehmet vefat ettiğinde yerine geçecek bir çocuğu olmadığından boş kalan görev Abdullah oğlu Mustafa'ya H. 12 Cemaziyelevvel 1212 / M. 3 Kasım 1797 tarihinde verilmiştir (VAD.No:531, vr.104b).

IV.II.II.V. Hatci Mahallesi Mescidi

Eski-il Kazası dahilinde bulunan Sultaniye / Karapınar Kasabası Hatci Mahallesi'nde halk minber inşa etmiş ve camiye çevirmiştir. Mescide karşılıksız olarak hatip ve vaiz olan imam Osman'ın oğlu Seyyid Hafız Hüseyin ölünce boş kalan memuriyet için sınav yapılmıştır. Sınavı Seyyid Hafız Hüseyin'in oğlu Seyyid hafız İbrahim kazanınca naip Hacı Mehmet Emin'in arzı ve Şeyhülislam Mevlana Sekizade Mustafa Asım Efendi'nin işareti gereği 12 Şaban 1235 / M. 25 Mayıs 1820 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:534, vr.62b).

IV.II.II.VI. Ahmed Ağa Mescidi

Hanönü Mahallesi'nde bulunmaktadır. Ahmed Ağa Mescidi'nde imam olmadığı için lazım olan imamlık vazifesi günlüğü yarım akçe ile Abdurrahman'a H. Şevval 1123 / M. Kasım-Aralık 1711 tarihinde verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

IV.II.II.VII. Hacı Osman Mescidi

Hankapı Mahallesi'nde yer almaktadır. Karapınar'da Osman'ın yaptırdığı mescide imam lazım olduğu için günlüğü bir akçe ile Muharrem uygun görülmüş ve

H. Zilhicce 1112 / M. Mayıs / Haziran 1701 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b). Hacı Osman Mescidi'nde para almadan namaz vakitlerinde imamlık yapan Hüseyin oğlu Seyyid Hasan öldüğünde çocuğu olmadığını halkın ileri gelenlerinden İstanbul'da Hekim Çelebi Medresesi'nde bulunan Murtaza oğlu Mehmet ve Çoban Çavuş Medresesi'nde bulunan Seyyid İbrahim oğlu Hafız Seyyid Ali ve Seyyid Abdullah oğlu Seyyid Ali'nin haber vermeleriyle boş kalan göreve Mehmed baş ağanın arzıyla atanmıştır (VAD. No:530, vr.83b).

IV.II.II.VIII.Hüsnü Mahallesi Mescidi

Eski-il'de Karapınar mahallelerinden Hüsnü Mahallesi'nde var olan mescitte imam Salih'in evladı olmamakla birlikte berat verilmiştir (VAD.No:1143, vr.42b).

IV.II.II.IX. Hacı İbrahim Ağa Mescidi

Sultaniye / Karapınar kasabasında Hanönü Mahallesi'nde yer almaktadır. Mescitte imam olmayıp, lazım olan bu göreve mahallenin ileri gelenlerinden Hasan oğlu Hafız Mehmet karşılıksız olarak kadı vekili Seyyid Mustafa'nın buyurmasıyla H. 28 Safer 1222 / M. 8 Mayıs 1807 tarihinde getirilmiştir (VAD.No:535, vr.91a). cami ve mescitlerde bazı görevlerin kardeşlere birlikte verildiği, kardeşlerin bu görevi ortaklaşa yürüttükleri görülmektedir. Nitekim Hacı İbrahim Ağa Mescidi'nde karşılıksız olarak imamlık yapan Hasan oğlu Hafız Mehmet vefat edince boş kalan görevi oğulları Şeyh Mehmet ve Hasan kardeşlere kadı Seyyid Muslühüddin'in arzıyla ortak olarak verilmiştir (VAD.No:535, vr.91a).

IV.II.II.X. Pir Ali Yazıcı Mescidi

Eski-il Kazası merkezlerinden Sultaniye kasabasında Öyük Mahallesi'nde Pir Ali Yazıcı Mescidi'nde imam bulunmadığından kadı Seyyid Mehmet Said'in arzıyla günlüğü yarım akçe ile Salih Halife H. Muharrem 1152 / M. Nisan – Mayıs 1739 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

IV.II.II.XI. Hacı Süleyman Mescidi

Sultaniye Kasabası'nda Derviş Mehmet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Süleyman Mescidi-i Şerifi'nde imamlık vazifesi H. Muharrem 1168 tarihinde

Osman'a verilmiştir (VAD.No:1062, vr.76a). hacı Süleyman Mescidi'nde karşılıksız olarak imam olan Osman vefat edince ondan boş kalan görev Seyyid Hacı Mustafa İshak halife'ye, kadı Seyyid Mehmet'in arzıyla H. Ceömaziyelahir 1175 / M. Aralık 1761 – Ocak 1762 tarihinde verilmiştir (VAD.No:1070, vr.61b). Adı geçen mescitte karşılıksız olarak imamlık yapan Seyyid Mustafa ölünce Seyyid İshak ve Seyyid Mehmet adlı oğulları babalarından boş kalan göreve yapılan sınav sonucu ve naip Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla H. 14 Cemaziyelahir 1231 / M. 11 Mayıs 1816 atanmışlardır (VAD.No:534, vr.62b).

BEŞİNCİ BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI'NA BAĞLI KÖYLERDEKİ İBADETHANELER

V.I. KÖYLERDEKİ CAMİLER

V.I.I. Ayinegazi Köyü Camii

Ayinegazi Köyü Camii'nin kayıtları aşağıda listelenmiştir.

Tablo 4: Ayinegazi Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	H. Safer 1125 M. Şubat – Mart 1713	Mustafa üzerinden görevin alınması	(VAD.No:1069, vr.33)
Hatip (1akçe)	Mustafa		Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33)
Müezzin	Halil	H. Ramazan 1115 M. Ocak – Şubat 1704	Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip	Mustafa		Abdurrahman üzerinden alınarak	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	H. Zilhicce 1122 M. Ocak – Şubat 1711	Ali'nin vefatı üzerine	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip (1akçe)	Mustafa		Ali'nin ölümü üzerine	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	H. 12 Zilkade 1123 M. 12 Kasım 1711	Mustafa üzerinden berat ile almış	(VAD.No:1159, vr.94a)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	H. Rebiülevvel 1123 M. nisan – Mayıs 1711	Hatip olan Ali'nin ölümü üzerine cahillerden Mustafa'nın görevi alması bu durumun kadıya arzı üzerine Abdurrahman'ın tayini	(VAD.No:1069, vr.33)
Müezzin	Ali	H.		(VAD.No:1062,

(1akçe)		Cemaziyelevvel 1168 M. Şubat – Mart 1755		vr.76a)
Ferraş (1akçe)	Hatip Abdurrahman	H. Cemaziyelahir 1168 M. Mart – Nisan 1755	Kardeşi Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1062, vr.76a)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	H. Recep 1159 M. Temmuz – Ağustos 1746	Kardeşi Mustaf'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1062, vr.76a)
Müezzin (1akçe)	Ali	H. Şevval 1149 M. Şubat – Mart 1737		(VAD.No:1062, vr76a)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman Halife	H. Gurre-i Şaban 1172 M. 30 Mart 1759	Yenileme	(VAD.No:1062, vr.76a)
Hatip (1 akçe)	Abdurrahman		Yenileme	(VAD.No:1065, vr.59a)
Hatip (1 akçe)	Abdurrahman Halife	H. Zilkade 1161 M.Ekim – Kasım 1748	Kardeşi Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1055, vr.80b)
Hatip (1 akçe)	Mustafa	H. Zilhicce 1150 M. Mart – Nisan 1738	Babası Mustafa'nın vefatı üzerine	(VAD.No:1073, vr.85b)
Hatip (1 akçe)	Mustafa		Yenileme	(VAD.No:1073, vr.85b)
Müezzin (1 akçe)	Ali Halife	H. Recep 1146 M. Aralık 1733 – Ocak 1734	Babası Halil'in ölümü üzerine	(VAD.No:1073, vr.85b)
Hatip	Mahmut	H. 1103 M.1691 - 1692	Hatip olan Yusuf'un başka bir köyde yaşaması üzerine	(VAD.No:1159, vr.94b)
Müezzin	Mahmut	H. 1103 M. 1691 - 1692	Yenileme	(VAD.No:1159, vr.94b)
Müezzin (1 akçe)	Halil	H. Muharrem 1112 M. Haziran – Temmuz 1700	Müezzin olan Mahmut'un başka bir köye yerleşmesi üzerine	(VAD.No:1159, vr.94b)

V.I.II. Hacı Sıddık Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Ayinegazi Köyü'nde Hacı Sıddık'ın inşa ettiği camide yarım akçe ile müezzin olan Ali görevi terk edince kadı Hüseyin Altıparmak'ın arzıyla Osman Halife H. Şevval 1148 / M. Şubat – Mart 1736 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.I.III. Hacı Hindi Camii

Ayinegazi Köyü'nde Hacı Hindi Camii'ne mütevelli lazım olduğu için Mustafa bu göreve getirilmiştir (VAD.No: 1069, vr.33b).

V.I.IV. Mevlüd Ağa Camii

Ayinegazi Köyü'nde Mevlüd Ağa Camii'nde hatip olan Yusuf'un beratı yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.V. Arısama Köyü Camii

Bu gün Belkaya Kasabası olarak bilinen Arısama Köyü'nde adı geçen camii ile ilgili herhangi bir kayıta rastlanamamıştır. Kasabada şu an bulunan caminin H. 1326 / M. 1908- 1909 yıllarında köylüler tarafından Karacadağ'ın üzerinde Kepez Tepesi'ndeki bir kilisenin taşlarını getirerek yaptıkları kaydedilmektedir (Gündüz, 1980:526). Hurufât Defterleri kayıtlarına göre Eski-il Kazası'nda Sultaniye / Karapınar kasabası evkaf-ı imaret köylerinden Arısama köyünde halkın inşa ettiği ve minber yaptıkları cami-i şerife imam ve hatip lazım olduğu için sınav yapılmış ve sonucunda Mehmet oğlu Ahmet karşılıksız olarak naip Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla H. 10 Cemaziyelahir 1230 / M. 20 Mayıs 1815 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:534, vr.62b). Arısama Köyü Camii'nde müezzin olan kişinin görevi bırakmasıyla Şîhabeddin adlı kişi 19 Ekim 1705 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:1159, vr.94a).

V.I.VI. Ahmet Efendi Camii

Arısama Köyü'nde bulunan ikinci ibadethanedir. Muhtemelen adını alan Ahmet Efendi isimli bir kişi tarafından yaptırılmıştır. Bu gün varlığına rastlanamayan caminin görevlileri aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 5: Ahmet Efendi Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Mustafa		İlk atama	(VAD.No:1143, vr.42b)
İmam (yarım akçe)	Yahya	H. 28 Şevval 1187 M. 12 Ocak 1774	Molla Mehmet'in vefatı üzerine	(VAD.No:1059, vr.73a)
Hatip (yarım akçe)	Mehmet	H. Recep 1168 M. Nisan – Mayıs 1755	Yenileme	(VAD.No:1062, vr.76a)
İmam (yarım akçe)	Yahya	H. Muharrem 1193 M. Ocak – Şubat 1779	Yenileme	(VAD.No:1065, vr.59a)
Hatip (yarım akçe)	Mehmet	H. Cemaziyelahir 1163 M. Mayıs – Haziran 1750	Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1055, vr.80b)

V.I.VII. Akviran Köyü Camii

Akören / Akviran köyünde yer alna cami kaynaklara göre Yukarı Mahalle'de Kara Ahmet'in çocuğu olmaya kız kardeşi bir mescit yaptırmış, iki asır kadar önce Hacı Cabir isimli biri mescidi yıktırarak taşları ile bugünkü camiyi yaptırmıştır (Gündüz, 1980:507).

Tablo 6: Akviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Yahya	H.Şevval 1123 M. Kasım – Aralık 1711	Babası Musa'nın vefatı	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip (1 akçe)	Musa	H. Safer 1115 M. Haziran – Temmuz 1703	İlk atama	(VAD.No:1159, vr.94a)
Müezzin (1 akçe)	Hamza		Lazım olduğu için	(VAD. No:1159, vr.94a)
İmam Karşılıksız	Hüseyin		Yenileme	(VAD.No:1159, vr.94a)
Hatip	Yahya	H. Rebiülahir	Babasının	(VAD.No:1143,

(1 akçe)		1139 M. Kasım – Aralık 1726	ölümü üzerine	vr.42b)
Hatip (1 akçe)	Abdullah		Yenileme	(VAD.No:1070, vr.61b)
Hatip (1 akçe)	Mahmut Halife	H. Rebiülevvel 1145 M. Ağustos – Eylül 1732	Amcasının oğlu Yahya'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1073, vr.85b)
Hatip (1 akçe)	Abdullah	H. Şaban 1146 M. Ocak – Şubat 1734	Mehmed Halife'nin çocuğunun olmaması	(VAD.No:1073, vr.85b)

V.I.VIII. Hacı Cabir Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar merkez köylerinden Akviran / Akören Köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Yukarı Mahalle'de Kara Ahmet'in bilaveled olan kız kardeşi bir mescit yaptırmış iki asır kadar önce hacı Cabir isminde biri mescidi yıktırarak taşları ile bu camiye yaptırmıştır. Hacı Cabir Camii'ne yapılan atamalar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 7: Hacı Cabir Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip (yarım akçe)	Seyyid Mehmet	H. 15 Rebiülevvel 1218 M. 5 temmuz 1803	Babası Seyyid İbrahim'in ölümü üzerine. Bu berat M. 20 Mayıs 1807 yılında IV. Mustafa'nın cülusu ve 14 Mayıs 1815 yılında II. Mahmut'un cülusu nedeniyle yenilenmiştir.	(VAD.No:532, vr.89b)
İmam (yarım akçe)	Seyyid Ömer	H. . 15 Rebiülevvel 1218 M. 5 temmuz	Seyyid İbrahim'in vefatı	(VAD.No:532, vr. 89b)

1803				
Müezzin karşılıksız	Seyyid İsmail		İlk atama	(VAD.No:531, vr.104b)
Hatip (yarım akçe)	Seyyid İbrahim		Mustafa'nın çocuğu olmadan ölmesi	(VAD.No:530, vr.83b)
İmam (yarım akçe)	Seyyid Molla Mustafa	H. Ramazan 1177 M. Mart – Nisan 1764	Süleyman'ın vefatı üzerine	(VAD.No:1070, vr.61b)
İmam	Mahmut	H. Ramazan 1145 M. Şubat – Mart 1733	Yahya'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1073, vr.85b)

V.I.IX. Akçeşar Köyü Camii

Akçeşehir olarak da kayıtlarda ismine rastladığımız köyün ibadethanesidir. Bu camide çalışan görevliler aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 8: Akçeşar Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip Karşılıksız	Mehmet Halife		Mustafa'nın ölümü	(VAD.No:1055, vr.80b)
İmam (1 akçe)	Mehmet Halife	H. Muharrem 1158 M. Şubat – Mart 1745	İlk atama	(VAD.No:1055, vr.80b)
Hatip (1 akçe)	Seyyid Yahya	H.Şevval 1163 M.Eylül – Ekim 1750	Seyyid Mustafa'nın vefatı	(VAD.No:1055, vr.80b)
İmam ve Hatip (1 akçe)	Abdurrahman	H. 29 Zilkade 1195 M. 17 Kasım 1781	Yenileme	(VAD.No:532, vr.89b)
İmam ve Hatip (1 akçe)	Abdurrahman	H. 2 Cemaziyelahir 1239 M. 3 Şubat 1824	Amcasının oğlu İbrahim'in görevi zorla alması üzerine tekrar göreve getirilmesi	(VAD.No:535, vr.91a)

V.I.X. Sultan Selim Camii

Tablo 9: Sultan Selim Camii Görevlileri (Akçaşehir Köyü)

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip (1 akçe)	Seyyid Mustafa	H. Muharrem 1135 M. Ekim – Kasım 1722	İlk atama	(VAD.No:1069, vr.33)
İmam Hatip (1 akçe)	Ahmet Halife	H. Ramazan 1177 M. Mart- Nisan 1764	Seyyid Yahya'nın ölümü ile	(VAD.No:1070, vr.61b)
İmam Hatip (1 akçe)	Seyyid Ahmet	H. Recep 1180 M. Aralık 1766	Ahmet'in ölümü ile	(VAD.No:1070, vr.61b)
İmam Hatip (1 akçe)	Süleyman			(VAD.No:1065, vr.59a)

V.I.XI. Beyviran Köyü Camii

Beyviran Köyü Cami görevlileri şu şekildedir.

Tablo 10: Beyviran Köyü Cami Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Mustafa	H. Gurre-i Muharrem 1132 M.14 Kasım 1719	Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)
Müezzin	İbrahim	H. Gurre-i Cemaziyelevvel 1132 M. 11 Mart 1720		(VAD.No:1069, vr.33)
Ferraş	Ahmet			(VAD.No:1069, vr.33)
Çerağdar	Osman	H. Gurre-i Muharrem 1133 M. 2 Kasım 1720		(VAD.No:1069, vr.33)
İmam	Halil	H. Zilkade 1135 M. Ağustos- Eylül 1723	Babası Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)

Hatip (yarım akçe)	Halil Halife	H. Rebiülevvel 1135 M. Aralık 1722 – Ocak 1723	Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD.No:1137, vr.31b)
Hatip (yarım akçe)	Mustafa Halife		Halil'in görevi bırakması	(VAD.No:1073, vr.85b)

V.I.XII. Eski Camii

Beyviran Köyü'nde bulunmaktadır. Vakıf müesseselerinde çalışan görevlilerin özellikle XVIII. yüzyılda evladiyet üzere göreve geldikleri görülmektedir. Beyviran Köyü Eski Cami'de de imam olan Osman görev hakkını oğlu Musa'ya bırakmıştır (VAD.No:1069, vr.33). Daha sonra bu berat özeti tekrar kaydedildiğinde adı geçen Osman'ın görevini zorla oğluna bıraktığına işaret edilmektedir (VAD.No:1137, vr.31b).

V.I.XIII. İbrahim Camii

Eski-il Kazasına bağlı Beyviran Köyünde İbrahim adlı kişinin yeni baştan inşa ettiği camide hatiplik görevi günlüğü bir akçeden Ali Halife'ye verilmiştir (VAD.No:1137, vr.31b).

V.I.XIV. Mevlüd Camii

Beyviran Köyü'nde Mevlüd Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Mustafa'nın ölümü üzerine görev Ömer oğlu Rıdvan oğlu Mustafa'ya bırakılmıştır. H. Safer 1127 / M. Şubat – Mart 1715 (VAD.No:1069, vr.33).

V.I.XV. Bahçekayası Köyü Burnaz Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Bahçekayası Köyü Köyü'nde Burnaz Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Muslu vefat edince Molla Halife tayin edilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.I.XVI. Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii

Bağlıca Köyü'nde bulunmaktadır. İsmi muhtemelen kurucusu olan kişinin adından almaktadır. Diğer köy camilerinde olduğu gibi kerpiç yapıdadır. Eski-il Kazası'na bağlı Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii'ne yapılan atamalar ve özellikleri tabloda verilmiştir.

Tablo 11: Hacı Osman Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam (1 akçe)	Ebubekir		Abdulvehhab'ın ölümü üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)
Müezzin (1 akçe)	Mustafa	H. Cemaziyelevvel 1143 M. Ekim – Kasım 1730	Yenileme	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam Hatip (1 akçe)	Seyyid Mahmut	H. Şaban 1144 M. Ocak – Şubat 1732	Seyyid Abdurrahman'da boş kalan göreve	(VAD.No:1073, vr.85b)
Ferraş (1 akçe)	Seyyid İbrahim	H. Rebiülevvel 1103 M. Kasım – Aralık 1691	Babası Seyyid Ahmet'in ölümü üzerine	(VAD.No:1159, vr.94b)
Çerağdar (1 akçe)	Minhan	H. Rebiülevvel 1103 M. Kasım – Aralık 1691	Yenileme	(VAD.No:1159, vr.94b)
Müezzin	Ali	H. Rebiülevvel 1103 M. Kasım – Aralık 1691	Yenileme	(VAD.No:1159, vr.94b)

V.I. XVII. Safer Osman Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Bağlıca köyünde Safer Osman Camii'nde bir akçe ile müezzin olan Ali görevi yerine getirirken H. Rebiülevvel 1103 / M. Kasım – Aralık 1691 tarihinde berati yenilenecek görevde kalması kararlaştırılmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V.I.XVIII. Büyükviran Köyü Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Büyükviran Köyü'nde bulunan cami-i şerifte günlüğü yarım akçe ile hatiplik vazifesi yapan kişi görevi terk etmiş, halkın şikayeti üzerine bu kişi görevden alınmış ve yerine naip Osman'ın arzıyla H. Gurre-i Recep 1136 / M.26 Mart 1724 tarihinde Mustafa Halife tayin edilmiştir (VAD.No:1137, vr.31b).

V.I.XIX. Çoğla Köyü Camii

Çoğlu / Çoğla olarak zikredilen köy Çiğil Köyü, Burnoba Köyü, Akçaşehir ve Yenikuyu köyleri ile komşudur. Cami hakkında herhangi bir bilgi elimizde mevcut olmamakla birlikte genelde yapılar kerpiç olduğu için caminin de bu malzemeden yapıldığı kuvvetli ihtimaldir. Bu camiye atanan görevliler ve özellikleri aşağıda incelenecektir.

Tablo 12: Çoğlu Köyü Cami Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Müezzin	Osman	H. Gurre-i Cemaziyelahir 1123 M. 17 Temmuz 1711	İlk atama	(VAD.No:1069, vr.33b)
İmam ve Hatip (1 akçe)	Seyyid İbrahim	H. Muharrem 1141 M. Ağustos-Eylül 1728	Mehmet'in ölümü üzerine	(VAD.No:1144, ve.36b)
İmam Hatip	Seyyid İbrahim	H. 24 Safer 1188 M. 6 Mayıs 1774	Mustafa'nın evladı olmadan vefatı üzerine	(VAD.No:1059, vr.73a)
İmam Hatip (1 akçe)	Seyyid İbrahim	H. 13 Şevval 1187 M. 28 Aralık 1773	Berat alarak	(VAD.No:1059, vr.73a)
İmam Hatip (1 akçe)	Mustafa	H. Şaban 1168 M. Mayıs- Haziran 1755	Yenileme	(VAD.No:1062, vr.76a)
Hatip (Yarım akçe)	Mustafa Halife	H. Gurre-i Cemaziyelahir 1172 M. 1 Ocak 1759	Mustafa'nın çocuğu olmadan ölmesi üzerine	(VAD.No:1062, vr.76a)
İmam	Seyyid	H.Cemaziyelahir		(VAD.No:1065,

Hatip (yarım akçe)	İbrahim	1189 M. Temmuz – Ağustos 1775	vr.59a)
-------------------------------	---------	-------------------------------------	---------

V.I.XX. Eğin Köyü Camii

Eğin Köyü Camii'nde çalışan görevliler ve özellikleri tabloda verilmiştir.

Tablo 13: Eğin Köyü Cami Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Müezzin	İbrahim	H. Gurre-i Şevval 1123 M. 12 Kasım 1711	Abdurrahman'ın ölümü üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)
Müezzin	Abdurrahman		Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33b)
Müezzin (yarım akçe)	İbrahim	H. Safer 1115 M. Haziran – Temmuz 1703	Abdurrahim'in vefatı üzerine	(VAD.No:1159, vr.94a)
Müezzin (yarım akçe)	İbrahim	H. Cemaziyelevvel 1144 M.Kasım – Aralık 1731	Abdurrahman'dan boş kalan göreve	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam	Abdusselam	H. Safer 1103 M. Ekim – Kasım 1691	İlk atama	(VAD.No:1159, vr.94b)
Müezzin (1 akçe)	Abdurrahim	H. Cemaziyelahir 1112 M. Kasım – Aralık 1700	Babası Abdülkerim'in vefatı üzerine	(VAD.No:1159, vr.94b)
Müezzin (yarım akçe)	Hasan	H. Cemaziyelahir 1113 M. Kasım – Aralık 1701	Ali üzerinden haksızlıkla görevi almış	(VAD.No:1159, vr.94b)
İmam (1 akçe)	Muharrem Halife	H. 1115 M. 1703- 1704	İlk atama	(VAD.No:1159, vr.94b)
Hatip	Murat	H. Rebiülahir	Yenileme	(VAD.No:1159,

1103
M. Aralık 1691-
Ocak 1692

vr.94b)

V.I.XXI. Hacı İbrahim Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Eğin Köyü'nde Hacı İbrahim Camii'nde günlüğü yarım akçe ile imam ve hatip olan Abdulcelil Halife'nin beratı yenilenmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.I.XXII. Emirgazi Köyü Camii

Emirgazi Köyü Camii yıktırılmış yerine Niğde taşı ile 1978 yılında inşası tamamlanan yeni cami yaptırılmıştır. Minaresi eski camiden kalmadır. Yıkılan caminin taşları Gölviran, Karaviran ve Eskikışla'da gayrimüslimlere ait yapı döküntülerinden getirilmiş kesme ve düzme taşlardır (Gündüz, 1980:532). Eski-il Kazası'na bağlı Emirgazi Köyü'nde camide yarım akçe ile babasının zorlaması üzerine imam olan Yusuf cahillerden olduğundan yeni bir berat çıkarılarak görev Mehmet'e verilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.I.XXIII. Çalab-virdi Camii

Eski-il'de Emirgazi köyünde Çalab-virdi adlı kişinin yaptırdığı bir camidir. Hurufât Defterleri kayıtlarında bu cami ile ilgili ilginç bir detay göze çarpmaktadır. O da şudur ki caiye görevli atamalarında zorlamalar görülmüştür. Zira camide yarım akçe ile imam olan Hafız Mustafa Halife kendi rızasıyla görevi bırakınca kadı Seyyid Ahmet'in arzıyla Mehmet Halife H. Zilkade 1176 / M. Mayıs – Haziran 1763 tarihinde zorla göreve getirilmiştir (VAD.No:1070, vr.61b). Camide görev yapan

Mehmet Halife de vefat edince oğlu Ali günlüğü yarım akçe ile imamlık vazifesine atanmıştır.

V.I.XXIV. Hacı Halil Camii

Eski-il Kazası'nda Emirgazi Köyü hacı Halil Cami'nin imamı olan Mehmet dört seneden beri başka bir yerde yaşadığı için imamlık vazifesi boş kalmış, durumun kadiya bildirilmesi üzerine naip Hacı Mehmet'in arzıyla iltimaslı olan Hafız Mustafa göreve getirilmiştir (VAD.No:1055, vr.80b).

V.I.XXV. Hacı Mehmet Camii

Eski-il Kazası'nda Sultan Selim Han Vakfı köylerinden Emirgazi köyünde Hacı Mehmet adlı hayır sahibi bir şahsın inşa ettiği cami-i şerifte günlük ücreti beş bucuk akçe ile hatip olan Süleyman'ın çocuğu olmadığından ölümüyle boş kalan göreve Veli Halife'nin oğlu Hacı Seyyid Abdullah H. Muharrem 1174 / M. Ağustos – Eylül 1760 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1062, vr.76b).

V.I.XXVI. Hacı Hüseyin Camii

Hacı Hüseyin Camisi de diğer camilerde görüldüğü gibi adını alan kişi tarafından yaptırılmıştır. Emirgazi köyü sınırlarında yer aldığı kaydedilmektedir. Bu camide vaiz olmadığı için göreve alimlerden Hacı Hasan Efendi naip Seyyid Mehmet'in arzı ve Şeyhülislam Mevlana Dürrizade Feyzullah Efendi 'nin işaretleri gereğince H. 21 Rebiülahir 1171 / M. 4 Ocak 1758 tarihinde hiçbir ücret almadan karşılıksız olarak tayin edilmiştir (VAD.No:1062, vr.76a).

V.I.XXVII. Enik Köyü Camii

Eski-il'de Enik Köyü Camii'nde imamlık ve hatiplik görevi Hacı Hızır'a verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.XXVIII. Gene Köyü Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası evkafı köylerinden Gene Köyü'nde camide günlüğü yarım akçe ile imam olan Nasuh oğlu Molla İbrahim öldüğünde çocuğu olmadığından boş kalan göreve arzuhal ile Molla Ahmet atandı diye H. 3 Rebiülahir 1231 / M. 3 Mart 1816 tarihli olan ferman düzeltilmiş ve bu fermanla görev Molla Ahmet'e H. 19 Zilhicce 1231 / M. 11 kasım 1816 tarihinde atanmıştır (VAD.No:534, vr.62b).

V.I.XXIX. Şeyh Abdurrahman Camii

Gene Köyü'nde Şeyh Abdurrahman Camii'nde müezzin olan İbrahim'in H. Rebiülahir 1119 / M. Temmuz – Ağustos 1707 tarihinde beratı yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.XXX. Abdulkadir Camii

Gene Köyü'nde bulunmaktadır. Abdulkadir Efendi tarafından inşa edilen caminin yarım akçe ile imamı Halil vefat edince başka bir Halil H. Rebiülevvel 1152 / M. Haziran – Temmuz 1739 tarihinde göreve atanmıştır(VAD.No:1073, vr.85b). Camide imam olan Ali ve Ahmet'in görevi yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94a).

V.I.XXXI. Günye Köyü Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Günye Köyü Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Kasım'dan sonra sahipsiz kalan memurluğa oğlu Osman, naip Mustafa'nın bildirmesiyle atanmıştır (VAD.No:1144, vr.36b). Daha sonra H. Cemaziyelahir 1190

/ Temmuz- Ağustos 1776 tarihinde hatip olan Osman'ın beratı yenilenmiştir (VAD.No:1065, vr.59a).

V.I. XXXII. Gicen Köyü Camii

Eski-il Kazası'nda Sultaniye Kasabası vakfı köylerinden Gicen Köyü'nde halkın inşa ettiği camide karşılıksız olarak hatip olan Seyyid Mahmut oğlu Seyyid Musa öldüğü için boş kalan göreve atama için sınav yapılmış ve Seyyid Musa oğlu Seyyid Osman , naip Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla H.20 Rebiülahir 1230 / 3 Nisan 1815 tarihinde tayin edilmiştir. Eski-il kaza merkezi ve köylerindeki vakıf müesseselerine yapılan atamalar incelendiğinde XVIII. ve XIX. yüzyıllarda sınav ile atama yapıldığı görülmektedir. Ancak görülen şu ki sınav sonucu hep eski görevlinin en yakını sınavı kazanan olmuştur. Gicen Köyü Camii'nde de bu durumun görüldüğü dikkat çekmektedir.

V.I. XXXIII. Hacı İsa Camii

Gicen Köyü'nde bulunan Hacı İsa Camii'nde bir akçe ile mütevellî olan Ali ölünce görev oğlu Abdurrahman'a H. Safer 1126 / Şubat – Mart 1714 tarihinde verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

V.I.XXXIV. Göçü Köyü Hacı İbrahim Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Göçü Köyü'nde hacı İbrahim Camii'nde imam ve hatip olan Hacı Hızır beratını kaybettiği veya berat zarar gördüğü için isteği üzerine beratı yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.I.XXXV. Göger Köyü Camii

Eski'il Kazası'na bağlı Göger Köyü Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Yusuf'un beratının yenilenme isteği üzerine beratı H. Rebiülevvel 1102 / M. Aralık 1690 – Ocak 1691 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.I.XXXVI. Giçikışla Köyü Hüdavirdi Camii

Eski-il'de Karadağ'ın yan tarafında Giçikışla Köyü'nde Numarpınarı'nda Hüdavirdi Camii'nde bir akçe ile müezzin olan Memi'nin ölümüyle görev oğlu Nebi halife'ye H. Rebiülahir 1126 / M. Nisan – Mayıs 1714 tarihinde verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33). köyde bulunan camii kesme ve düzme taşlardan yapılmış fakat kaydedilen caminin Hüdavirdi Camii olup olmadığına dair elimizde kesin kayıtlar yoktur.

V.I.XXXVII. Göre Köyü Camii

Eski-il'de Karapınar köylerinden Göre Köyü Camii'nde hatip olan Ramazan'ın vefatından sonra yerine oğlu Mustafa H. Safer 1123 / M. Mart – Nisan 1711 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.XXXVIII. Küllü Köyü Ali Ağa Camii

Eski-il'de Küllü Köyü'nde Ali Ağa Camii'nde bir akçe ile hatip olan Seyyid Mehmet'in beratı H. Zilkade 1104 / M. Temmuz – Ağustos 1693 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94b). camide yarım akçe ile müezzin olan Recep ölünce yerine oğlu Abdulfettah naip Seyyid Mehmet'in arzıyla H. Safer 1112 / M. Temmuz – Ağustos 1700 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b). Küllü Köyü Ali Ağa Camii'nde bir akçe ile Konya Kazası'nda Sahra nahiyesinde Yağlıyaba köyü malikanesi öşrüyle hatip olan Seyyid Hüseyin'in beratı H. Gurre-i Safer 1135 / M. 11 Kasım 1722 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33). camide bir akçe ile hatip olan Mehmet ölünce yerine oğlu Hüseyin Halife atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V. I.XXXIX. Karaca Köyü Hacı İbri Camii

Eski-il'de Karaca Köyü'nde Hacı İbri Camii'nde günlüğü bir akçe ile müezzin olan Ali üzerinden görev alınarak 30 Ekim 1704 tarihinde Hasan'a verilmiştir (VAD.No:1159, vr.94a).

V.I.XL. Kuzviran Köyü Camii

Tablo 14: Kuzviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Ebubekir		Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33b)
İmam Hatip (1 akçe)	Ebubekir		Hızır'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.NO:1159, vr.94a)
İmam Hatip	Süleyman	H. Zilkade 1168 M. Ağustos – Eylül 1755	Yenileme	(VAD.No:1062, vr.76a).
İmam Hatip (1akçe)	Süleyman Halife	H. Şevval 1143 M. Nisan – Mayıs 1731	Babası Bekir'in görev haklarını oğluna bırakması	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam Hatip (1 akçe)	Mustafa Halife	H. Recep 1148 M. Kasım – Aralık 1735	Ebubekir'in vefatı üzerine	(VAD. No:1073, vr.85b)

V.I.XLI. Kırtız Köyü Camii

Eski-il'de Kırtız Köyü Camii'nde imam ve hatip olan Halil ölünce yerine Ömer uygun görülmüş ve yarım akçe karşılığında H. Rebiülevvel 1103 / M. Kasım – Aralık 1691 tarihinde göreve getirilmiştir. Aynı yıl imam Halil ölünce yerine Seyyid Musa atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V.I.XLII. Karaviran Köyü Camii

Karaviran Köyü Camii'ne ait atamalar şu şekildedir.

Tablo 15: Karaviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (1 akçe)	Abdullah	H. Safer 1126 M. Şubat – Mart 1714	Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33)
Müezzin (1 akçe)	Halil	H. Gurre-i Cemaziyelahir 1136 M. 26 Şubat	Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33)

1724				
İmam Hatip (1 akçe)	Abdullah		Babası Burak'ın sahip olduğu görevi oğluna bırakması	(VAD.No:1159, vr.94a)
İmam Hatip (1 akçe)	Hacı Ebubekir	H. Recep 1142 M. Ocak – Şubat 1730	Halil'in ölümü üzerine	(VAD.No:1144, vr.36b)
İmam (yarım akçe)	Abdurrahman Halife		Mustafa Halife'nin görevi bırakması	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam Hatip Ferraş	Hacı Ebubekir		Yenileme	(VAD.No:1073, vr.85b)
	Mustafa	H. Şaban 1116 M. Kasım – Aralık 1704	İlk atama	(VAD.No:1159, vr.94a)
Müezzin	Davut	H. Şaban 1116 M. Kasım – Aralık 1704	Yenileme	(VAD.No:1159, vr.94b)

V.I.XLIII. Hortu Derbendi Camii

Hortu Köyü'nde bulunan bu cami muhtemelen halk tarafından Ocak 1722 tarihinde inşa edilmiştir. Çünkü boş kadroya yapılan atamalar bu tarihten başlamaktadır. Cami hakkında ilk belgenin tarihi 1 Rebiülevvel 1134/18 Ocak 1722'dir (VAD.No:1069, vr.29b). Belgedeki kayda göre, bir akçe yevmiye ile mütevellilik görevini yürüten Osman'ın beratı olmadığı için kendisine berat verildiğinden bahsedilmektedir (Temel, 2011:180).Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar ve Ereğli Karaman arasında bulunan Hortu derbendinde yeni camide Bektutiye Medresesi Vakfı'ndan dört akçe almak koşulu ile hatip olan Abdalbaki, iki akçe ile yarım kalan hatiplik vazifesini zorla yerine getirmektedir. Bu görev kendisine eski berat ile H. Rebiülahir 1178 / M. Eylül- Ekim 1764 tarihinde verilmiştir. Hortu derbendinde camide Beektutiye Medresesi Vakfı'nın zevayidinden günlük dört akçe alarak hatip olan Mustafa görevini hakkıyla yerine getirmemiş ve durumun halk tarafından kadiya bildirilmesi üzerine kadı İsa Halife Abdalbaki halife'yi göreve getirmiştir (VAD.No:1070, vr.61b).

V.I.XLIV. Mebni Camii

Eski-il'de Karapınar ile Ereğli ve Karaman arasında bulunan Hortu derbendinde Mebni Camii'nde hatiplik görevine arz üzerine karşılıksız olarak Yusuf Halife tayin edilmiştir (VAD.No:1070, vr.61b). Mebni Camii'nde hatip olan Yusuf Halife'nin beratı yenilenmiştir (VAD.No:1065, vr.59a). Hortu derbendinde Mebni Camii'nde hatip olan Yusuf ölmüş boş kalan göreve naip Seyyid Mehmet Said'in arzıyla Hasan oğlu Ali H. 16 Rebiülahir 1230 / M. 28 Mart 1815 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:534, vr.62b).

V.I.XLV. Hasanlar Köyü Camii

Eski-il Kazası Hasanlar Köyü'nde camide müteveli bulunmadığı için görev H. Rebiülevvel 1130 / M. Şubat – Mart 1718 tarihinde Mustafa'ya verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

V.I.XLVI. Keyceba Köyü Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar'da Sultan Selim Han Vakfı köylerinden Keyceba Köyü Camii'nde yarım akçe ile ferraş olan Veys Ölünce oğlu Ahmet babasının beratı ile 22 Temmuz 1724 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:1143, vr.42b).

V.I.XLVII. Kemer Köyü Camii

Kemer Köyü Camii'nde yarım akçe ile imamlık ve hatiplik görevini babası Yunus oğlu Davut Halife'ye bırakmıştır (VAD.No:1073, vr.89b).

V.I.XLVIII. Kara Cafer Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Kemer Köyü'nde Kara Cafer'in yaptırdığı camiye yarım akçe ile imam olan Yunus ölmüş, bu yüzden boş kalan görev kadı Mehmet'in arzıyla İsmail'e verilmiştir (VAD.No:1070, vr.,61b).

V.I.XLIX. Süleyman Dede Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar Vakfın köylerinden Kemer Köyü'nde Süleyman Dede Camii'nde yarım akçe ile ferraş olan Ali Halife'nin lazım gelen beratı verilmiştir. Camide yarım akçe ile imam ve hatip olan Yunus görevi bırakınca oğlu Davut Halife babasının beratı ile göreve getirilmiştir (VAD.No:1143, vr.42b).

V.I.L.Kaşpınarı Köyü Camii

Kaşpınarı Köyü Camii'nde hatip olan Hasan'ın ölümüyle Yusuf göreve getirilmiştir (VAD.No:1159, vr.94a).

V.I.LI. Kutuviran Köyü Camii

Karapınar köylerinden olan Kutuviran Köyü Camii'ne atanan görevliler ve özellikleri şu şekildedir.

Tablo 16: Kutuviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (1 akçe)	Süleyman Halife		Yenileme	(VAD.No:1062, vr.76a)
İmam Hatip (1akçe)	Süleyman	H. Saferil-hayr 1194 M. Ocak – Şubat 1780	Yenileme	(VAD.No:1065, vr.59a)
İmam Hatip (1 akçe)	Ebubekir	H. 26 Rebiülevvel 1202 M. 4 Ocak 1788	Süleyman'ın ölümü üzerine	(VAD.No:530, vr.83b)
İmam Hatip (1 akçe)	Mehmet	H. 9 Rebiülevvel 1239 M. 13 Kasım 1823	Babası Ebubekir'in kendi rızası ile görevi bırakması	(VAD.No:535, vr.91a)
İmam Hatip (1 akçe)	Ahmet		Babası Ebubekir'in görevinden vazgeçmesi üzerine	(VAD.No:1144, vr.36b)

V.I.LII. Muradca Köyü Camii

Muradca Köyü Camii'nde bir akçe ile hatip olan Musa'nın ölümüyle yerine Ahmet Halife getirilmiştir. Camide hatip olan Musa görevi bırakınca yerine Abdurrahman getirilmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.LIII. Hacı İn Bey Camii

Muradca Köyü Hacı İn Bey Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Ahmet'in ölümü üzerine kardeşi Mehmet kadı arzı ile 27 Şubat 1713 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD.No:1159, vr.94a).

V.I.LIV. Hacı İbri Camii (Muradca Köyü)

Muradca Köyünde yer alan camiye yapılan atamalar ve atamalar ile ilgili ayrıntılı bilgi aşağıda tabloda incelenmiştir.

Tablo 17: Hacı İbri Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Müezzin	Hasan		Yenileme	(VAD.No:1069, vr.33b)
Müezzin (1 akçe)	Ali		Hasan üzerinden alınarak	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip	Mustafa	H. Gurre-i Ramazan 1118 M. 17 Aralık 1706	Görevin Abdurrahman'dan alınması üzerine	(VAD.No:1069, vr.33b)
İmam (yarım akçe)	Mustafa	H. 1104 M. 1692 - 1693	Abdurrahman başka yerde yaşadığından	(VAD.No:1159, vr. 94b)
Müezzin (1 akçe)	Hasan	H. Cemaziyelevvel 1112 M. Ekim –Kasım 1700	Halil'in vefat etmesi üzerine	(VAD.No:1159, vr.94b)
Müezzin (yarım akçe)	Ali	H. Recep 1112 M. Aralık 1700- Ocak 1701	Babası Halil'in ölümünden sonra görevi haksız yere alan Halil'in	(VAD.No:1159, vr.94b)

görevi bırakması
ile

V.I.LV. Kadı Mahmut Camii

Muradca Köyü'ne bağlı Kadı Mahmut Camii'nde imam olan Hasan'ın görevi yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.LVI. Hacı Salih Camii

Eski-il'in Muradca Köyü'nde yer almaktadır. Bu camiye yapılan atamalar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 18: Hacı Salih Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (yarım akçe)	Hacı Süleyman	H. 29 Rebiülevvel 1188 M. 9 Haziran 1774	Yenileme. Bu berat H. 11 Recep 1203 / M. 8 Nisan 1789 tarihinde III. Selim'in cülusu nedeniyle yenilenmiştir.	(VAD.No:1059, vr.73a)
İmam Hatip (yarım akçe)	Mehmet	H. 26 Zilkade 1121 M. 27 Ocak 1710	Mehmet üzerinden görevi haksızlıkla alan Haşim'in durum anlaşılmasından sonra görevden alınması üzerine	(VAD.No:531, vr.104b)
İmam Hatip (yarım akçe)	Mehmet	H. Zilhicce 1199 M. Kasım – Aralık 1785	Hacı Süleyman'ın çocuğu olmadan ölmesi	(VAD.No:1060, vr.63)
İmam Hatip (yarım akçe)	Haşim	H. Zilkade 1208 M. Mayıs – Haziran 1794	Mehmet'in görevi bırakması üzerine	(VAD.No:530, vr.83b)
İmam Hatip (yarım akçe)	İshak		Babası Mehmet'in ölümü üzerine	(VAD.No:534, vr.62b)

V.I.LVII. Hacı Ayine Bey Camii

Eski-il'in Muradca Köyü'nün Hacı Ayine Bey Camii'nde hatip Ahmet'in ölümü üzerine kardeşi Mehmet H. Rebiülahir 1125 / M. Nisan – Mayıs 1713 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1069, vr.33).

V.I.LVIII. Mesihli Köyü Ali Ağa Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Mesihli Köyü sınırları dahilinde bulunan Ali Ağa Camii'nde bir akçe ile hatip olan Seyyid Mehmet oğlu Seyyid Hüseyin ölünce kendi oğlu Seyyid Ali naip Hüseyin'in arzıyla göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.I.LIX. Mirkadı Köyü Camii

Tablo 19: Mirkadı Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Ahmet		Babası Mehmet'in görevi oğluna bırakması üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)
İmam	Yusuf	H. Gurre-i Muharrem 1126 M. 17 Ocak 1714	Babası Mehmet'in görevi oğluna bırakması üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)
Hatip (1 akçe)	Süleyman		Kardeşi Mustafa'nın ölümü	(VAD.No:1069, vr.33).
Hatip (1akçe)	Süleyman		Kardeşi Mustafa'nın ölümü	(VAD.No:1137, vr.31b)

V.I.LX. Keçyan Köyü Camii

Karapınar'da Keçyan Köyünde camide ferraş olan Veys Halife'nin görevi yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.LXI. Salur Köyü Camii

Salur Köyü Camii'nin yapılışı hakkında elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1952 tarihinde tamiri yapılarak bu günkü konumuna kavuşturulmuştur. Salur Köyü Camii'nde imam olan Abdullah'ın görevi H. Safer 1126 / Şubat – Mart 1714 tarihinde yenilenmiştir. Camide hatiplik görevi Ahmet Abdulhadi'ye verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33). bu camiye müezzin lazım olduğu için Şehabettin berat alarak H. 1113/M. 1701 – 1702 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b). Eski-il'de Karapınar köylerinden Salur Köyü'nde camide yarım akçe alarak namaz vakitlerinde imamlık yapan Numan çocuğu olmadan ölünce kadı Seyyid Abdalbaki'nin arzıyla Seyyid Yunus H. 1204 / M. 1789-1790 yılında imamlığa getirilmiştir (VAD.No:530, vr.83b).

V.I.LXII. İbrahim Paşa Camii

Eski-il'de Sultaniye / Karapınar vakfı köylerinden Salur köyü sınırları içerisinde yer alır. Bu camiye yapılan tayinler şu şekildedir.

Tablo 20: İbrahim Paşa Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Abdurrahman		Yenileme	(VAd.No:1069, vr.33b)
Hatip (yarım akçe)	Davut	H. Cemaziyelahir 1193 M. hazira – Temmuz 1779	Yenileme	(VAD.No:1065, vr.59a)
Hatip	Davut	H. Rebiülevvel	Abdurrahman'ın	(VAD.No:1072,

(yarım akçe)		1183 M. Temmuz – Ağustos 1769	vefatı üzerine boş kalan göreve	vr.106a)
Hatip (yarım akçe)	Abdurrahman		Hatip olan Davut'un hacda vefat etmesi ile	(VAD.No:534, vr.62b)
İmam (yarım akçe)	Molla Hasan	H. 1 Şaban 1231 M.27 Haziran 1816	Seyyit Musa'nın ölümü ile	(VAD.No:534, vr.62b)

V.I.LXIII. Suğur Köyü Camii

Şimdiki Hotamış Nahiyesi'nin bulunduğu yerin adı 1748 yılında Suğur Köyü olarak tarihi vesikalarda geçmektedir. Suğur Köyü gayrimüslimlere ait kalıntılar üzerinde kurulmuştur. Bazı yapı kalıntıları ve yer altı sığınakları ile Dede diye bilinen mezarlığın çevresindeki kazılarda çıkan ve bir kiliseye ait olduğu sanılan Latince yazılı bir taş sütun başlığı ile aynı yerde kuyu şeklinde açılan sığınaklar bunun birer kanıtıdır. Hotamış Türkmenlerinin 1755 yılında derbentçi kaydedilmelerinden ve bir baskın şeklinde köye yerleşmelerinden sonra Suğurlular köyü terk ederek Cinni-ören'e taşınmışlar 1940 yılından sonra obaları köy haline getirmişlerdir (Gündüz, 1980:563).

Suğur Köyü Camii'ne yapılan atamalar tabloda incelenmiştir.

Tablo 21: Suğur Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Abdulhay	H. Ramazan 1125 M. Eylül – Ekim 1713	Ahmet'in ölümü üzerine	(VAD.No:1069, vr.33)
Hatip	Abdulvehhap		Babası Ahmet'in ölümü ile	(VAD.No:1069, vr.33b)
Hatip (yarım akçe)	İsmail	H. Cemaziyelahir 1139 M. Ocak – Şubat 1727	İsmail Halife hatip iken dışarıdan bir takım insanlar müdahale etmiş, ancak berat ile İsmail	(VAD.No:1143, vr.42b)

			Halife göreve getirilmiş	
İmam Hatip (yarım akçe)	Abdulkadir	H. Reiülevvel 1103 M. Kasım – Aralık 1691	Yenileme	(VAD.No:1159, vr.94b)
İmam Hatip Karşılıksız	Seyyid Osman	H. 1 Cemaziyelahir 1238 M. 14 Ocak 1823	Camide imam ve hatip bulunmaması	(VAD.No:535, vr.91a)

V.I.LXIV. Hotamış Molla Abdullah Camii

Eski-il Kazası'na bağlı Sultaniye / Karapınar Kasabası merkez köylerinden Hotamış halkı Suğur derbendine iki saat uzaklıkta Oba adıyla bilinen hayır sahibi aşiret sakinlerinden Hasan oğlu Molla Abdullah hümayun izni ile camii ve minber inşa ettirmiş, imam ve hatip tayini lazım geldiğinden binayı inşa eden Molla Abdullah karşılıksız olarak naip Seyyid Hacı Mehmet Emin'in arz etmesi ve adı geçen vazifenin kimse üzerinde olmamasından dolayı tayin edilmiştir (VAD.No:535, vr.91a).

V.I.LXV. Seyyid Monla İbiş Camii

Eski-il Kazasına bağlı Sultaniye / Karapınar merkezilerinden Suğur derbendi sakinlerinden Seyyid Monla İbiş adlı hayır sahibi kişinin derbendin mahallelerinden Bağyani Mahallesinde hümayun izni ile inşa ettiği camiye imam ve hatip lazım olduğu için bu görevlere karşılıksız olarak naip Seyyid Hacı Mehmet Emin'in arzıyla Seyyid Molla Nebi H. 25 Muharrem 1234 / M . 25 Kasım 1818 tarihinde atanmıştır (VAD.No:534, vr.62b).

V.I.LXVI. Taşpınar Mahallesi Camii

Eski-il Kazası'nda Sultaniye / Karapınar kasabasına bağlı Suğur derbendi adıyla bilinen derbendin mahallelerinden Taşpınar Mahallesinde Hacı Ömer, Kısa Hacı Veli, Tekeli Hüseyin ve Musa adlı hayır sahibi kişiler hümayun izni ile camiyi

inşa etmiş, lazım gelen hatipliğe karşılıksız olarak halkın ileri gelenlerinden Hüseyin oğlu Süleyman H. 22 Recep 1231 /M. 19 Haziran 1816 tarihinde atanmıştır (VAD.No:534, vr.62b). camide hatip olan Hasan ölünce yerine Yunus getirilmiştir (VAD.NO:1069, vr.33b).

V.I.LXVII. Çavuş Camii

Suğur Köyü sınırları dahilinde bulunmaktadır. Çavuş Camii'nde bir akçe ile imam olan Hatip Mehmet'in görevi yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b). camiye lazım olan kayyımlık vazifesine Yusuf getirilmiştir (VAdD.No:1069, vr.33b). Eski-il Kazası'nda Suğur Köyü'nde Çavuş Camii'nde bir akçe ile hatiplik görevini yapan İsmail görevi bırakınca yerine berat ile H. Gurre-i Zilhicce 1143 / M. 7 Haziran 1732 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1073, vr.85b).

V.I.LXVIII. Tobaş Himmet Camii

Eski-il Sultaniye kasabası Sultan Selim Han Camii ve imareti vakfi köylerinden Apak Köyü Tobaş Himmet Camii'nde yarım akçe ile hatip ve şeyh olan Süleyman oğlu Ahmet ölünce sınavla Ahmet oğlu Şeyh Süleyman Naip Seyyid İbrahim'in arzı ve Şeyhülislam Mevlana Hacı Halil Efendi 'nin işareti ile atanmıştır (VAD.No:534, vr.62b).

V.I.LXIX. Seyviye Köyü Camii

Eski-il'de Seyviye Köyü Camii'ne ferraş lazım olduğu için H. Cemaziyelahir 1123 / M. Temmuz – Ağustos 1711 tarihinde Musa tayin edilmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.I.LM. Suğlu Köyü Camii

Eski-il’de Karapınar’da Suğlu Köyü’nde camide müezzinlik görevinin karşılıksız olarak Osman ‘da kalmasına H. Recep 1168 / M. Nisan – Mayıs 1754 tarihinde karar verilmiştir (VAD.No:1062, vr.76a).

V.I.LMI. Yağmakayası Köyü Camii

Yağmakayası olarak adlandırılan bu yer muhtemelen Yağmapınar Köyü’dr. Karapınar – Aksaray yolunun Karapınar-Kayalı arasında Kıkıkışla köyünün Yağmapınar obasındadır. Köyde hyk ve çevresinde yapılan kazılarda ortaya çıkan antik eşyalara bakılırsa buranın Hititlerden beri önemli bir yerleşim merkezi olduğu görülür. Osmanlı Devleti zamanında doğu seferlerinde ordunun konaklama yeri olmuş bu yüzden tarihi anıtlar mevcuttur. Adı geçen cami II. Selim’in şehzadeliği sırasında yaptırılmıştır. Caminin yapımında kullanılan taşlar Karacadağ’ın taşları olup düz ve kesmedir. Alçı ve kireç karışımı bir maddeden yapıldığı sanılan caminin mihrabı define arayanlar tarafından tahrip edilmiştir. Yağmapınar Camii kitabesinde :

“Bniye Hazel – mescidil

Mübarek min ayyami Sultan Süleyman Han aleyhi

Rahmetullahi nazara limen

Fiha fi sene H. 966- M. 1558-59

Dea li-sahibihi akibet

Hayırlığın min ayyami bad” yazılıdır.caminin evresi Müslümanlara ait geniş bir mezarlıktır (Gündüz, 1980:276-278).

Hurufat Defterleri kayıtlarında Eski-il’de Yağmakayası Köyü Camii’nde yarım akçe ile hatip olan Ali çocuğu olmadan vefat ettiği için yerine naip Seyyid Mehmet’in arzıyla Muslu Halife’nin oğlu Seyyid Molla İbrahim hatip olmuştur (VAD.No:1062, vr.76a).

V.I.LMII. Boznaz Camii

Yağmakaya Köyü Boznaz Camii'nde hatip olan Fazlı Halife'nin H. Rebiülevvel 1126 / M. Mart – Nisan 1714 tarihinde görevi yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33). eski-il'de Karapınar vakfı köylerinden Yağmakayası Köyü'nde Boznaz Cami-i Şerifi'nde yarım akçe ile hatip olan Seyyid İbrahim ölünce görev kadı Mehmet'in arzıyla kendi oğlu Ali Halife'ye verilmiştir (VAD.No:1070, vr.61b). H. Rebiülevvel 1196 / M. Şubat- Mart 1782 tarihinde ise Ali Halife'nin beratı yenilenmiştir (VAD.No:1065, vr.59a). adı geçen Ali Halife vefat edince boş kalan memuriyete Osman oğlu Hatipzade Seyyid Mehmet Emin H. Zilkade 1207 / M. Haziran – Temmuz 1793 tarihinde atanmıştır. Bu berat özeti H. 21 Rebiülevvel 1222 / M. 29 Mayıs 1807 tarihinde IV. Mustafa'nın cülusu nedeniyle yenilenmiştir (VAD.No:530, vr.83b).

V.I.LMIII. Burnesoğlu Camii

Eski-il'de Yağmakayası köyünde Burnesoğlu Camii'nde bir akçe ile mütevellî olan Mahmut'un görevi yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b)

V.II. Köylerdeki Mescitler

V.II.I.Beyviran Köyü İbrahim Mescidi

İbrahim Mescidi Beyviran Köyü'nde bulunuyordu. Mescide bir akçe ile daha önce imam olan Muttalip Halife H. Ramazan 1135 / M. Haziran – Temmuz 1723 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1069, vr.33). Beyviran Köyü İbrahim Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan Halil'den boş kalan göreve oğlu İbrahim babasının beratı ile H. Ramazan 1147 / Ocak – Şubat 1735 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1073, vr.85b). İbrahim Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan İbrahim'in görevi H. Safer 1169 / M. Ekim – Kasım 1755 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1062, vr.76a).

V.II.II. Bağlıca Köyü Hacı Dürri Mescidi

Eski-il Kazası'na bağlı Bağlıca Köyü'nde Hacı Dürri Mescidi'nde bir akçe ile ferraş olan Yusuf ölünce yerine Muharrem oğlu Mustafa uygundur diye H. Rebiülevvel 1103 / M. Kasım – Aralık 1691 tarihinde göreve tayin edilmiştir. Mescitte bir akçe ile müezzin olan Ömer ölünce yerine Muharrem oğlu Ali'nin getirilmesi uygun görülerek H. Rebiülevvel 1103 / M. Kasım – Aralık 1691 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.III. Hacı Ulvan Mescidi

Eski-il Kazası'na bağlı Bağlıca köyünde Hacı Ulvan Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Monla Münir ölünce yerine Şerif Halil uygun görülerek H. Rebiülevvel 1103 / M. Kasım – Aralık 1691 tarihinde tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.IV. Emirli Mescidi

Eski-il'de Bağlıca Köyü'nde Emirli Mescidi'nde bir akçe ile imam olan İsa bu görevi yerine getirirken beratı H. Rebiülevvel 1103/ M. Kasım – Aralık 1691 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.V. Fatma Hatun Mescidi

Yağlıca Köyü Fatma Hatun Mescidi'ne imam lazım olduğu için görev İsa Halife'ye verilmiştir (VAD.No:1159, vr.94a).

V.II.VI. Hacce Hüri Hatun Mescidi

Yağlıca Köyü Hacce Hüri Hatun Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Halil ölünce yerine Ebubekir göreve getirilmiştir (VAd.No:1069, vr.33).

V.II.VII. Eğin Köyü Abdurrezzak Mescidi

Eğin Köyü'nde Abdurrezzak Mescidi'nde 10 seneden beri imamlık makamına kimse rağbet göstermemiş H. Muharrem 1141 / M. Ağustos – Eylül 1728 tarihinde naip Ahmet'in buyurmasıyla Halil göreve getirilmiştir (VAD.No: 1144, vr.36b).

V.II.VIII. Hacı İbrahim Mescidi

Eski-il'de Eğin Köyü'nde Hacı İbrahim Mescidi'ne abdüsselam bir akçe ile H. Zilhicce 1112/ M. Mayıs – Haziran 1701 tarihinde imam tayin edilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.IX. Mehmet Mescidi

Eğin Köyü'nde yer alan Mehmet Mescidi'nde imam olan Yusuf'un beratı olmadığından isteği üzerine H. Rebiülevvel 1102 / M. Aralık 1690 tarihinde berat

çıkarılmıştır (VAd.No:1159, vr.94b). Aynı zamanda mescitte imam olan Abdurrahman beratını kaybetmiş bunun üzerine H. 22 Recep 1104 / M. 30 Mart 1694 tarihinde berat verilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.X. Musa Çelebi Mescidi

Eğen Köyü'nde bulunan Musa Çelebi Mescidi'nde imam olan Ali'nin beratı olmadığından isteği üzerine H. Rebiülevvel 1102 / Aralık 1690 tarihinde yeni berat verilmiştir (VAD.No:1159, vr.94b). İmam olan Ali ölünce yerine Mehmet getirilmiştir (VAD.No:1159, vr.94a). Musa Çelebi'nin inşa ettiği bu mescitte yarım akçe ile imam olan Mehmet Halife'ye kadı Hüseyin'in arzıyla berat verilmiştir (VAD.No:1060, vr.63).

V.II.XI. Yunus Mescidi

Eğen Köyü Yunus Mescidi'nde Abdullah'tan boş kalan göreve Abdurrahman tayin edilmiş (VAD.No:1159, vr.94a), 60 seneden beri bir akçe ile imam olan Abdurrahman yaşlı olduğundan görevi naip Mustafa'nın arzıyla kendi oğluna bırakmıştır (VAD.No:1073, vr.85b).

V.II.XII. Cafer Mescidi

Eski-il'de Enek Köyü'nde Cafer'in yaptırdığı mescide imam olmadığından günlüğü bir akçe ile Yakup uygundur diye H. Şaban 1104 / M. Nisan – Mayıs 1694 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAd.No:1159, vr.94b).

V.II.XIII. Carullah Mescidi

Eski-il Kazası'na bağlı Günye Köyünde Carullah Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan Musa Bey bu göreve rağbet etmemiş ve lazım olan vazifeden ileri gelen hakkını bırakması üzerine kadı Hüseyin Efendi'nin arzıyla Mehmet Halife H. Rebiülevvel 1151 / M. Haziran Temmuz 1738 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.II.XIV. Hacı Osman Mescidi

Eski-il Kazası'na bağlı Karapınar vakfı köylerinden Gicen Köyü'nde Hacı Osman'ın inşa ettiği mescitte imam olmadığından kadı vekili Mehmet'in arzıyla Ali bu göreve getirilmiştir (VAd.No:1069, vr.33b). Hacı Osman Mescidi'nde yarım akçe ile imam ve yine babasından kalan bu görevi 30seneden beri yerine getiren Ali Halife hizmetinde çok çalışkan olup görevden azlini gerektirecek hiçbir durum yokken dışarıdan İsmail Halife bir yol bulup kendi üzerine berat yaptırmış, ancak görevi bırakmasından sonra kadı Seyyid Mehmet Said'in arzıyla Ali Halife H. Zilkade 1150 / M. Şubat – Mart 1738 tarihinde tekrar göreve getirilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.II.XV. Hasanlar Köyü Mescidi

Eski-il'de Hasanlar Köyü Mescidi'nde Akgöl, Karalı Çukur ve Gayriler köyü mezralarının cemaatine imam olan Hasan Seyyid Osman beratını kaybettiği için H. Zilkade 1126 / M. Kasım – Aralık 1714 tarihinde yeniden berat verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

V.II.XVI. Hasanlar Köyü Ak/Ak Hasan/Ağçeşar Mescidi

Eski-il Kazası'nda Hasanlar Köyü'nde bulunan bu mescidin atanan görevlileri ve özellikleri tabloda incelenecektir.

Tablo 22: Hasanlar Köyü Ak/Ak Hasan/Ağçeşar Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde ik kıta tarlanın mahsulünü öşrü ile	Seyyid Yahya	H. 28 Zilkade 1206 M. 18 Temmuz 1792	Seyyid Mustafa'nın görevi bırakması	(VAD.No:530, vr.83b)
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde ik kıta tarlanın mahsulünü	İsmail ve Mustafa kardeşler	H. Zilkade 178 M. Nisan – Mayıs 1765	Babaları Mustafa vefat edince	(VAD.No:1070, vr.61b).

öşrü ile				
İmam	Mustafa Halife		Babası Musa ölünce	(VAD.No:1062, vr.76a).
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde ik kıta tarlanın mahsulünü öşrü ile	Musa Halife	H. Recep 1159 M. Temmuz – Ağustos 1746	İbrahim'in görevi terk etmesi üzerine	(VAD.No:1055, vr.80b)
İmam	İbrahim	H. Cemaziyelahir 1130 M. Mayıs – Haziran 1718	Seyyid Mehmet'in görevi terki ile	(VAD.No:1069, vr.33).
İmam (1 akçe)	Mustafa		İbrahim'in ölümü ile	(VAD.No:1143, vr.42b).
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde ik kıta tarlanın mahsulünü öşrü ile	İsmail ve Musa kardeşler			(VAD.No:1065, vr.59a).

V.II.XVII. Hacı Ali Mescidi

Eski-il Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası Vakfı köylerinden Karaviran köyünde Hacı Ali Mescidi'nin imamı Murtaza vefat etmiş yerine yarım akçe ile Seyyid Ahmet Kadı Hacı Ali'nin arzıyla H. Safer 1152 / M. Mayıs – Haziran 1739 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.II.XVIII. Hacı Selim Mescidi

Eski-il Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası'nda bulunan Sultan Selim Han'ın inşa ettirdiği ve tamir ettirdiği köylerden Kutuviran Köyü'nde yer alan hacı Selim'in inşa etiği mescitte yarım akçe ile imam ve sıbyan okulunda öğretmen olan Abdurrahman'ın ölümüyle boş kalan bu iki görev naip Mevlana Seyyid Mehmet Efendi'nin arzı gereğince H. 22 Rebiülahir 1171 / M. 5 Ocak 1758 tarihinde Yahya Efendi'ye verilmiştir (VAD.No:1062, vr.76a).

V.II.XIX. Abdullah Mescidi

Kıçıkışla Köyü Abdullah Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Yusuf vefat edince oğlu Numan eski berat ile göreve getirilmiştir (VAD.No:1069, vr.33). Eski-il Kazası'na bağlı Kıçıkışla Köyü'nde Abdullah'ın inşa ettiği mescidin bir akçe ile imamı olan Muslu'dan boş kalan görev Yusuf'un ölümüyle kendi oğlu Numan Halife'ye verilmiştir (VAD.No:1137, vr.31b).

V.II.XX. Muradca Köyü Hacı İbrahim Mescidi

Muradca Köyü'nde Hacı İbrahim Mescidi'ne imam lazım olduğu için Hacı Mustafa H. Zilkade 1126 / M.Kasım – Aralık 1714 tarihinde görev verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

V.II.XXI. Hacı Ali Mescidi

Eski-il'de Muradca Köyü Hacı Ali Mescidi'nde karşılıksız olarak Abdurrahman Halife H. Rebiülahir 1144 / M. Ekim – Kasım 1731 tarihinde tayin edilmiş ve daha sonra beratı yenilenmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.II.XXI. Hacı Murad Mescidi

Muradca Köyü Hacı Murad Mescidi'nde imam olan Ahmet'in beratı yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.II.XXII. Hacı Abdurrahman Mescidi

Muradca Köyü hacı Abdurrahman Mescidi'nde imam olan Veys'in görevi H. Şaban 1116 / Kasım – Aralık 1704 tarihinde yenilenmiştir (VAD.No:1069, vr.33b).

V.II.XXIII. Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi

Bu mescide yapılan atamalar ve özellikleri şöyledir.

Tablo 23: Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip	Abdulkadir	H. 29 Rebiülevvel	Şeyh veli'nin ölümü ile	(VAD.No:532, vr.89b)

(2/3 hisse)		1219 M. 8 temmuz 1805		
İmam Hatip Şeyh	Şeyh Veli	H. Şaban 1184 M. Kasım – Aralık 1770	İlk atama	(VAD.No:1058, vr.46a)
İmam Hatip Vaiz	Şeyh Veli Halife	H. Şaban 1184 M. Kasım – Aralık 1770	Bu berat H. 11 Recep 1203 / M. 8 Nisan 1789 tarihinde III.Selim'in cülusu nedeniyle yenilenmiştir.	(VAD.No:1065, vr.59a)
İmam Hatip (2/3 hisse)	Şeyh Halil	H. 17 Rebiülevvel 1219 M. 27 Haziran 1804	Asbdulkadir'in çocuğu olmadan vefat etmesi üzerine	(VAD.No:534, vr.62b)
Hatip (2/3 Hisse)	Vekil olarak Hasan	H. 23 Cemaziyelevvel 1238 M. 6 Şubat 1823	Şeyh Halil'in vefatından sonra oğlu 2 yaşında olduğundan ilmiyeden vekil tayin etmek mümkün olmamış bunun üzerine sınavla Hasan, Şeyh Halil'in oğlu Mehmet bu görevi yerine getirecek konuma gelene kadar onun yerine vekil tayin edilmiştir	(VAD.No:535, vr.91a)
Hatip (2/3 hisse)	Hasan	H. Şaban 1238 M. Nisan – Mayıs 1823	Mehmet'in çocuğu olmadan vefatı üzerine boş kalan göreve	(VAD.No:535, vr.91a)

V.II.XXIV. Hacı Kademli Mescidi

Eski-il'de Muradca Köyü'nde Hacı Kademli Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan Mevlüt üzerinden Hasan Baba H. 1115 / M. 1703-1704 yılında görevi almıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.XXV. Mehmet / Mahmut Mescidi

Muradca Köyü'nde yer alan mescide diğer köylerde olduğu gibi çeşitli vakıf görevlileri atanmıştır. Bu görevliler ve görevliler ile ilgili özellikler aşağıda tabloda incelenecektir.

Tablo 24: Mehmet / Mahmut Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam (yarım akçe)	Hasan		İlk atama	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam (yarım akçe)	Mustafa	H. Şaban 1147 M. Aralık 1734 – Ocak 1735	Hasan'ın vefatı üzerine	(VAD.No:1073, vr.85b)
İmam	Mehmet	H. 1103 M. 1691-1692	Nurullah'ın vefatı ile	(VAD.No:1159, vr.94b)
İmam	Ebubekir	H. Cemaziyelahir 1111 M. Kasım – Aralık 1699	İbrahi'in ölümü üzerine	(VAD.No:1159, vr.94b)
İmam (yarım akçe)	Can Baba	H. 1115 M. 1703-1704	Musa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.XXVI. Abdulgani Mescidi

Muradca Köyü'nde Abdulgani Mescidi'nde imam olan Mevlüd'ün ölümü üzerine görev Abdüsselam'a verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

V.II.XXVII. Arap Hacı Mescidi

Eski-il'in Muradca Köyü Arap Hacı Mescidi'nin imamı olan Recep'in ölümü sonucu görev H. Cemaziyevvel 1125 / M. Mayıs – haziran 1713 tarihinde Mehmet'e verilmiştir (VAD.No:1069, vr.33).

V.II.XXVIII. Kuzviran Köyü Mescidi

Kuzviran Köyü'nde bulunan mescitte bir akçe ile imam olarak Mustafa oğlu Abdurrahman göreve getirilmiştir (VAD.No:1143, vr.42b).

V.II.XXIX. Küpe Köyü Mescidi

Küpe Köyü'nde yer alan mescitte bir akçe ile imam olan Musa'nın beratı yenilenmiştir (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.XXX. Halil Beşe Mescidi

Yaylak'ta bulunmakta idi. Halil Beşe Mescidi'nde imam olmadığından bu göreve Ömer uygun görülmüş ve kadı Hasan'ın arzıyla H. Şaban 1116 Kasım – Aralık 1704 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.XXXI. Gicen Köyü Mescidi

Gicen Köyü Mescidi'ne imam lazım olduğu için Veys Halife H. Safer 1126Şubat – Mart 1714 tarihinde bu göreve getirilmiştir. Mescide imam olan Veys'in ölümü üzerine oğlu İsmail babasının beratı ile göreve gelmiştir (VAD.No:1142, vr.42b).

V.II.XXXII. Hacı Hindi Mescidi

Eski-il'de İnekadın Köyü'nde Hacı Hindi Mescidi'nde imam olan Abdurrahman'ın ölümü üzerine diğer Abdurrahman Halife naip Seyyid Mustafa'nın bildirmesiyle göreve getirilmiştir (VAD.No:1143, vr.42b).

V.II.XXXIII. Salur Köyü Mescidi

Adını aldığı Salur Köyü'nde yer alan mescitte imam bulunmadığından lazım olan göreve yarım akçe ile Numan Halife H. Cemaziyelevvel 1156 / M. Haziran – Temmuz 1743 tarihinde getirilmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

V.II.XXXIV. Sırçalı Köyü Mescidi

Karapınar'a bağlı köylerden olan Sırçalı Köyü'nde bulunan ve halkın inşa ettiği mescitte namaz vakitlerinde imamlık yapması için görevli tayini gerekli olduğundan Sırçalı Köyü sakinlerinden Hüseyin oğlu Molla Ali naip Seyyid Hafız Osman'ın arzıyla karşılıksız olarak H. 24 Rebiülevvel 1230 / M. 5 Mart 1815 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD.No:534, vr.62b).

V.II.XXXV. Tobaş Himmet Mescidi

Karapınar Apak Köyü'nde bulunan mescit daha sonra merkezden izin alınarak minber inşa edilmek kaydıyla camiye çevrilmiştir. Tobaş Himmet Mescidi'ne yapılan atamalar ve özellikleri tabloda incelenmiştir.

Tablo 25: Tobaş Himmet Mescidi Görevlileri

Göre Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam (yarım akçe)	Seyyid Hafız Musa	H. 12 Zilkade 1221 M. 21 Ocak 1807	Babası Seyyid Mehmet'in vefatı ile	(VAD.No:532, vr.89b).
Hatip Şeyh (yarım akçe)	Seyyid Mehmet		Molla Ahmet'in vefatı ile	(VAD.No:1072, vr.106a)
Hatip Şeyh (yarım akçe)	Ahmet	H. 1210 M. 1795-1796	Şeyh Mehmet'in vefatı ile	(VAD.No:531, vr.104b)
İmam (yarım akçe)	Seyyid Hafız Bilal ve Seyyid Hafız Mehmet kardeşler	H. 13 Rebiülahir 1241 M. 25 Kasım 1825	Seyyid Hafız Musa'nın ölümü ile	(VAD.No:535, vr.91a)

V.II.XXXVI. Veys Mescidi

Ayinegazi Köyü'nde yer alan Veys Mescidi'nde imam olmadığından lazım gelen göreve Ahmet H. 1115 / M. 1703-1704 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.XXXVII. Kurt Köyü Mescidi

Kurt Köyü'nde mescitte müteveli olmadığından Ebubekir günlüğü bir akçe ile H. Şaban 1116 / M. Kasım – Aralık 1704 tarihinde atanmıştır. Kurt Köyü Mescidi'nde imam olan Hüseyin ölünce yerine Hacı Emrullah H. Şaban 1116 / M. Kasım – Aralık 1704 tarihinde atanmıştır (VAD.No:1159, vr.94b).

V.II.XXXVIII. Yunus Çelebi Mescidi

Görden kasabasında bulunan Yunus Çelebi Mescidi'nde Garip Hasan oğlu Ferraş Ahmet iki akçe ile müezzinken H. Rebiülahir 1143 / M. Ekim – Kasım 1730 tarihinde beratı yenilenmiştir (VAD.No:1073, vr.85b).

ALTINCI BÖLÜM

ESKİ-İL KAZASI MAHKEMESİ VE GÖREVLİLERİ

Kelime olarak Arapça'da "hükm" kökünden mekan ismi olan mahkeme sözcüğü "hüküm verilen yer, yargılama yeri" anlamına gelmektedir. Fıkıh terimi olarak ise kadıların içinde davalara baktıkları daire ve makamı, başka bir ifade ile kamu hizmeti niteliğindeki yargılama yetkisinin kullanılması için kurulmuş resmi makam ve kurumu ifade etmektedir.

İslamiyet'in ilk devirlerinden itibaren kadılar camilerde veya camilere bitişik olan yerler ve evlerde davalara bakmışlardır zaman zaman ise mahkeme binası olarak kullanılan yerlerin olduğu bilinmektedir. Hurufât Defterleri kayıtlarına göre Eski-il Kazası'nın mahkemesi Karapınar'da bulunmaktadır. Ancak kesin yeri ile ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Osmanlı Devleti'nde mahkemeler, İslamiyet sonrasında oluşan Türk-İslam adli yapı geleneğinin devrine nispetle gelişmiş bir örneğini teşkil eder. "meclis-i şer" olarak adlandırılan klasik Osmanlı mahkemesinin görev ve yetki alanı genişlemiştir. Şer'i ve örfi davalarda tek yetkili kurum mahkemelerdir (Aydın, 2003:342).

4VI.I. Mahkeme Görevlileri

VI.I.I. Kadı

İslamiyet ortaya çıktığı ilk yıllardan itibaren adalete öne vermiş, Kuran'da adalete sıkça vurgu yapılarak bir taraftan fertlerin birbirinin hakkına saygı göstermeleri istenirken diğer taraftan insanlar arasında meydana gelecek davaların çözümü, hakların sahiplerine iade edilmesi ve suçluların cezalandırılması gereği üzerinde durulmuştur. Yargı işleriyle de sorumlu olan Hz. Peygamber İslam toplumunun genişlemesi ve görülecek davavların sayısında artış meydana gelince yargı yetkisini üstlenecek kadılar tayin etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde kadılık Osman Gazi döneminde ortaya çıkmış, şer'i mahkemelerin kaldırılmasına kadar idari ve içtimai hayatta etkili olmuştur.yükselme döneminde kadının atanması ve diğer özlük işleri merkezde oturan Anadolu

Kazaskeri tarafından yürütülmüştür. Sırası gelen kadı padişaha arz edilerek göreve atanmıştır (Küçükdağ, 1989:127).

Osmanlılarda mahkemede hakimlik, aynı zamanda şehir ve kasabaların belediye işleri ile bugünkü noterlik işlerini yapan, hükümetin mahalli herhangi bir iş hakkında fermanlarının infaz ve tatbikinde yetkili olan kimseye kadı denilirdi (Uzunçarşılı, 1965:83). Kadıların asıl görevi insanlar arasında meydana gelen hukuki ihtilafları sonuçlandırmak, hukuka aykırı davranışların cezasını hükme bağlamak, verdikleri hüküm ve cezaları icra ve infaz etmektir (Atar, 2001:68 ; Baykara, 1990:7). Mahkemelerde birinci derecede sorumlu olan kadılar ilk kuruluş yıllarından itibaren süresiz olarak göreve getirilirken, taleplerin çoğalması ve herkese yetecek sayıda kadılığın bulunmaması üzerine zamanla bu usulden vazgeçilmiş ve kadıların görev süreleri XVI. yüzyılın sonlarında üç yıl, XVII. Yüzyılda iki yıl, XVIII. yüzyılda ise bu süre biraz daha azaltılarak büyük kadılıklar bir yıl diğerleri ise 20 ay olarak belirlenmiştir (Aydın, 2003:341-342).

VI.I.II. Naip

Kadıların yargı görevini ifa ederken yardımına başvurdukları görevlilerin başında naipler gelir. Bunlar kadılar tarafından belli bir süre veya belli bir iş için tayin edilen yardımcılarıdır. Belli bir işi yapmak için görevli olanlar genellikle bir keşif veya mahkemenin yetki alanına dahil bölgede sair bir görev için vazifelendirilirler (Aydın, 1994:399).

Kadıların adli işleri ile ilgili olarak öldürme, yaralama, hırsızlık, zina, gasp, evlenme, boşanma, vasi ve nazır tayini, nafaka takdiri, kaybolanların mallarına kayyım atanması, vakfiyelerin tescili, ölenin geride bıraktığı malların tespit ve taksimi, din ayrımı yapmaksızın mahkemeye gelenlerin davalarını şer'i esaslara göre halledilmesi gibi çok değişik davalara bakardı (Küçükdağ, 1989:127). XVIII. yüzyıl sonlarında mevleviyet derecesindeki Anadolu şehirlerinin mahkemelerine naiplerin baktığı bilinmektedir. Mahkeme harçları naiplerin temel geçim kaynağı idi. Baktıkları davalardan çeşitli adlarla ücretler alırlardı. Ancak naiplerin bu ücretleri toplamada aşırıya kaçmaları nedeniyle II. Meşrutiyet döneminde düzenli maaş bağlanmıştır (İpşirli, 2006:313).

VI.I.III. Katip

Kelime olarak “yazan , yazıcı” anlamlarını taşıyan katip (Devellioğlu, 2007:495), mahkemede işlerin aksamadan yürütülmesinden sorumlu olan kişidir. Vakıflarda mütevellinin en büyük yardımcısı olarak vakfın gelir ve giderlerini doğru bir şekilde tutmakla yükümlü olan katip, mahkemelerde de görev almaktadır. Mahkemede ki sayıları yıllara göre 5 ile 10 arasında değişmektedir. Başkatipten başka ikinci ve üçüncü gibi unvanlarda katipler bulunmaktadır. Kıdem sırasına göre boşalan üst kadrolardaki katipliklere atamaları yapılmaktadır. Belli bir görev süreleri olmayan yani ölünceye kadar görevde kalan katiplerin yerine varsa çocukları atanmaktadır. Mahkeme dışında naibin gitmediği davalara bakmakla yükümlü idi (Küçükdağ, 1989:134).

VI.I.IV. Muhzır

Muhzır kelime olarak “*ihzar edici, huzura getiren*” anlamına gelmektedir (Pakalın, 1971:572). Muhzırlar davalıyı mahke mede hazır bulundururlar ve naiple keşif ve tahrirlere giderlerdi (Küçükdağ, 1989:135). Ayrıca muhzırlar, davacı, davalı ve şahitlere ikametgahlarında tebligatta bulunmak, gerektiğinde onları mahkemeye göndermekle görevliydi (Atar, 2003:340). Aşağıda Eski-il Kazası Mahkemesine atana görevliler tabloda gösterilmiştir.

Tablo 26: Eski-il Kazası Mahkeme Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Katip	Mustafa Halife	H. Cemaziyelevvel 1136 M. Ocak – Şubat 1724	İlk atama	(VAD.No:1069, vr.33)
Katip	Mustafa Halife	H. Cemaziyelevvel 1136 M. Ocak – Şubat 1724	İlk atama	(VAD.No:1137, vr.31b)
Muhzır	Abdurrahman	H. Cemaziyelevvel 1163 M. Nisan – Mayıs 1750	İlk atama	(VAD.No:1055, vr.80b)

SONUÇ

Osmanlı Devleti Asya, Avrupa ve Afrika'da, üç kıtada geniş topraklara sahip bir cihan devletiydi. Devletin bu konumunu koruyabilmesi güçlü ve disiplinli bir askeri sistemin yanı sıra sahip olduğu topraklarda dil, din ırk ayrımı yapmaksızın toplulukların sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında ihtiyaçlarını karşılama ile mümkün olmuştur. Bu gün dahi gerek Türkiye gerekse dış ülkelerde bu kurumlar varlık göstermektedir. Han, hamam, tekke, zaviye, mektep, medrese, cami ve mescit gibi kurumlar vakıf yoluyla inşa edilmiştir. Devletin toplumun sosyal hayatına kazandırdığı bu kurumlar ve kurallara başta *Hurufât Defterleri* olmak üzere vakıf arşiv belgeleri ile ulaşmak mümkündür.

Osmanlı Devleti'nin iskan politikasının ana hedefi hakimiyet sahasındaki toprakları mamur hale getirmek olmuştur. yukarda isimlerini saydığımız vakıf kurumları inşa edilmiştir. Bütün bu vakıf eserlerine ayrıca devamlılığın sağlanması için bir de gelir tahsis edilmiştir. Bu sayede Osmanlı şehir mimarisi gelişmiştir. Osmanlı şehir mimarisinin bu özelliğini ülkenin en küçük ve ücra yerlerinde dahi görmek mümkündür. Nitekim Konya Eski-il Kazası da buna en güzel örneklerden biridir.

Bu kurumlar Padişahlar ve devlet ileri gelenleri tarafından inşa edilmiş, giderlerinin karşılanması için de vakıflar tahsis edilmiştir. Merkez tarafından atanan görevliler bu kurumlarda çalışmıştır. Kurumlardaki resmi görevlerin babadan oğla geçtiği Eski-il Kazasına ait belgelerde mevcuttur. Birçok cami ve mescitte babasının vefatından sonra oğlunun yerine geçtiği görülmektedir. Öyle ki daha çocuğu daha görevi yerine getiremeyecek kadar küçük ise çocuğa vekaleten başka birine verilmekte, çocuk büyüyünce görevi devralmaktadır. XVII. Ve XVIII. yüzyılda boş kalan görev için görevli seçiminde sınav yapılması usulü olsa da yine çocuğunun babadan boşalan göreve geçtiği olmuştur. Vakıflarda çalışanların görev süreleri ömürleri ile sınırlıdır. Nitekim 60 yıl aynı görevi yapan görevliler bulunmaktadır. Evladiyet usulünden başka ölen kişinin çocuksuz olması üzerine görev ya kardeşlerine, ya amca çocuklarına veya dışarıdan başka birine verilmiştir. Bazı durumlarda ise kişinin ölmesini beklemeden görevini yapıp yapmadığına bakılmış ve gerekirse görevine son verilmiştir. Mahallenin veya köy halkının şikayetleri de

göz önüne alınarak kişilerin görevine son verilmiştir. Ayrıca görevli kişinin görevini aksatmaması için görevli bulunduğu köyden ayrılmasına izin verilmemiştir. Aksi durumda görevine son verilmiştir. Belgelerde çoğu kez görevli olan kişinin memnuniyet üzerine yeniden göreve getirilmesi söz konusu olmuştur.

Ayrıca bazı kayıtlarda kişinin ölümü ile oğlu olduğu halde görevin başkası tarafından alındığı görülmektedir. Bu durum anlaşılınca kişi derhal görevden alınmaktadır.

Devlet tarafından tüm müesseselerin varlıklarını devam ettirebilmesi için geliri fazla olan mülklerin vakfedildiği görülmüştür. Bu vakıf gelirlerinden o kurumlarda çalışanların ücretleri de verilmiştir. Bu nedenle vakıflar halk tarafından bir iş kapısı olarak görülmüş, bazen bir göreve birden başka kişi müşterek olarak atanmıştır. Bir babanın kendi rızası ile görevinden çekilerek yerini oğullarına bıraktığı da görülmüştür. Göreve yeni atamalar dışında bazı durumlarda kişilerin beratlarını kaybetmeleri sonucu yeniden berat verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

I. Basılmamış Arşiv Kaynakları

I.I. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

I.I.I. Hurufât Defterleri

No: 530, 531, 532, 534, 535, 1055, 1058, 1059, 1060, 1062, 1065, 1069, 1070, 1072, 1073, 1137, 1143, 1144, 1159.

I.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C.EV.DN. 59, GN.2933, DN. 393, GN.19933, DN. 4434, GN.89.

C.NF. DN.24, GN.1197, DN. 17, GN.812, DN. 23, GN. 1142

C.DH. 83, GN.4128

C.BLD. DN. 65, GN.3227

HAT. DN. 1593, GN.6, DN. 1601, GN. 12, DN. 1610, GN.3, DN. 1619, GN.18.

II. Diğer Kaynaklar

II.I. Kitaplar

Baykara, Tuncer (1990). *Osmanlı Taşra Teşkilatında XVIII. Yüzyılda (Anadolu)*. Ankara: VGM. Yayınları .

Bülbül, Zekeriya (2009). *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Devllioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dündar, Tefik (1949). *Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkanları*. Konya.

Gündüz, İbrahim (1980). *Bütün Yönleriyle Karapınar*. Konya: Kuzcular Ofset.

Komisyon, (2000). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Konyalı, İbrahim Hakkı (1997). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. Ankara: Bunat Matbaası.

-----, (1970). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğli Tarihi*. İstanbul: Fatih Matbaası.

-----, (1974). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*. İstanbul: Fatih Matbaası.

Küçükdağ, Yusuf ve Caner Arabacı (1994). *Selçuklular ve Konya*. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.

-----, (1999). *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*. Konya: Karapınar Belediyesi Yayınları.

-----, (2004). *Konya Şehri'nin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı – Makaleler- I*. Konya: Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları.

Orhonlu, Cengiz (1987). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

Öztuna, Yılmaz (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Özener Matbaası.

Pakalın, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. I.II.III*. İstanbul:MEB.

Parlatır, İsmail (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları.

Sak, İzzet (2005). *Şer'îye Sicillerinde Bulunan Konya Vakfiyeleri (1650-1800)*. Konya: Kömen Yayınları.

Sümer, Faruk (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri – Boy Teşkilatı - Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Şemseddin Sami (2006). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Temel, İsmet Boydemir (2011). *Osmanlı Döneminde Ereğli Kazası Vakıf Eserleri*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1965). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*. Ankara.

Üçer, S.Sırrı ve M. Mesud Koman (1945). *Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme*. Konya: Konya Halkevi, Müze Komitesi Yayınları.

Ünal, Tahsin (1957). *Karamanoğulları Tarihi*. Ankara.

W.M. Ramsay (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çeviren: Mihri Pektaş). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

II.II. Makaleler ve Ansiklopedi Maddeleri

Akandere, Osman (2001). Konya Vilayeti Salnamelerine Göre Karapınar Kazası'nın 1868-1904 Yılları Arasındaki İdari Yapısı ve Mülki İdare Fonksiyonları. *Karapınar Sempozyumu*, 25-42, Konya: Bahçivanlar Basım Sanayi.

Akdağ, Mustafa (1955). Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar. D. TCFD. XII,27-51.

Arslan, Ahmet Turan (1999). XVI. Asır Osmanlı İlmi Hayatına Genel Bir Bakış. *Osmanlı*, VIII, 43-49. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Aydın, M. Akif (1994). Osmanlıda Hukuk. *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, I, 275-438. İstanbul: Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Yayınları.

-----, (2003). Mahkeme. *DİA*, XXVII, 341-344. Ankara: İSAM.

Baltacı, Cahit (2004). Mektep. *DİA*, XXIX, 6-7. Ankara: İSAM.

Baysun, Cavid (1960). Naip. *İslam Ansiklopedisi*, IX. 50. İstanbul: Maarif Basımevi.

Beydilli, Kemal (2000). İmam. *DİA*, XXII, 186-188. Ankara: İSAM.

Bozkurt, Nebi (2004). Mektep. *DİA*, XXIX, 5-6. Ankara: İSAM.

-----, (2003). Medrese. *DİA*, XXVIII, 323-327. Ankara: İSAM.

Çelebi, İlyas (1999). Osmanlı Medreselerinin Kuruluşu, Yükseliş ve Çöküş Nedenleri. *Osmanlı*, V, 168-175. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Eyice, Semavi (1965). Sultaniye= Karapınar'a Dair. Tarih Dergisi, 15 (20), 117-140. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Göyünç, Nejat (1999). Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (Tanzimata Kadar). *Osmanlı*, VI, 77-88. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Gümüşçü, Osman ve Mutlu Yılmaz (2001). Ulaşım Şartlarının Ortaya Çıkardığı Şehir: Karapınar'ın Kuruluş Öyküsü. *Karapınar Sempozyumu*, 53-68. Konya: Bahçıvanlar Basım Sanayi.

Günyol, Vedat (1972). Mektep. *İslâm Ansiklopedisi*, VII, 655-659. İstanbul: MEB.

Hızlı, Mefail (1999). Osmanlı Sıbyan Mektepleri. *Osmanlı*, V, 207-217. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

İpşirli, Mehmet (2003). Medrese. *DİA*, XXVIII, 327-333. Ankara: İSAM.

İpşirli, Mehmet (2006). Naip. *DİA*, XXXIII, 311-313. İstanbul: İSAM.

Küçükbaşçı, M. Sabri (2000). İmam. *DİA*, XXII, 178-181. Ankara: İSAM.

Küçükdağ, Yusuf (2001). Karapınar Kasabasının Kurulması Ve İskan Durumu. *Karapınar Sempozyumu*, 7-24. Konya: Bahçıvanlar Basım Sanayi.

-----, (2001). Karapınar. *DİA*, XXIV, 470-471. İstanbul: İSAM.

Ortaylı, İlber (2001). Kadı. *DİA*, XXIV, 66-73. Ankara: İSAM.

Önkal, Ahmet ve Nebi Bozkurt (1993). Cami. *DİA*, VII, 46-56. İstanbul: İSAM.

Öztürk, Nazif (2002). Osmanlı Döneminde Vakıflar. *Türkler*, X, 433-446. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Sönmezler, Şükrü ve Selçuk Seçkin (2002). İstanbul Mescitleri. *Türkler*, XII, 139-148. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Unan, Fahri (1999). Osmanlılarda Medrese Eğitimi. *Osmanlı*, V, 149-160. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Yediyıldız, Bahaeddin (1982). Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki Rolü. *Vakıflar Dergisi*, 1 (14), 1-27.

Yel, Ali Murat ve M. Sabri Küçükaşçı (2003). Mahalle. *DİA*, XXVII, 323-326. Ankara: İSAM.

Yüksel, Hasan (2002). Türk Toplumunda Vakıf Aile İlişkisi. *Türkler*, X, 461-469. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

II.III. Tezler

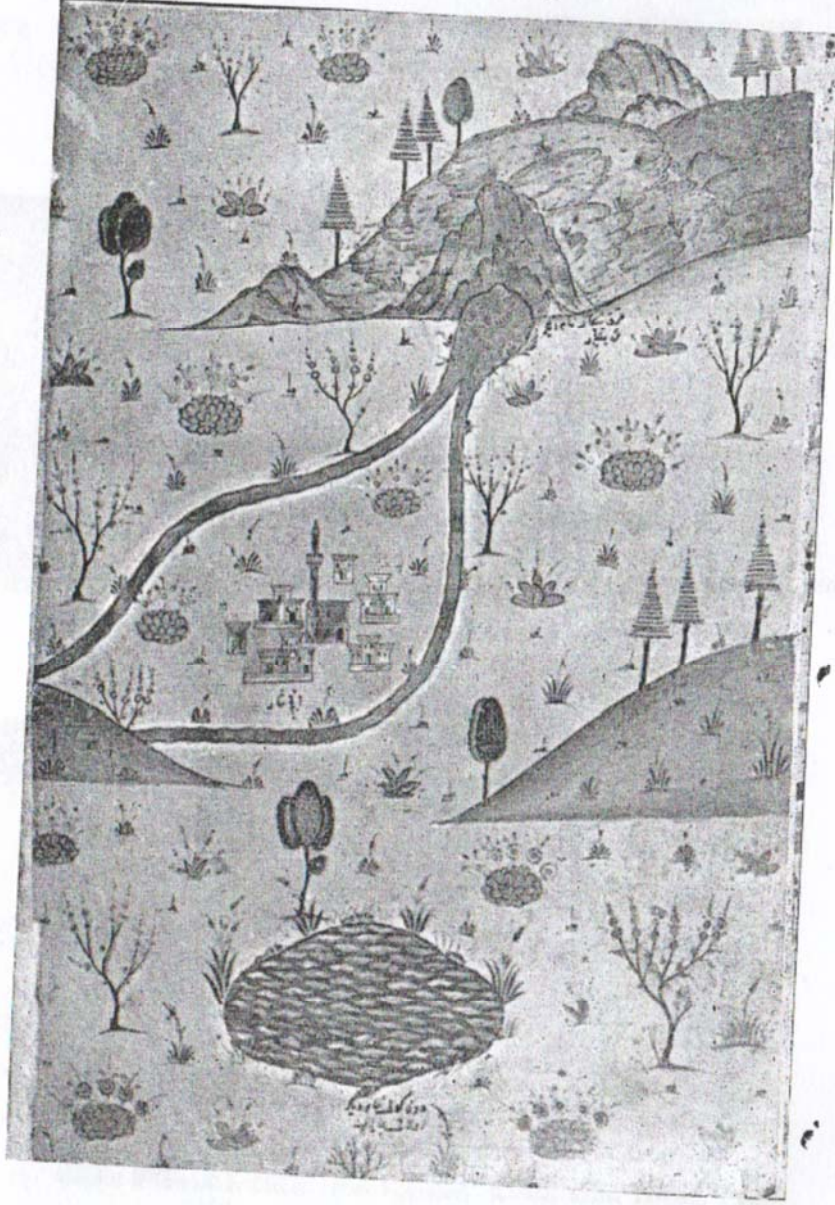
Akıncı, Halis (2007). “*Hurufat Defterlerine Göre Kireli Kazası*”. SÜSBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Küçükdağ, Yusuf (1989). “*Lale Devrinde Konya*”. SÜSBE Basılmamış Doktora Tezi, Konya.

Öge, Ahmet (2010). “*Hurufat Defterlerinde Niğde-Bor*”. SÜEBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Özdemir, Gazi (2005). “*Hurufat Defterleri Işığında İlgin*”. SÜSBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

EKLER

1. Irakeyn seferi menzilaâm:sind: Karapınar dölâylarını tasvir eden minyatür.

Fotoğraf 1. Irakeyn Seferinde Karapınar Tasviri

Fotoğraf 2. Karapınar Genel Görünümü

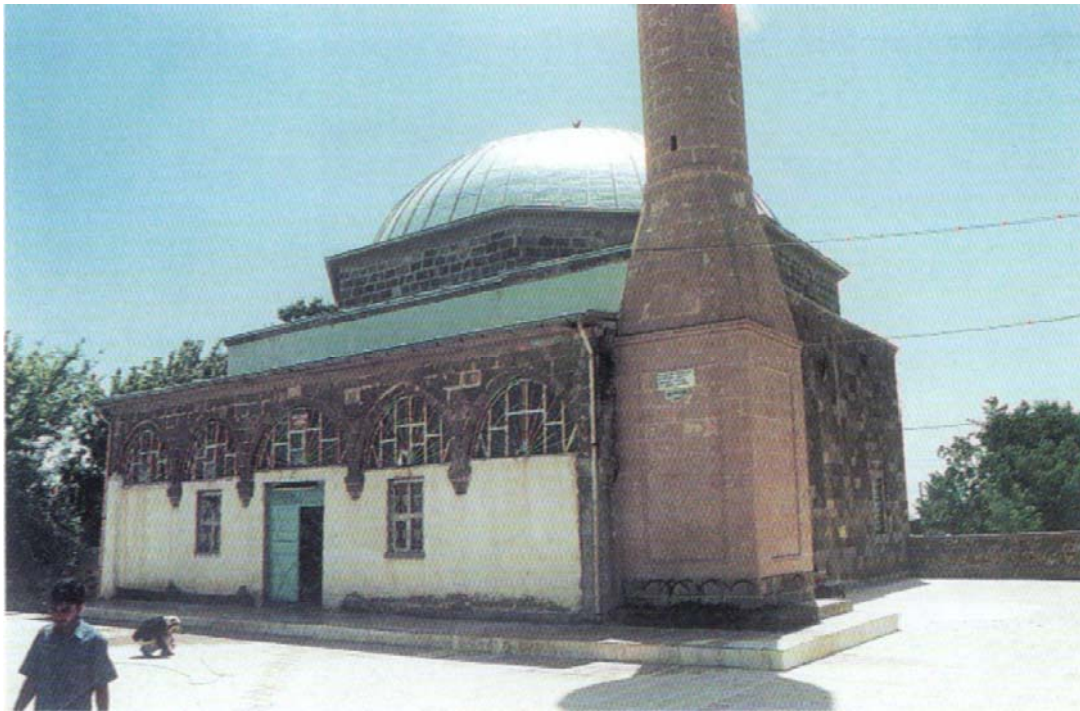
Fotoğraf 3. Karapınar Sultan Selim Külliyesi

Fotoğraf 4. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Çeşmesi

Fotoğraf 5. Karapınar Sultan Selim Camii

Fotoğraf 6. Karapınar Arısama Köyü Camii

Fotoğraf 7. Emirgazi Türbesi